

Työtyylianalyysi NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinona

Laadullinen tutkimus Rovaniemen Kulttuuriverstaan työkokeiluun osallistuneista nuorista

Sosiaalipolitiikan
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Nora Viljaniemi

26.4.2023
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalipolitiikka

Tekijä: Nora Viljaniemi

Otsikko: Työtyylianalyysi NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinona: Laadullinen tutkimus Rovaniemen Kulttuuriverstaan työkokeiluun osallistuneista nuorista

Ohjaaja: VTT, dosentti Milla Salin

Sivumäärä: 73 sivua, 6 liitesivua

Päivämäärä: 26.4.2023

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien NEET-nuorten yhteiskunnallinen asema on heikentynyt entisestään. Työelämän epävarmuus, yllättävät muutokset ja vastoinikäymiset eri elämänvaiheissa sekä yhä kiihtyvämpi uusliberalistinen tehokkuusajattelu ovat keskeisiä syitä nuorten yhä epävarmempiin elämäntilanteisiin. Nuorten sukupolvien on entistä vaikeampi saavuttaa vakaata elämäntilannetta ja luottaa tulevaisuuteen vanhempiin sukupolviin verrattuna.

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee työtyylianalyysiä NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinona laadullisin menetelmin. Työtyylianalyysi (The Working Style Analysis, WSA) on Barbara Prashnigin luoma arviointimenetelmä, joka raportoi henkilökohtaisen työskentelytyylin. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat Rovaniemen kulttuuriverstaan työkokeiluun keväällä 2022 osallistuneet nuoret. Aineistona ovat nuorten yksilöhaastattelut sekä heidän työtyylianalyysinsä tammi- ja huhtikuulta 2022. Haastatteluaineiston analysoin induktiivisella sisällönanalyysillä ja työtyylianalyysit deduktiivisella sisällönanalyysillä.

Tutkimustulokset osoittavat suurimman osan nuorista hyötynneen työtyylianalyysistä. Työtyylianalyysin koettiin vahvistaneen itsetuntoa, työelämävalmiuksia ja tulevaisuuden näkymiä. Toisaalta nuoret eivät pitäneet menetelmää täysin ongelmattomana ja haasteita esiintyi etenkin mielenterveydellisistä ja neuropsykologisista diagnooseista johtuen. Lisäksi osa nuorista koki haasteeksi sitoutua prosessiin ja osa taas toivoi, että työtyylianalyysi olisi sitoutettu vielä enemmän osaksi työkokeilua. Keskeisimmät nuorten työtyylianalyysissä tapahtuneet muutokset tammi- ja huhtikuun välillä liittyivät kehon liikkeisiin, työympäristön joustavuuteen, ryhmätöytäitoihin ja vahvistuneeseen työidentiteettiin.

Työtyylianalyysissa havaittiin olevan työmarkkinoille kiinnittävää voimaa, mutta se ei ole ainoana työllisyystoimena riittävä keino. Työtyylianalyysiä on aiemmin tutkittu lähinnä kasvatustieteellisellä ja pedagogisella tutkimuskentällä, joten aihetta tulisi tulevaisuudessa tutkia lisää nuorten työllistymisen näkökulmasta esimerkiksi etsivien nuorisotyöntekijöiden työkaluna.

Avainsanat: NEET-nuoret, työtyylianalyysi, työkokeilu, sisällönanalyysi, sosiaalipolitiikka

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Lapsuuden ja nuoruuden keskeisimmät nivelvaiheet	3
2.1	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suomalaisessa koulutusjärjestelmässä	4
2.2	Työmarkkina-aseman merkitys nyky-yhteiskunnassa	7
3	NEET-nuoret – koulutuksen ja työelämän ulkopuolella	11
3.1	NEET-nuorten määrittelyt EU:ssa ja Suomessa	11
3.2	Sukupuolten väliset erot NEET-asteessa	14
3.3	NEET-nuorten työmarkkinatilanteeseen vaikuttaneet ilmiöt ja toimenpideohjelmat 2000-luvulla	16
3.4	NEET-nuoriin kohdistuneet työllisyystoimet	19
3.4.1	Työkokeilu nuorille suunnattuna työllisyystoimena	20
3.4.2	NEET-nuorten työelämävalmiuksia tukevat menetelmät	22
4	Tutkimusasetelma	28
4.1	Työtyylianalyysien ja haastatteluiden aineistonkeruu	28
4.2	Tutkimusmenetelmänä laadullinen sisällönanalyysi	32
4.3	Raportointi ja sisällönanalyysin vaiheet	33
4.4	Eettisten näkökulmien huomiointi	38
5	Työtyylianalyysin merkitys nuorten työkokeilussa	40
5.1	Nuorten kokemukset työtyylianalyysin hyödyistä	44
5.2	Nuorten kokemukset työtyylianalyysin haasteista	50
5.3	Nuorten työtyylianalyyseissa tapahtuneet muutokset	55
6	Johtopäätökset ja pohdinta	61
	Lähteet	65
	Liitteet	74

1 Johdanto

Internetin hakukoneet ovat pullollaan näkemyksiä syrjäytymisen ehkäisystä ja tieteellisissä artikkeleissa (esim. Oljemark 2013; Aaltonen ym. 2015; Vanttaja ym. 2019; Haikkola & Myllyniemi 2020; Kivijärvi & Myllyniemi 2023) pohditaan tekijöitä, jotka johtavat etenkin nuorten kohdalla yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Ohjeista ja tutkimuksista huolimatta vuoden 2022 Nuorisobarometrin mukaan yhden suurimman syrjäytymisriskissä olevan nuorisoryhmän, eli työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten yhteiskunnallinen asema on heikentynyt entisestään. Työelämän epävarmuus, yllättävät muutokset ja vastoinkäymiset eri elämänvaiheissa sekä yhä kiihtyvämpi uusliberalistinen tehokkuusajattelu ovat keskeisiä syitä nuorten yhä epävarmempiin elämäntilanteisiin. (Kivijärvi & Myllyniemi 2023.) Nuorisobarometrin tulos tukee kehitystä, jota tutkijat ovat enteilleet jo kahden vuosikymmenen ajan. Nuorten sukupolvien on vanhempiin sukupolviin verrattuna vaikeampaa saavuttaa vakaata elämäntilannetta ja luottaa tulevaisuuteen (esim. Nyssölä 2002; Kojo 2010).

Tästä kiinnostuneena lähdin tekemään tutkimusta työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevista NEET-nuorista (neither in employment nor in education or training). NEET-nuoret ovat kiinnostava ryhmä, sillä osalla nuorista tilanne on hetkellinen osa nuoruutta, kun taas toisille se voi olla haitallinen ja pitkäksi venynyt elämäntilanne (OECD 2016; Hiilamo 2018; Karjalainen ym. 2022). NEET-tilanteen pitkittyessä ja huono-osaisuuden kasaantuessa myös syrjäytymisriski kasvaa. Syrjäytyminen on haitallista niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta, ja siksi hyvinvointivaltion tulee puuttua siihen. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja työmarkkinatilanteen edistämiseksi NEET-nuoret voivat esimerkiksi kartuttaa työkokemusta työkokeilussa ja edistää työelämävalmiuksia yhdessä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa.

Tarjolla olevat työllisyyspalvelut ja aktivointitoimet herättävät sosiaalipoliittisesta näkökulmasta kaksijakoisia ajatuksia. Sosiaalisesta näkökulmasta aktivointitoimet näkevät työttömän inhimillisenä toimijana ja kannustavat syrjäytymisvaarassa olevia osaksi uusia yhteisöjä, kuten työkokeilua työtehtävineen. Inhimillisyys ja yhteisöllisyys kohentavat ihmisarvoista elämää, jolloin kiinnittymisen työmarkkinoille tulisi onnistua viimeistään toimintakyvyn palattua. Sen sijaan taloudellisesta näkökulmasta aktivointitoimet näkevät yksilön, jota koskevat aktivointilainsäädännössä määrätyt velvollisuudet osallistua aktivointitoimenpiteisiin. Uusliberalistisessa talouspolitiikassa työttömään kohdistetaan sanktiopolitiikkaa, jos hän ei toimi velvollisuuksien mukaisesti. (Karjalainen 2011.) Pohdinkin, rohkaisevatko nykyiset työllisyystoimet NEET-nuoria kiinnittymään työmarkkinoille? Entä

vahvistavatko nykyiset työllisyystoimet työidentiteetin lisäksi nuorten kokonaisvaltaista minäkuvaa?

Haluan omalta osaltani edistää NEET-nuorten työmarkkinatilannetta ja siten ehkäistä syrjäytymisriskiä. Siksi tarkastelen tässä sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielmassa rovaniemeläisiä NEET-nuoria ja heidän kokemuksiaan työtyylianalyysistä keväällä 2022 järjestetystä työkokeilusta Rovaniemen Kulttuuriverstaalla. Tutkimukseen osallistuneita nuoria yhdistää sama työkokeilupaiikka ja NEET-status. Moniulotteisen ymmärryksen saamiseksi hyödynnän kahta erityyppistä aineistoa. Ensimmäinen tutkimusaineisto on nuorten yksilöhaastattelut, joissa he pääsivät avoimesti kertomaan omasta elämäntilanteistaan sekä ajatuksistaan työtyylianalyysin hyötyihin ja haasteisiin liittyen. Toinen aineisto koostuu nuorten tammi- ja huhtikuun työtyylianalyysien tuloksista. Analysoin molempia aineistoja laadullisella sisällönanalyysillä, joka mahdollisti aiheen laajan tarkastelun sekä yhtenäisyyksien ja eroavaisuuksien selvittämisen (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Työtyylianalyysiin liittyvää sosiaalipoliittista tutkimusta ei ole tehty aiemmin, sillä menetelmää on tutkittu pitkälti kansallisesti ja kansainvälisesti kasvatustieteellisestä ja pedagogisesta näkökulmasta. Tämä voi herättää kysymyksen, miksi ryhtyä tutkimaan aihetta, josta ei ole aiempaa vastaavanlaista tutkimusta. Työtyylianalyysiä on kuitenkin käytetty esimerkiksi Vaasassa aikuissosiaalityön ohjaustyössä vuonna 2021 sekä useilla muilla toimialoilla muun muassa henkilöstöjohtamisen työkaluna. Olen kiinnostunut selvittämään, onko työtyylianalyysi soveltuva menetelmä myös sosiaalipoliittisessa tutkimuksen teossa ja nuorten työkokeiluissa. Oma mielenkiintoni aiheeseen pohjautuu aiempaan työkokemukseeni työtyylianalyysin sertifioituna asiantuntijana. Tutkimuksen teossa hyödynsin kokemuksen kautta syntynyttä tietopohjaa työtyylianalyysiin liittyen, mutta pyrin erityisesti haastattelutilanteessa ja tuloksia analysoitaessa asettumaan puolueettomaan tutkijan rooliin, jotta tutkimus säilyttäisi hyvät eettiset periaatteet.

2 Lapsuuden ja nuoruuden keskeisimmät nivelvaiheet

Ihmisen elämänkaarta ohjaavat erilaiset nivelvaiheet, joista merkittävimmät osuvat lapsuuteen ja nuoruuteen (Aaltonen & Berg 2018, 5; Brunila & Lundalh 2020). Nivelvaiheet kuvaavat elämänkaarella instituutiosta toiseen siirtymistä, kuten esiopetuksen päättymistä ja perusasteen aloittamista (Vehviläinen 2006, 31; Harjunpää ym. 2017, 8). Nivelvaiheiden tutkiminen on osa klassista nuorisotutkimusta, vaikka nivelvaiheiden määritelmät ovat kiistellyjä tutkimuskentällä. Nuorten elämä on pirstaleisempaa kuin muiden ikäryhmien, minkä vuoksi nuoruutta ei voi tarkastella vain yksinkertaistaen toimijuuden ja rakenteiden suhteena. (Ecclestone ym. 2010; Aaltonen & Berg 2018; Juntunen 2020.) Jokainen nuori rakentaa omaa elämänkaartaan historiassa tapahtuneista muutosvoimaisista tapahtumista (Juntunen 2020), ja siksi onkin tärkeää tukea nuorten omaa toimijuutta siirtymissä nivelvaiheiden välillä (Häikiö & Kallinen 2018).

Joidenkin nuorten kohdalla nivelvaiheet voivat pitkittyä esimerkiksi koulutuksen keskeyttämisen tai työttömyyden vuoksi, minkä takia nivelvaiheisiin vaikuttavat tekijät tulee hahmottaa moniulotteisesti (Vehviläinen 2006, 34–37; Kojo 2012). Tutkijat ovat kuvanneet pitkittyneitä nivelvaiheita nuoruudesta aikuiseksi esimerkiksi käsitteillä ”jojo-siirtymät” (du Bois-Reymond & Stauber 2005) tai ”viivästyneet siirtymät” (Côté 2000). Tällaisissa tilanteissa tulee tarkastella nuoren kokonaistilannetta sosiaalisena tilana, johon voivat vaikuttaa esimerkiksi koulutus, koti, kaverit tai vapaa-ajan toiminta. Näiden lisäksi nuorella voi olla työpaikka, omia projekteja tai muita huomioon otettavia sosiaalisia tiloja. Erityisesti pitkittyneissä tilanteissa ohjaus ja tuen kohdentaminen tulee kartoittaa yksittäisten toimijoiden sijaan kokonaisvaltaisena nuoren elämäntilanteeseen vaikuttavana tekijänä. (Vehviläinen 2006, 34–37.)

Nuoruutta voidaan tutkia useista eri näkökulmista esimerkiksi ikäjakauman tai sosioekonomisen taustan mukaan. Tässä tutkimuksessa nuoruus käsitetään Nuorisobarometrin (Ks. Kivijärvi & Myllyniemi 2023) määritelmän mukaisesti, eli nuorista puhuttaessa tarkoitetaan 15–29-vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia. Laajan ikäjakauman vuoksi on hyvä huomata, että nuorten elämäntilanteet ja pääasiallinen toiminta ovat hyvin erilaisia esimerkiksi 15-vuotiasta ja 29-vuotiasta verratessa. Ikäjakauman nuorempaa päätä koskettavat kouluttautuminen perus- tai toisella asteella ja vanhemmilla puolestaan mahdollisesti kolmannen asteen koulutus ja työllistyminen. (Kivijärvi & Myllyniemi 2023.) Näihin nivelvaiheisiin paneudutaan seuraavaksi.

2.1 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Suomessa koulutusjärjestelmän perustana ja pyrkimyksenä ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, joilla voidaan edistää eri lähtökohdista tulevien lasten ja nuorten yhteiskunnallista asemaa (Ukkola & Väättäinen 2021). Suomen koulutusjärjestelmän arvoja ilmentää oppivelvollisuuslaki (1214/2020), jonka mukaan Suomessa vakinaisesti asuvilla lapsilla on oppivelvollisuus 18 ikävuoteen saakka tai kunnes nuori on suorittanut toisen asteen tutkinnon eli ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon. Oppivelvollisuus tuli voimaan Suomessa vuonna 1921 ja sitä laajennettiin vuonna 2020 koskemaan kaikkia alle 18-vuotiaita (Ukkola & Väättäinen 2021). Perusopetuslaissa (628/1998) on säädetty, että perusopetuksen tulee sivistää ja edistää tasa-arvoa yhteiskunnassa. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näkyvät koulutusjärjestelmässä esimerkiksi maksuttomana peruskoulutuksena, joustavan koulutuspolun luomisena sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön ammattitaitona (Ukkola & Väättäinen 2021; Pekkarinen 2022).

Peruskoulu lapsuuden nivelvaiheina

Peruskoulun aloittaminen on merkityksellisimpiä nivelvaiheita niin lasten, perheiden kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Perusaste muodostaa oppimispolun, jonka tehtävänä on kasvattaa, ohjata ja sosiaalistaa lapsia tulevaisuuden varalle (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 14). Oppimispolku on kokonaisvaltainen kulttuurinen ja subjektiivinen kokemus, jossa yksilön yhteiskunnallinen toimijuus muokkaantuu nivelvaiheen tuomien odotusten ja velvoitteiden mukaisesti (Soini ym. 2013). Odotukset ja velvoitteet kohdistuvat muun muassa itsenäistymiseen ja omista valinnoista vastuun kantamiseen (Hiilamo ym. 2017; Haltia ym. 2019, 2–3). Koululaiset kohtaavat kulttuurisen kokemuksen näkökulmasta useita sosiaalisten suhteiden muutoksia oppimisenpolullaan (Soini ym. 2013).

Laadukas oppimisympäristö on hyvinvointivaltion kulmakiviä, sillä se edistää erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten elämäntilannetta asettaen kaikki lapset samojen kasvatustoimenpiteiden piiriin perhetaustoja katsomatta (Hiilamo ym. 2017; Haltia ym. 2019, 2–3). Onnistunut kiinnittyminen koulutuspolulle kaikkien lasten kohdalla vaatii seuraavien kolmen toimen toteutumista: 1) lapselle annetaan mahdollisuus itsenäistymiseen, 2) lapsi saa osallistua ja tulee kuulluksi sekä 3) lapsi pääsee osoittamaan oman potentiaalinsa oppimisessa. Osalla lapsista nivelvaiheet sujuvat vaivatta ja ne ovat alku eheälle yhteiskunnan toimijuuden polulle, kun taas toisilla jo varhaislapsuuden nivelvaiheissa koetuista ongelmista voi syntyä kauas kantoisia vaikutuksia. (Soini ym. 2013.)

Sosiaalipoliittisesta näkökulmasta koulutuspolun suurin haaste on oppilaiden sosioekonomisten taustojen vaikutus oppimistuloksiin. Lapset ja nuoret, joiden vanhemmilla on korkeakoulutus pärjäävät paremmin perusasteella kuin matalammin kouluttautuneiden lapset. (Vanttaja ym. 2019; Ukkola & Väätäinen 2021; Pekkarinen 2022.) Tukea tarvitsevien osuus on kasvanut ja oppimisvaje on lisääntynyt oppilaiden joukossa (Ukkola & Väätäinen 2021; Pekkarinen 2022). Yhtenä keskeisenä ryhmänä ovat lapset ja nuoret, joiden äidinkieli ei ole kumpikaan kotimaisista kielistä tai vähintään toinen vanhemmista on syntynyt muualla kuin Suomessa. Näiden lasten ja nuorten oppimistulokset ovat valtaväestöä heikommat, sillä heidän kielellisiä ja muita yksilöllisiä tarpeita ei ole pystytty huomioimaan riittävästi opetusjärjestelyissä. (Alisaari ym. 2021; Pekkarinen 2022.) Yhtenä ratkaisuna oppimisvajeeseen on tarjota entistä yksilöllisempää opetusta (esim. Prashnig 1996; 2000).

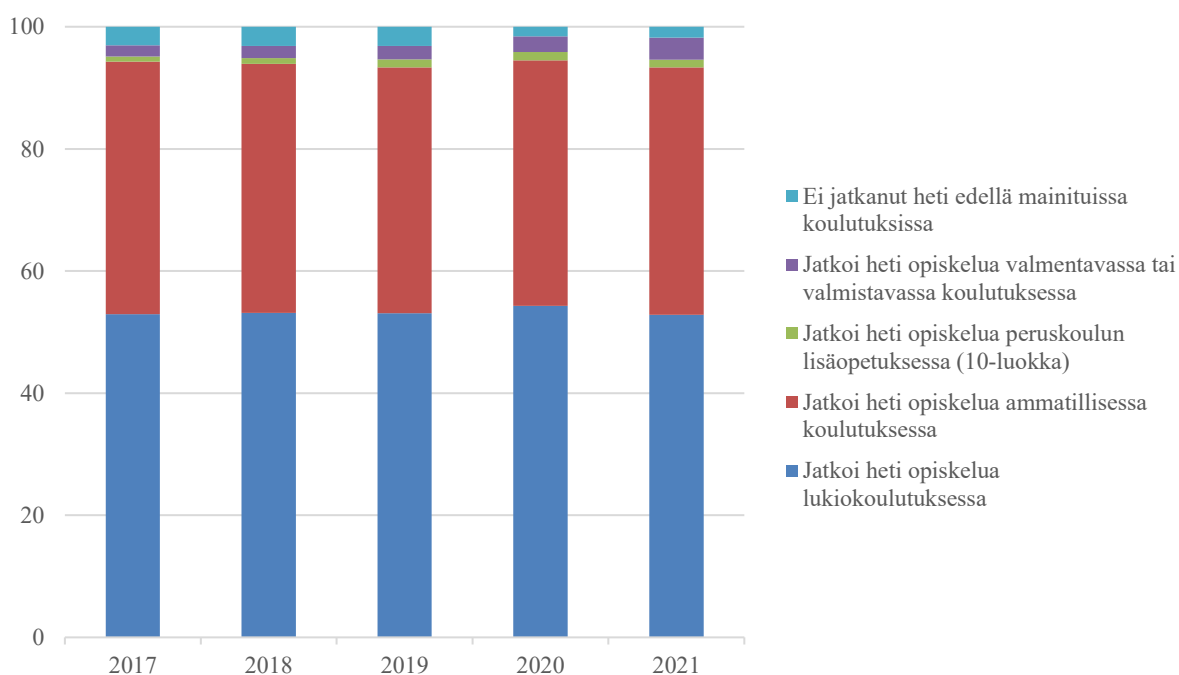
Oppilaat voivat kokea entistä vahvemmin ongelmia koulutuspolulle kiinnittymisessä, koska heidän tarpeitaan ei ole kuultu. Oppilaiden kuulemisen ja osallistamisen epäonnistuminen voi johtaa siihen, ettei oppilailta ole ollut mahdollisuutta osoittaa kokonaisvaltaista oppimispotentiaaliaan omalla oppimisenpolullaan. Lapsia ja nuoria kuulemalla, heidän kokemiin haasteisiin puuttamalla ja oppimismahdollisuuksia kehittämällä on mahdollista tarjota erityisesti tukea tarvitseville lapsille ja nuorille, heidän taustastaan huolimatta, eheä oppimispolku sekä ennaltaehkäistä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle päätymistä myöhemmissä elämänvaiheissa (Järvinen & Vanttaja 2013; Alisaari ym. 2021; Pekkarinen 2022).

Jatko-opinnot nuoruuden nivelvaiheena

Keskeinen nivelvaihe nuoreksi aikuiseksi kasvamisessa on siirtyminen peruskoulutuksesta jatkokoulutukseen (Harjunpää ym. 2017, 79; Aaltonen & Berg 2018, 5). Lapsuudessa koetut elinolot, ongelmat ja perheen taloudelliset haasteet vaikuttavat siihen päättääkö nuori hakea jatko-opintoihin vai ei (Myllyniemi & Gissler 2012, 88–89; Mustonen ym. 2013). Nuorilla on pääsääntöisesti valittavanaan jatko-opinnoissa joko yleissivistävä lukiokoulutus tai ammattiin valmistava ammatillinen koulutus. Kolmantena vaihtoehtona on kaksoistutkinto, jolla tarkoitetaan sekä lukiokoulutuksen että ammatillisen perustutkinnon yhtenäistä suorittamista. Toisen asteen suoritettuaan opiskelijat voivat omaehtoisesti hakea kolmannen asteen opintoihin eli korkeakouluun tai siirtyä työelämään. Suomessa korkeakoulujärjestelmään kuuluvat tieteelliseen tutkimukseen painottuva yliopisto ja ammatillisiin tarpeisiin soveltuva

ammattikorkeakoulu. (OKM 2023.) Seuraavaksi keskitytään NEET-nuorten näkökulmasta oleellisimpaan nivelvaiheeseen eli peruskoulusta toisen asteen opintojen suorittamiseen.

Kuviosta 1 käy ilmi, että perusasteen päättäneistä alle 19-vuotiaista yli puolet jatkoi opintoja heti perusasteen jälkeen lukiossa ja vajaa puolet ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa vuosien 2017 ja 2021 välillä. 10-luokalle tai valmentavaan koulutukseen päätyi alle viisi prosenttia perusasteen päättäneistä. Pienin ryhmä jokaisena vuonna oli perusasteeseen opintonsa päättäneet, jotka eivät välittömästi sijoittuneet jatko-opintoihin. (Tilastokeskus 2022.) Osa heistä syrjäytyy työelämästä välittömästi ja osa jatkaa opintojaan myöhemmässä elämänvaiheessa (Järvinen & Vanttaja 2013, 515). Merkittävin kehitystrendi vuosien 2017 ja 2021 välillä oli valmentavaan ja valmistavaan koulutukseen sijoittuneiden määrän kasvu ja opintonsa päättäneiden oppilaiden määrän lasku (Tilastokeskus 2022). Näyttääkin siltä, että valmentavat ja valmistavat koulutukset ovat kasvattaneet suosiotaan ja onnistuneet tavoittamaan niitä nuoria, jotka olisivat muuten mahdollisesti päättäneet opintonsa perusasteeseen.

Kuvio 1. Alle 19-vuotiaiden peruskoulun päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin vuosina 2017–2021, % (Tilastokeskus 2022)

Jatko-opintojen suorittamisella on useita myönteisiä vaikutuksia nuorten tulevaisuuteen. Sen vuoksi on keskeistä tarkastella jatko-opintoihin sijoittumisen lisäksi opintoihin kiinnittymistä, jotta tutkinto tulee suoritettua loppuun asti. Mäkisen ja Annalan (2011) mukaan kiinnittymiseen

vaikuttavat yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet ja aktiivinen ote oppimisen edistämiseksi, mitä täydentävät opiskelijan kokema elämismaailma ja opiskeluyhteisö. Vastuu opintoihin kiinnittymisellä ei ole vain opiskelijoilla vaan myös esimerkiksi opiskelijatoiminnalla ja opetushenkilöstöllä on keskeinen asema myönteisen opiskeluyhteisön luomisessa. Erityisesti toisen asteen opiskelijoiden kohdalla tulee huomioida, että opiskelijat ovat vielä nuoria ja monilla esimerkiksi itsenäinen ja oma-aloitteinen opiskeluote kehittyy opintojen aikana (Niittyalahti ym. 2019). Parhaassa tapauksessa kiinnittyminen jatko-opintoihin antaa nuorelle kokemuksen yhteisöön kuulumisesta, oman roolin löytämisestä ja kerryttää inhimillistä pääomaa tulevaisuuden työelämää varten (Mäkinen & Annala 2011).

Kouluttautuminen ei ole kuitenkaan vain inhimillisen pääoman kerryttämistä (esim. Mäkinen & Annala 2011), vaan sillä on myös muita myönteisiä vaikutuksia niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla. Ojala ja Pyöriä (2016) toteavatkin, että jatko-opintoihin panostaminen on yhteiskunnallinen investointi. Hyvinvoinnin näkökulmasta kouluttautumisella on yhteys parempaan terveyteen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja rikoksettomaan elämäntapaan. Koulutetun työvoiman kysyntä niin Suomessa kuin kansainvälisesti on kasvanut (Huttunen & Pekkarinen 2016, 13–15), mikä tarkoittaa yksilötasolla sitä, että ilman perusasteen jälkeistä koulutusta edellytykset pärjätä työmarkkinoilla on heikot (Hiilamo 2018).

2.2 Työmarkkina-aseman merkitys nyky-yhteiskunnassa

Työstä on tullut nyky-yhteiskunnassa yksilön yhteiskunnallista toimijuutta ja ihmisarvoa määrittävä tekijä (Karjalainen 2011; Pyöriä ym. 2019), mikä on johtanut siihen, että etenkin taloudellisesti vaikeina aikoina työttömien työmoraalia arvioidaan ja epäillään. Heikko työmarkkina-asema nähdään helposti yksilön ongelmana ja yhteiskunnan talouskriisien aiheuttajana (Ojala 2016). Kyseessä on kuitenkin rakenteellinen ongelma, jota ei voida ratkaista pelkästään yksilön ongelmiin puuttumalla (esim. Karjalainen 2011; Järvinen & Vanttaja 2013; Pyöriä ym. 2019). Pyöriän ja Ojalan (2016) mukaan työmarkkinoilla haasteita kohtaavat etenkin ne, joilla useat epävarmuustekijät ovat kasaantuneet. Epävarmuustekijöitä voi olla kokemus työttömyydestä, epätyypillinen työsuhte, pelko työmarkkinariskistä (lomautus, irtisanominen, työttömyys), ylikouluttautuminen tai heikot työllistymismahdollisuudet avoimilla työmarkkinoilla.

Työttömien aktivointi koostuu työllisyys-, talous- ja sosiaalipolitiikasta, jotka nivoutuvat yhteen moniulotteiseksi kokonaisuudeksi (Karjalainen 2011). Tutkimuksissa ja hallitusohjelmissa esiintyy käsite aktiivinen sosiaali- ja työvoimapolitiikka, jolla tarkoitetaan

Ojalan (2016) esittämää sanktiopolitiikkaa. Sanktiopolitiikassa yksilöt pyritään saamaan takaisin työelämään uhkaamalla heitä heidän sosiaaliturvaetuksiinsa kohdistuvilla sanktioilla (Karjalainen 2011). Pahimmillaan epäluottamukseen ja sanktioihin pohjautuva politiikka aiheuttaa työttömissä lisää häpeän tunnetta ja voi johtaa passivoitumiseen sekä pitkäaikaistyöttömyyteen. Sanktiopolitiikan sijaan tulisi keskittyä sosiaalipoliittisiin toimenpiteisiin ja vahvistaa työttömien omaehtoista aktiivisuutta. Näillä toimilla kasvatettaisiin työttömien motivaatiota työllistyä ja osallistua yhteiskuntaan sekä vahvistettaisiin työttömien ihmisarvoa, kun työ ei olisi ainoa arvokkuuden mittari. (Ojala 2016.)

Työuralle kiinnittyminen aikuisuuden nivelvaiheena

Nuorten työuran ensimmäiset vaiheet opintojen päättymisen jälkeen indikoivat merkittävästi myöhempää ura- ja ansiokehitystä aina vanhuuseläketurvaan asti (Kuitto ym. 2019). Perinteisesti nuorten työelämäpolkua on tutkittu suorana nivelvaiheena koulutuksesta palkkatyöhön, mutta nuorten työmarkkina-aseman ollessa epävakaampi muuhun väestöön verrattuna (Aaltonen & Berg 2018; Haikkola & Myllyniemi 2020), on perusteltua tarkastella työuralle kiinnittymisen nivelvaihetta laajemmasta näkökulmasta. Tarkastelen seuraavaksi nuorten sosiaalisia riskejä työuralle kiinnittymisen näkökulmasta sekä vaihtoehtoja perinteiselle palkkatyölle.

Nuorten työurille kiinnittymisen rakenteellinen epävakauden aiheuttaja on talouden suhdannevaihtelut, jotka vaikeuttavat vakaan työuran luomista muita ikäryhmiä enemmän. Suhdanneherkät työmarkkinat aiheuttavat prekarisaatiota eli työelämän epävarmuutta. Tämä näkyy nuorten työelämän pirstaleisuutena, jossa korostuvat osa-aikatyöt, useat eri toimeentulon lähteet ja työttömyyden kokemukset. (Ojala & Pyöriä 2016; Aaltonen & Berg 2018.) Nuoret voivat käyttää paljon resursseja työnhakuun ja olla ahkeria työnhakijoita, mutta työllistymisen tulokset voivat olla silti heikkoja (Shildrick ym. 2012). Onkin keskeistä tarkastella, millä tavoin nuorten työuran alkua voidaan tukea, sillä työuran epäjatkuvuuden pitkittyessä vaikutukset voivat näkyä pitkään kaikilla elämän osa-alueilla (Ojala & Pyöriä 2016).

Prekarisaation vaikutukset ulottuvat kaikkiin nuoriin sosioekonomisesta taustasta riippumatta (Standing 2011), minkä vuoksi työuralle kiinnittymisen keskeisin ennaltaehkäisevä toimi on tukea lapsia ja nuoria kouluttautumaan ja keräämään inhimillistä pääomaa. Toisaalta on myös tekijöitä, joihin lapset ja nuoret eivät voi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi itse millään tavoin. Työuralle kiinnittymisessä nimittäin toistuu sama sosiaalinen riski kuin koulutukseen kiinnittymisessä (esim. Vanttaja ym. 2019; Ukkola & Väättäinen 2021; Pekkarinen 2022).

Mikäli vanhemmilla on matala koulutus, on myös nuorella todennäköisemmin haasteita kiinnittyä vakaalle työuralle aikuisuudessa (Järvinen & Vanttaja 2013). Sosiaalisista olosuhteista vanhempien koulutustason lisäksi etenkin isän kokema työttömyys ja huono-osaisella asuinalueella lapsuuden viettäminen lisäävät riskiä epävakaa työurasta (Furlong ym, 2003). Sosiaalipoliittiseksi kysymykseksi nouseekin, miten voidaan tukea niitä nuoria kiinnittymään työelämään, jotka tulevat matalamman koulutustason perheistä.

Aaltosen ja Bergin (2018) tutkimuksessa on laajennettu tarkastelua perinteisestä ajatuksesta, jossa nuori työllistyy heti tutkintoon valmistuttuaan. Tutkimuksessa on huomioitu työelämäkiinnittymiseen vaikuttava työmarkkinoiden prekarisaatio nuorten näkökulmasta. Heidän mukaansa työelämään kiinnittymistä voidaan tarkastella kolmesta näkökulmasta, jotka esittelen seuraavaksi.

Ensimmäiseksi, monet nuoret pyrkivät edelleen aloittamaan perinteisen palkkatyön valmistuttuaan koulutuksesta. Tutkimuksessa ilmeni, että monille nuorille työllistyminen heti valmistumisen jälkeen oli haasteellista, eikä se sujunut vaivattomasti. Työllistyminen saattoi vaatia yhteistyötä TE-toimiston kanssa ja heidän palveluiden käyttämistä. Työllistymisen esteenä saattoi olla tutkinnon puute, vajavainen työkokemus tai oman alan heikko työllisyystilanne. Työllistymistä puolestaan edisti nuoren aktiivinen ote työnhakuun, joustava asennoituminen alueelliseen liikkumiseen tai aiemmin luodut verkostot työnantajiin. (Aaltonen & Berg 2018.)

Toiseksi monien nuorten työuria leimaa voimakas prekarisaatio. Prekarisaation vaikutukset näkyvät esimerkiksi useina määräaikaisina työsuhteina tai alan vaihtoina. Tämä saattoi johtua esimerkiksi siitä, että nuorille oli haasteellista työllistyä koulutusta vastaavalle alalle, oman alan työpaikkoja ei ollut kotipaikkakunnalla tai nuoret eivät halunneet tehdä koulutusta vastaavia työtehtäviä. Lyhyemmät työsuhteet toisaalta mahdollistivat nuorille vaihtelun ja oman intohimon löytämisen työelämässä, mikä on tutkimusten mukaan nuorille tärkeää. Määräaikaiset työsuhteet tai alan vaihto antoi nuorille tilaisuuden kokeilla työskentelyä eri tehtävien tai työnantajien parissa ilman pitkäaikaista sitoutumista. (Aaltonen & Berg 2018.)

Kolmanneksi nuoria kiinnostaa yrittäjyys ja itsensä työllistäminen perinteisen palkkatyön sijaan. Motiiveina voivat olla yrittäjäksi valmistava tutkinto, lisäkouluttautuminen, vapaus toteuttaa omaa yritysidea tai asettaa itse työajat ja valita työskentelyolosuhteet. Itsensä työllistävillä nuorilla yritystoiminta ei välttämättä takaa taloudellista itsenäisyyttä, minkä vuoksi nuoret voivat oman yritystoiminnan ohella tehdä palkkatyötä turvatakseen omaa

elintasoan. Kaikille nuorille yrittäjäyys ei ole unelma, vaan ammattialan perinteet vaativat yrittäjäksi ryhtymistä ja toisaalta kaikki eivät halua kasvattaa toimintaansa nykyistä suuremmaksi, vaan haluavat toiminnallaan työllistää vain itsensä. (Aaltonen & Berg 2018.)

3 NEET-nuoret – koulutuksen ja työelämän ulkopuolella

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion kantokyvyn ylläpitämiseksi Suomessa tavoitellaan korkeaa työllisyysastetta, minkä vuoksi huolta herättävät koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat alle 29-vuotiaat NEET-nuoret (neither in employment nor in education or training) (Hiilamo 2018). Stereotyyppisesti NEET-nuoret käsitetään pitkittyneen elämäntilanteen kautta, jolloin työmarkkinoiden ulkopuolinen elämäntilanne voi johtaa syrjäytymiseen (esim. Järvinen & Vanttaja 2013; OECD 2016). NEET-nuoret ovat kuitenkin hyvin monimuotoinen joukko nuoria, joita yhdistää koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleva elämäntilanne (OECD 2016; Hiilamo 2018; Karjalainen ym. 2022). Avaan seuraavaksi NEET-käsitteen taustaa, riskitekijöitä ja keskeisimpiä NEET-nuorten luokitteluja.

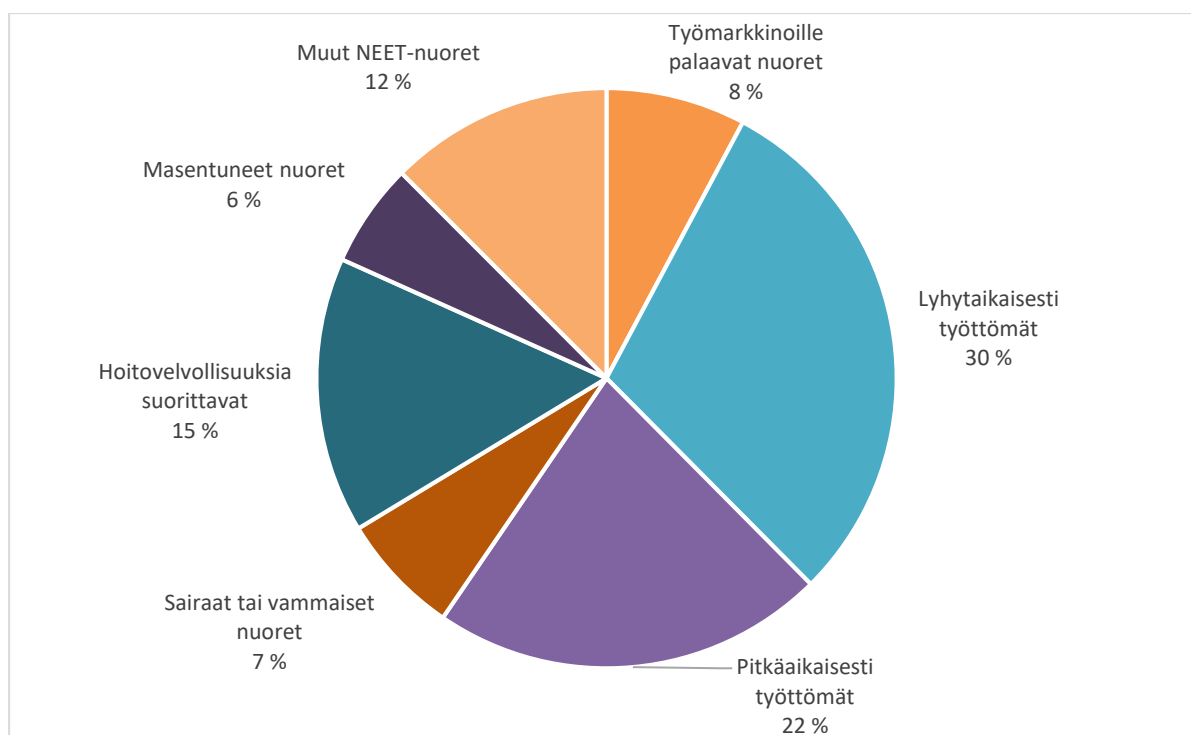
NEET-käsite on syntynyt 1980-luvulla Isossa-Britanniassa, kun poliittisen päätöksenteon tueksi tarvittiin indikaattori, joka huomioi työttömyysturvan ulkopuolella olevat koulun keskeyttäneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. 1990- ja 2000-luvun kriisien, kuten vuoden 2008 finanssikriisin myötä NEET-käsite vakiintui kansainvälisesti nuorisotyöttömyyttä indikoivana käsitteenä. NEET-käsite on siis yhteiskunnan luoma normatiivinen termi, jonka mukaan nuorten tulisi oma-aloitteisesti ja aktiivisesti pyrkiä työllistymään. (Hiilamo ym. 2017.) Nuoret eivät välttämättä itse koe työmarkkinoiden ulkopuolista elämäntilannettaan ongelmalliseksi tai määrittele itseään NEET-nuoreksi. Osalle nuorista työttömyys ja opiskeluiden ulkopuolinen elämäntilanne voi olla epämieluisaa ja hetkittäistä, kun taas toisille se on mukavaa ja omakohtainen valinta.

Hiilamon (2018) mukaan tyypillisimpiä riskitekijöitä ajautua työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle ovat alhainen koulutus, koulutuksen keskeyttäminen, lastensuojelun sijaishuollon asiakkuus, maahanmuuttajatausta, teiniäitiys, fyysisen ja/tai psyykkisen toimintakyvyn puutteet sekä päihdeongelmat. Monesti riskitekijöiden taustalla vaikuttavat nuoren vanhemmat ja esimerkiksi vanhempien matala koulutus sekä kokemukset köyhyydestä tai perheväkivallasta. NEET-statuksen pitkittyessä lisääntyy myös riski syrjäytyä yhteiskunnasta (Oljemark 2013; Eurofound 2017, 56).

3.1 NEET-nuorten määrittelyt EU:ssa ja Suomessa

EU:n työvoimatutkimus luokittelee 15–24-vuotiaat NEET-nuoret seitsemään eri ryhmään (kuvio 2). Ensimmäinen ryhmä kattaa työmarkkinoille palaavat nuoret, jotka eivät ole vielä työmarkkinoilla, mutta ovat jo saaneet uuden työpaikan ja ovat valmiina palaamaan

työelämään. Toiseen ryhmään kuuluvat nuoret ovat olleet alle vuoden työttömänä. Heitä on noin 30 prosenttia kaikista NEET-nuorista. Lyhytaikaisen työttömyyden myötä heidän katsotaan olevan yhteiskunnassa kohtalaisen haavoittuvassa asemassa. Kolmannessa ryhmässä ovat pitkäaikaistyöttömät, eli yli vuoden työttömänä olleet nuoret, joita on noin 22 prosenttia NEET-nuorista. Pitkäaikaistyöttömyyden vuoksi heitä koskettaa korkea syrjäytymisriski yhteiskunnasta. Neljäs ryhmä ovat sairaat tai vammaiset nuoret, jotka eivät etsi töitä. Tähän ryhmään kuuluvat myös ne nuoret, jotka tarvitsevat sairauden tai vamman vuoksi tavanomaista enemmän tukea. Viidenteen ryhmään kuuluvat hoitovelvollisuuksia (lapset, työkyvyttömät aikuiset) hoitavat nuoret, joista lähes yhdeksän kymmenestä on naisia. Tähän ryhmään kuuluu sekä haavoittuvassa että ei-haavoittuvassa asemassa olevia nuoria. Kuudes ryhmä on pienin NEET-nuorten ryhmä, eli masentuneet nuoret, jotka eivät näe työllistymistä myönteisenä ja ovat lopettaneet töiden hakemisen. Näiden nuorten kohdalla on korkea syrjäytymisriski ja mahdollisuus, että he eivät tule tekemään ikinä töitä. Seitsemäs ryhmä ovat muut NEET-nuoret. Kyseessä on hyvin heterogeeninen joukko, joka koostuu sekä haavoittuvassa että etuoikeutetussa asemassa olevista nuorista. Tähän joukkoon kuuluvat muun muassa taidepainotteista uraa toteuttavat. (Eurofound 2017, 55-56.)

Kuvio 2. NEET-nuoret elämäntilanteen mukaan luokiteltuna (Eurofound 2017, 55-56)

Karjalainen ym. (2022) puolestaan luokittelee NEET-nuoret neljään eri tyyppiin (taulukko 1) nuorten tarvitseman ohjauksen, palveluprosessien riittävyyden ja perheen/lähipiirin tarjoaman avun mukaan. Ensimmäisen tyyppin NEET-nuoret haluavat vastaanottaa apua sekä asiantuntijoilta että omalta perheeltä ja heille riittävät tavanomaiset palvelut, kuten perusterveydenhuolto tai kolmannen sektorin tarjoamat tukipalvelut. Kyseessä voi olla esimerkiksi pääsykokeisiin valmistautuva nuori. Toisen tyyppin NEET-nuoret puolestaan eivät halua vastaanottaa asiantuntija-apua, mutta heillä on tukena oma perhe, joka tarjoaa apua ja kannustusta. Näille NEET-nuorille riittävät tavanomaiset palvelut ja he etsivät tarvittavaa tietoa omatoimisesti esimerkiksi palveluntarjoajien verkkosivuilta. Kolmas NEET-nuori tyyppi puolestaan haluaa vastaanottaa apua ja kokee itse tarvitsevansa sitä, mutta tuen riittävyyden kannalta tukitoimien tulee olla laaja-alaisempia ja pitkäkestoisempia kuin kahden ensimmäisen NEET-nuori tyyppin kohdalla. Näiden nuorten kohdalla voidaan tehdä esimerkiksi systemaattisempi hoito- tai asiakassuunnitelma jo pelkästään arjen hallinnan avuksi. Neljäs NEET-nuori tyyppi on asiantuntijapalveluiden näkökulmasta haastavin, sillä nämä nuoret eivät halua vastaanottaa apua, mutta he tarvitsevat elämäntilanteen parantumiseksi monialaisia ja pitkäkestoisia tukitoimia. Kolmannella ja neljännellä NEET-nuori tyyppillä perheen tuki on yleisesti ottaen vähäistä ja perhesuhteet voivat olla haastavia. Nämä nuoret ovat voineet olla esimerkiksi lastensuojelun asiakkaita ja heillä voi olla taustalla huostaanotto biologisesta perheestä.

Taulukko 1. NEET-nuorten eri tyypit

	Ohjauksen ja tuen tarve	Palveluprosessien riittävyys	Perheen/lähipiirin kyky tukea nuorta
1. tyyppi	On halu tai koettu tarve vastaanottaa	Tavanomaiset palvelut riittävät	Hyvä perheen tuki
2. tyyppi	Ei ole halua tai koettua tarvetta vastaanottaa	Tavanomaiset palvelut riittävät	Hyvä perheen tuki
3. tyyppi	On halu tai koettu tarve vastaanottaa	Tavanomaiset palvelut ja tukitoimet riittämättömiä	Vähäinen perheen tuki
4. tyyppi	Ei ole halua tai koettua tarvetta vastaanottaa	Tavanomaiset palvelut ja tukitoimet riittämättömiä	Vähäinen perheen tuki

Lähde: Karjalainen ym. 2022

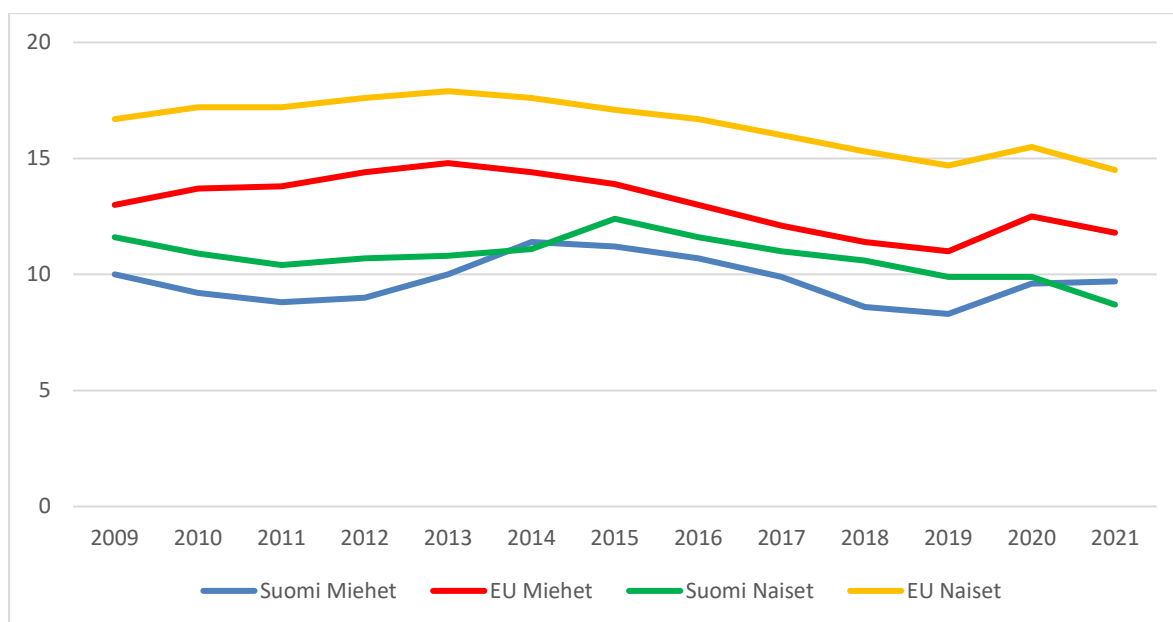
Hiilamo ym. (2017) esittävät, että kaikkia NEET-nuoria yhdistää koulutuksen ja työelämän ulkopuoleinen elämäntilanne, jolloin nuoret eivät investoi heidän inhimilliseen pääomaansa ja täten paranna omia työmarkkinavalmiuksiaan. Karjalainen ym. (2022) puolestaan toteaa, että jotkut NEET-nuoret voivat esimerkiksi lukea pääsykokeisiin tai olla asepalveluksessa.

Molemmat tilanteet valmistavat nuorta kohti tulevaa nivelvaihetta, sillä molemmissa tilanteissa nuori oppii uutta ja näin kerryttää inhimillistä pääomaa. Vaikka itse käsite NEET-nuorista työelämän ja koulutuksen ulkopuolisina toimijoina on vakiintunut, on hyvä ymmärtää, että aiemmat tutkimukset määrittävät NEET-nuoret eri tavoin. Lisäksi tilastoja tarkastellessa tulee huomioida eri tilastojen väliset käsite-erot NEET-nuorista sekä millä ikäjakaumalla tilastot käsittävät NEET-nuoret.

3.2 Sukupuolten väliset erot NEET-asteessa

Eurostatin (2023) mukaan sukupuolten välillä on eroja NEET-statuksen yleisyydessä. Kuviossa 3 on kuvattu 15–29-vuotiaiden NEET-asteen kehitys sukupuolittain Suomessa ja 27 EU-maassa. Vuoden 2008 finanssikriisin ja sitä seuranneen talouslaman myötä EU-maissa NEET-aste lähti hienoiseen nousuun aina vuoteen 2013 asti, kun taas Suomessa NEET-aste laski tarkastelun alusta vuoteen 2013 asti ja lähti tämän jälkeen nousemaan. EU-maissa NEET-aste on laskenut tasaisesti vuodesta 2013 niin naisten kuin miestenkin kohdalla vuoteen 2019 asti, jonka jälkeen se on lähtenyt hienoiseen nousuun. Suomessa kehitys ei ole ollut yhtä tasaista. Suomessa NEET-asteen piikki koettiin vuonna 2015, jolloin NEET-aste oli korkeimmillaan 11,8 prosenttia. Tämän jälkeen NEET-aste on lähtenyt laskuun, mutta kokenut EU-maiden tavoin vuosien 2019 ja 2020 välillä pienen kasvun covid-19-pandemian takia (Tamesberger & Bacher 2020; Kvieskienė ym. 2021).

Eurostatin (2023) tilastossa sukupuoli on määritelty binäärisesti nais-mies-jaon mukaisesti, eikä pääsääntöisesti miehiä koskevaa varusmies- tai siviilipalvelusta ole erikseen huomioitu aineiston perusjoukossa. EU-maissa sukupuolten välinen ero on ollut selkeä koko tarkastelujakson ajan. Naisten NEET-aste on ollut noin kolme prosenttiyksikköä korkeampi kuin miesten. Suomessa sukupuolten väliset erot eivät ole olleet yhtä selkeät. Vuosien 2009 ja 2013 välillä naisten NEET-aste on ollut noin puolitoista prosenttiyksikköä miehiä korkeampi. Vuonna 2014 tapahtui muutos, kun miesten NEET-aste oli hieman naisia korkeampi. Tämän jälkeen tilanne palautui, kunnes vuonna 2021 miesten NEET-aste oli yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin naisten.

Kuvio 3. 15–29-vuotiaiden NEET-asteen kehitys sukupuolittain Suomessa vuosina 2009–2021 (Eurostat 2023)

Naisten korkeampi NEET-aste niin Suomessa kuin EU-maissa juontaa juurensa naisten heikommasta työmarkkina-asemasta. Työn tai koulutuksen ulkopuolella olevien naisten kohdalla korostuu kaksi erilaista tilannetta työmarkkinoilla. Ensimmäiseksi, naiset työllistyvät todennäköisemmin heikommin ja lyhytaikaisempiin työsuhteisiin korkeasta koulutustasosta huolimatta kuin miehet. Naiset saattavat päätyä esimerkiksi matalapalkkaisiin töihin tai määräaikaisiin työsuhteisiin, minkä vuoksi myös hetkittäiset ajanjaksot työn ja koulutuksen ulkopuolella ovat yleisempiä. Toiseksi erityisesti 25–29-vuotiaat naiset jäävät herkemmin työmarkkinoiden ulkopuolelle hoitaakseen perhettä tai läheisiään kuin miehet. (Patrizio ym. 2017.) Molemmissa tilanteissa korostuu Järvisen ja Vanttajan (2013) tutkimustulos, jonka mukaan naisille vakaan työuran luominen on miehiä haastavampaa. Sukupuolten välisiä eroja voidaan kuroa esimerkiksi kaventamalla sukupuolten välistä palkkaeroa, tukemalla työn ja vapaa-ajan tasapainoa, kannustamalla isiä vanhempainvapaalle sekä tukemalla naisia palaamaan takaisin työmarkkinoille perheen perustamisen jälkeen. (Patrizio ym. 2017.)

NEET-nuorten hyvinvointia koskevassa selvityksessä ilmenee, että koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret, erityisesti miehet, eivät ole tyytyväisiä elämäänsä. Tyytymättömyys omaa elämäntilannetta kohtaan korostuu etenkin psyykkisen toimintakyvyn ja taloudellisen tilanteen haasteina. Psyykkisellä terveydentilalla tarkoitetaan esimerkiksi mielenterveysongelmia, ja heikko taloudellinen tilanne voi työttömyyden lisäksi johtua esimerkiksi peli- tai päihderiippuvuudesta. (Karjalainen ym. 2022.) NEET-miehillä on kaiken

kaikkiaan suurempi riski syrjäytyä yhteiskunnasta kuin naisilla. Riskiä lisäävät vain perusasteen koulutus ja, jos nuoren äidinkieli ei ole kumpikaan kotimaisista kielistä. (Myrskylä 2012; Oljemark 2013.)

Vain binääristen sukupuolten tarkastelu jättää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat NEET-nuoret tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi myös muiden vähemmistöjen, kuten saamelaisista tai vammaisista, NEET-nuorista on toistaiseksi vähän, jos ollenkaan tietoa. Karjalaisen ym. (2022) mukaan taustoista riippumatta kaikkien NEET-nuorten hyvinvointiin vaikuttavat myös sosiaalisten suhteiden puuttuminen ja kokemukset yksinäisyydestä, jotka ovat yleisempiä NEET-nuorilla kuin muilla samanikäisillä nuorilla. Ystävien puute voi aiheuttaa nuoressa epätoivon sekä häpeän tunteita, mikä voi johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen.

3.3 NEET-nuorten työmarkkinatilanteeseen vaikuttaneet ilmiöt ja toimenpideohjelmat 2000-luvulla

Nuorten työllistyminen ja vakaan työmarkkina-aseman saavuttaminen on epävarmempaa kuin muun väestön. Epävarmuutta luovat etenkin talouden suhdannevaihtelut (esim. Ojala & Pyöriä 2016; Aaltonen & Berg 2018) ja globaalit kriisit (esim. Eurofound 2021). Seuraavaksi tarkastelen vuoden 2008 finanssikriisin ja covid-19-pandemian vaikutuksia nuorten työllistymiseen sekä nuorten työllisyysasteen nostamiseksi luotuja toimenpideohjelmaa.

Vuoden 2008 finanssikriisi aiheutti nuorisotyöttömyyden aallon

Vuonna 2008 koko maailmaa ravisutti finanssikriisi, jonka vaikutukset näkyivät aina 2010-luvulle asti. Nuorille merkittävimmät finanssikriisin vaikutukset koskivat työllisyysasteen laskua. Lisäksi etenkin perus- tai toisen asteen koulutustason suorittaneiden nuorten miesten työmarkkina-asema heikentyi, mikä johti miesten työttömyyden kasvuun. Naisten kohdalla vastaavaa vaikutusta ei havaittu, mitä selittää naisten korkeampi koulutustaso ja miesvaltaisten alojen heikompi työllisyyskehitys. (Alatalo ym. 2017.)

Finanssikriisin jälkeen NEET-statuksen pitkittymiseen vaikutti nuorisotyön palvelujen saatavuus kunnissa. Keskeisin toimi oli tavoittaa etsivän nuorisotyön avulla syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, jotka eivät itse hakeutuneet nuorille suunnattujen palveluiden piiriin. Ne kunnat, jotka aloittivat tarjoamaan nuorille nuorisotyön palveluita vuonna 2008 ennaltaehkäisivät NEET-statuksen pitkittymistä, kun nuoria ohjattiin koulutukseen ja työmarkkinoille. (Vauhkonen & Hoikkala 2020a.) Lisäksi NEET-nuorten työmarkkinatilanteeseen vaikutti yleisesti ottaen heikompi työllisyystilanne, eli nuorten oli

aiempaa haastavampaa löytää työpaikka. (Alatalo ym. 2017.) Vaikka finanssikriisin reaaliaikaiset vaikutukset ovat jo takanapäin, tulevat kriisin vaikutukset näkymään tulevaisuudessakin nuorten pitkäaikaistyöttömyytenä, joka on huomioonotettava tekijä kasvavan syrjäytymisriskin vuoksi. (Alatalo ym. 2017; Vauhkonen & Hoikkala 2020a.)

Covid-19-pandemia rajoitti ihmisten kohtaamisia ja sulki työpaikkoja

Covid-19-pandemian leviämisen ehkäisemiseksi EU-maissa asetettiin suosituksia, ja rajoitettiin koko väestön sosiaalisia kontakteja. Suuri osa poikkeustoimista Suomessa sijoittui maaliskuun 2020 ja kesäkuun 2022 välille. (STM 2021; STM 2022.) Nuorten kohdalla sosiaalisten kontaktien rajoittaminen vaikutti koulussa ja työssä käyntiin sekä sosiaalisen elämän ylläpitämiseen, kuten kavereiden näkemiseen (Kvieskiené ym. 2021). Töissä käyvien nuorten kohdalla poikkeustoimet horjuttivat eniten majoitus-, ravintola- ja tapahtuma-alaa (Eurofound 2021), mikä aiheutti nuorisotyöttömyyden kasvun useissa EU-maissa (Tamesberger & Bacher 2020). Covid-19-pandemia vaikutti etenkin NEET-nuoriin, sillä heidän yhteiskunnallinen asemansa oli jo lähtökohtaisesti muita nuoria haavoittuvaisempi. Keskeisimmät NEET-nuoriin vaikuttaneet covid-19-pandemiasta johtuneet seuraukset olivat sosiaalisen kanssakäymisen puute sekä perhesuhteista ja kotiin eristäytymisestä johtuneet haasteet. Lisäksi ahdistuneisuus ja mielenterveysongelmat lisääntyivät pandemian aikana. Kaikki nämä koetut haasteet vaikeuttivat NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymistä entisestään. (Kvieskiené ym. 2021.)

OECD-maissa covid-19-pandemia vaikutti enemmän naisten työmarkkinatilanteeseen heikentävästi kuin miesten. Suomessa sukupuolten välillä ei ollut merkittävää eroa NEET-asteessa, mutta vuoden 2021 nuorisotyöttömyystilaston mukaan miehet olivat naisia todennäköisemmin työttömänä. Ikäjakaumia tarkasteltaessa pandemiasta aiheutuneet rajoitukset vaikuttivat 15–19-vuotiaiden työmarkkinatilanteeseen heikentävämmiin kuin 20–24-vuotiaiden nuorten. (Tamesberger & Bacher 2020; Kvieskiené ym. 2021.) Toisaalta nuoremmat ikäluokat olivat pandemian aikana helpommin saavutettavissa oppivelvollisuuden takia, kun taas 20–24-vuotiaat saattoivat jäädä herkemmin ilman ennaltaehkäisevää tukea, jos he olivat työelämän ja koulutuksen ulkopuolella. OECD-maiden alueellisen vertailun mukaan pandemia heikensi enemmän maaseudulla asuvien nuorten työmarkkina-asemaa kuin kaupungeissa asuvien. Kaikista heikoimmassa asemassa olivat siis maaseudulla asuvat nuoret naiset, sillä rajoitusten myötä heidän odotettiin ottavan entistä enemmän vastuuta perheestä ja kodista. (Kvieskiené ym. 2021.)

Toimenpideohjelmat

Nuorten työllisyysasteen nostamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on luotu erilaisia toimenpideohjelmiä, joista 2010-luvun merkittävin ohjelma on niin Suomen kuin EU:n tasolla toteutettu nuorisotakuu. Suomessa vuonna 2013 Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan kirjattu nuorisotakuu perustui Public-Private-People-Partnership-malliin, joka korosti moniammatillista yhteistyötä. (Savolainen ym. 2015.) Nuorisotakuun tavoitteena oli taata kolmen kuukauden kuluessa jokaiselle vastavalmistuneelle alle 30-vuotiaalle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka sitouttaen eri palveluntarjoajat verkostoksi samojen tavoitteiden äärelle. Nuorisotakuun alkuvuosina nuorten kunnalliset palveluntarjoajat sitoutuivat toimenpideohjelmaan kehittämällä palveluitaan sen mukaisesti. (Niemi 2018.) Nuorisotakuu ei kuitenkaan toteutunut tavoitteiden mukaisesti ja monet nuoret kokivat ”lukkiutumisasiirityksen”, eli he osallistuivat nuorisotakuun tarjoamiin toimintoihin siirtymättä niistä koulutukseen tai työelämään (Hiilamo ym. 2017).

Vuonna 2014 säädettiin sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jonka luvun kolme mukaan nuorten sosiaalista kuntoutumista tulee tukea, etteivät nuoret keskeyttäisi työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja-, tai kuntoutuspaikkaansa. Lain tavoitteena oli ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä. Laki tuki jo ennalta asetettua nuorisotakuuta, sillä entistä moniammatillisimmilla toimilla pyrittiin tavoittamaan yhä useampia nuoria. Vuonna 2015 perustettiin matalan kynnyksen neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavat Ohjaamot, joiden tavoitteena on tarjota alle 30-vuotiaille nuorille henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen soveltuvia palveluita huomioiden yksilön tarpeet laaja-alaisesti. Ohjaamoita voidaan pitää Nuorisotakuun yhtenä tuloksellisena ilmentymänä, mutta Kataisen hallitusohjelmaan kirjattu tavoite kolmen kuukauden aikajänteestä jäi loppujen lopuksi hallinnollisten rakenneuudistusten jalkoihin. (Niemi 2018.)

Ajankohtaisin toimenpideohjelma on vuonna 2021 käynnistyneet työllisyyden kuntakokeilut, joiden tavoitteena on selvittää, onko työllistymistä mahdollista vauhdittaa kehittämällä työntekijöiden palveluverkostoa tehokkaammaksi järjestelmällä työllisyyspalvelut kuntien kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntien vastaavan työllistymisestä, koulutukseen ohjaamisesta ja innovatiivisten ratkaisujen luomisesta työllisyysasteen nostamiseksi. Kuntakokeilut käynnistyivät maaliskuussa vuonna 2021 ja päättyvät vuoden 2024 loppuun mennessä ja siinä on mukana 118 eri kuntaa 25 eri kokeilualueelta. Työn tai koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten kohdalla tämä tarkoittaa automaattisesti siirtymistä osaksi kuntakokeilua, mikäli nuori asuu kuntakokeilussa mukana olevassa kunnassa. (Aho ym. 2022.)

Palveluiden siirtyessä kunnille on riski, etteivät kunnat huomioi palveluiden tarjonnassa nuorten tarpeita niiden ollessa erilaisia aikuisväestöön verrattuna (Aho ym. 2022). Toisaalta yksi nuorisotakuun epäonnistumisen syy oli liian spesifit, ja täten leimaavat, palvelut nuorille. Keskeisintä on tavoittaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle ajautumassa olevat nuoret ajoissa ja tarjota heille samantyyllisiä palveluita kuin muullekin väestölle. (Hiilamo ym. 2017.)

3.4 NEET-nuoriin kohdistuneet työllisyystoimet

Nuorille suunnatuissa työllisyyspalveluissa korostuvat syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, koska kasaantuvat puutteet lisäävät riskiä jäädä työttömäksi ja syrjäytyä yhteiskunnasta (Häikiö & Kallinen 2018). Yleisesti ottaen työllisyystoimilla tarkoitetaan hallituksen aktiivista työvoimapolitiikkaa, jolla pyritään vastaamaan ajankohtaisten megatrendien luomiin haasteisiin ja vahvistamaan työllisyystilannetta. Työllisyyden vahvistaminen eri keinoin on tarpeellista, sillä se tukee yksilöiden aktiivisuutta ja hyvinvointia sekä lisää hyvinvointivaltion julkisen talouden kantokykyä. 2020-luvun keskeinen tavoite on työllisyysasteen nostaminen. Nuorten näkökulmasta keskeisimmät tavoitteet ovat ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä vahvistaa nuorten maahanmuuttajien asemaa tukemalla kouluttautumista ja hyvinvointia. (TEM 2022.) NEET-nuoria pyritään tavoittamaan matalalla kynnyksellä tarjoamalla heidän tarpeisiinsa sopivia joustavia palvelumuotoja. Näitä ovat muun muassa Ohjaamot, Kansaneläkelaitoksen ammatillinen kuntoutus, Ankkuritoiminta ja Aikalisä-toiminta. Palveluverkoston tavoitteena on kohdata nuoria ja tarjota toimintoja, jotka kohentavat nuorten hyvinvointia sekä antavat lisää ymmärrystä opiskelu- ja työllisyysmahdollisuuksista. (Haltia ym. 2019.)

Häikiö & Kallinen (2018) kritisoivat nuoriin kohdistuvia työllisyystoimia. Heidän mielestään monet nuorille suunnatut palvelut korostavat asiantuntijoiden toimijuutta ja yhteiskunnan sosiaalisia tai taloudellisia päämääriä. Tämä voi heikentää nuorten proaktiivista otetta yhteiskunnan jäsenenä, kun palveluiden toimijat tarkastelevat nuorten tarpeita ja haasteita abstraktisti yhteiskunnan tasolta eikä nuorten näkökulmasta. Leskelän ym. (2022) mukaan syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden haasteena on hallinnonalojen siiloutuminen kuntien ja valtakunnallisten palveluiden välillä. Kunnat kipuilevat heikon koordinoinnin ja vaihtelevan poliittisen tahtotilan vuoksi, jolloin hankkeiden toiminta ja rahoitus on hajautunutta koko maassa.

3.4.1 Työkokeilu nuorille suunnattuna työllisyystoimena

Nuorille työkokeilu on keskeinen työllisyystoimi oman tulevaisuuden työuran hahmottamiseksi ja se edistää urasuuntaa hakevien nuorten kouluttautumista. NEET-nuorille työkokeilu on matalan kynnyksen palvelu, jossa nuori pääsee osaksi työelämää. (Mayer ym. 2019, 116–118.) Monet NEET-nuoret ovat turhautuneita opiskeluun ja epäonnistuneet opiskelukokemukset ovat vain laskeneet itsetuntoa, joten työkokeilu voi olla houkutteleva vaihtoehto opiskelulle (OECD 2016). Onnistuneen työkokeilun edellytys on, että nuori on kiinnostunut työkokeilun tehtävistä ja haluaa itse osallistua työkokeiluun (Furlong 2003).

Työkokeilu on suunnattu henkilöille, jotka haluavat kartoittaa vaihtoehtojaan ammatin, alan ja uran suhteen tai tarkastella edellytyksiään palatakseen työmarkkinoille. Järjestäjänä voi toimia yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, yhteisö, säätiö tai työpaja. Työkokeiluun osallistuvat tekevät samoja työtehtäviä kuin muutkin työntekijät, mutta heille järjestetään tarvittava tuki ja valvonta työkokeilun onnistumiseksi. (Te-palvelut 2022.) Työnantajat suhtautuvat työkokeiluihin osallistuviin nuoriin yleisesti ottaen myönteisesti, sillä työkokeilun on koettu auttavan potentiaalisen työvoiman ja työnantajien kohtaamisessa (Mayer ym. 2019, 116–118).

Työkokeilu voi kestää enintään 12 kuukautta (TE-palvelut 2022), ja nuorten kohdalla kesto on yleensä kolmesta kuuteen kuukauteen (Hiilamo ym. 2017). Työkokeilua järjestetään muun muassa neljässä eri tilanteessa: 1) henkilöllä ei ole ammatillista koulutusta tai hän haluaa vaihtaa alaa tai ammattia, 2) henkilö pohtii yrittäjäksi ryhtymistä, 3) henkilö ei ole ollut työmarkkinoilla hetkeen esimerkiksi työttömyyden tai perhetilanteen vuoksi ja halutaan selvittää, onko henkilöllä edelleen tarvittava osaaminen työhön ja miten häntä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla, 4) henkilöllä on kokemusta toisen maan työmarkkinoista ja halutaan selvittää hänen osaamisen taso ja tuen tarve Suomen työmarkkinoilla (TE-palvelut 2022). Nuorille tyypillisintä on hahmottaa työkokeilun avulla urasuunnitelmiaan, mahdollista alan vaihtoa ja työn soveltuvuutta (Hiilamo ym. 2017). OECD:n (2016) mukaan työkokeilut tulisi kohdistaa aina vain heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin, sillä jo vakaammassa työmarkkina-asemassa oleville nuorille työkokeilu voi työllistymisen kannalta olla jopa heikentävä tekijä.

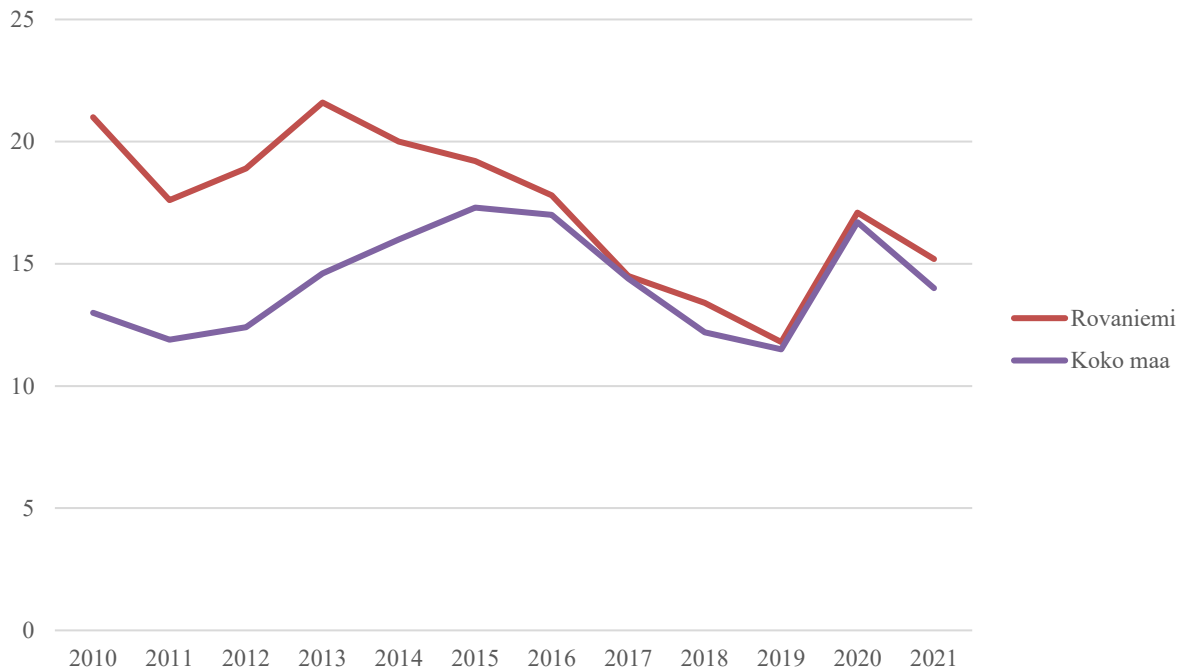
Suurin osa työkokeiluihin osallistuneista alle 29-vuotiaista nuorista on suorittanut vain peruskoulun (Vauhkonen & Hoikkala 2020a). Työkokeilun tavoitteita ikäjakaumittain tarkasteltaessa alle 25-vuotiaille nuorille yleisin tavoite työkokeilulle on ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selvittäminen, ja toiseksi yleisin tavoite on tiettyyn alaan tutustuminen. 25–

29-vuotiaille nuorille merkityksellisintä on työllistyminen ja toiseksi ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selvittäminen. Koulutusasteella on myös merkitystä asetettuihin tavoitteisiin työkokeilulle. Peruskoulun ja lukiokoulutuksen suorittaneille tärkein tavoite työkokeilulle on eri ammatti- ja uravaihtojen selvittäminen, kun taas ammatillisen koulutuksen suorittaneille tärkein tavoite on työllistyminen. (Mayer ym. 2019, 34–35.)

Rovaniemen kaupungin kulttuuriverstas esimerkkinä nuorten työkokeilusta

Rovaniemen kaupunki järjestää 18–28-vuotiaille nuorille työkokeilua yhteisöllisen tekemisen ja kulttuurin merkeissä. Toiminnan aloituksesta päätettiin Rovaniemen kaupungin elinvoimalautakunnassa 22.6.2021 ja ensimmäinen työpaja aloitti toimintansa 1.8.2021. Kulttuuriverstaan toiminnalla pyritään lievittämään kaupungin nuorisotyöttömyyttä, joka kasvoi covid-19-pandemian myötä. (Rovaniemen kaupunki 2021.)

Rovaniemellä ja yleisesti ottaen Lapin maakunnassa vanhempien työttömyys, perheiden pienituloisuus ja nuorten toimeentuloasiakkuus on yleisempää muuhun maahan verrattuna, sillä Lapin toimintaympäristön haasteena ovat pitkät etäisyydet ja heikot koulutus- ja työllistymismahdollisuudet (Niemi 2012). Kuvioista 4 ilmenee, että Rovaniemellä 15–24-vuotiaiden työttömyysaste on ollut yli viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin koko maassa vuosien 2010 ja 2013 välillä. Vuodesta 2014 eteenpäin ero Rovaniemen ja koko maan nuorisotyöttömyyden välillä kaventui merkittävästi. Nuorisotyöttömyysasteeseen kuuluvat työttömät työnhakijat, kokonaan lomautetut tai alle neljä tuntia viikossa töitä tekevät, eli esimerkiksi päätoimiset yrittäjät tai opiskelijat eivät ole nuorisotyöttömiä. (THL - Sotkanet 2022.)

Kuvio 4. 15–24-vuotiaiden työttömyysaste Rovaniemellä ja koko maassa vuosien 2010 ja 2021 välillä, % (THL - Sotkanet 2022).

Kulttuuriverstas pyrkii kasvattamaan nuorten onnistumisen kokemuksia ja itsetuntoa kulttuuriin liittyvien toimintojen parissa. Kulttuuriverstas koostuu kahdesta eri pajakokonaisuudesta, joista toisessa toiminta painottuu arjentaitojen vahvistamiseen ja toisessa työelämän kokemusten kartuttamiseen. Tämän tutkimuksen painopiste on työelämäpajan toiminnassa. Työelämäpaja on suunnattu NEET-nuorille ja työpajaan osallistumisen myötä heille tarjotaan työpaikkoja, jotka on osoitettu työkokeiluun ja palkkatukityöllistämiseen osallistuville. Työkokeilun tavoitteena on auttaa nuoria löytämään yksilöllinen tulevaisuuden suunta työn tai opiskeluiden parissa. Työkokeilu kestää noin puoli vuotta ja sen aikana nuoret luovat kulttuuri- ja mediaprojekteja, jotka valmistavat heitä samalla työelämään. Tehtävät liittyvät esimerkiksi musiikin, äänen tai liikkuvan kuvan tuotantoon. Verstaan toiminta on tarkoitettu kulttuurista ja mediasta kiinnostuneille nuorille. (Rovaniemen kaupunki 2021; 2022.)

3.4.2 NEET-nuorten työelämävalmiuksia tukevat menetelmät

Koulutuspolun nivelvaiheita ja siirtymää työelämään on pyritty tukemaan erilaisilla palveluilla, kuten työkokeilulla, mutta työelämävalmiuksien edistämiseen on havahduttu vasta 2000-luvulla. Oman osaamisen tunnistaminen ja sen kehittäminen on lähes välttämätöntä

työllistymisen kannalta tänä päivänä. Keskeisiä perustaitoja, joiden ympärille työelämävalmiudet muotoutuvat ovat oppimaan oppiminen, hyvä kommunikaatio, ongelmanratkaisukyky ja ryhmätyöskentely. Näitä taitoja harjoitellaan ikätasoisesti jo varhaiskasvatuksesta asti, mutta työelämässä taitojen painottuminen ja tarvitseminen riippuu muun muassa työtehtävästä ja toimialasta. Toisinaan taidot ovat päällekkäisiä, esimerkiksi hyvät ryhmätyöskentelytaidot ovat osaksi hyvää kommunikaatiota. Haasteena voi myös olla puutteelliset perustaidot, joita työnantaja olettaa työntekijällä olevan. (Brewer 2013.)

Tarkemmin työelämävalmiuksilla tarkoitetaan laajasti työelämään kiinnittymisen ja pärjäämisen kannalta olennaisia taitoja, kuten työnhakutaitoja, työn priorisointi- ja organisointitaitoja sekä oma-aloitteisuutta työtehtävien suhteen, jotka pohjautuvat aiemmin esitettyihin keskeisiin taitoihin. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille tehdyn tutkimuksen mukaan lähes kolme neljäsosaa koki omaavansa tarvittavat tiedonhankintataidot ja vaaditun oma-aloitteisuuden. Yli puolet tutkimukseen osallistuvista nuorista koki osaavansa esittää omia vahvuuksiaan ja kertoa taidoistaan työnhaussa. Eniten haasteita nuoret kokivat omien mielipiteiden ja ideoiden esittämisessä työpaikalla. Sukupuolen osalta naiset kokivat miehiä enemmän tarvetta kehittää keskeisiä työelämätaitojaan. Nuorten työelämävalmiudet kehittyvät koulutuksen lisäksi ensimmäisten työkokemusten myötä ja nuorten parissa työskentelevien tulee rohkaista nuoria tunnistamaan omia vahvuuksiaan, sillä se tukee työelämään kiinnittymistä. (Airila ym. 2018.)

Työelämävalmiuksiin ja työelämässä tarvittaviin taitoihin nuoria voidaan rohkaista joko koulussa tai töissä, mutta NEET-nuorten tukea pyritään tarjoamaan esimerkiksi kuntien, Kelan ja TE-palveluiden puolesta. Alle 29-vuotiaille NEET-nuorille on tarjolla etsivän nuorisotyön tukipalveluita, joihin kuuluvat työelämävalmiuksien ja -taitojen kartoittaminen. Nuoret kartoittavat etsivän nuorisotyöntekijän avulla esimerkiksi opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia sekä saavat keskusteluapua ja ohjausta. Nämä palvelut ovat keskeisessä asemassa kaikkien NEET-nuorten, mutta erityisesti heikoimmassa asemassa olevien suhteen, joilla riski syrjäytyä yhteiskunnasta on muita suurempi. (Vauhkonen & Hoikkala 2020b.) Kela tarjoaa Oma väylä -palvelua nuorille, joilla on potentiaalia työllistyä tulevaisuudessa, mutta jotka ovat saaneet neuropsykiatrisen diagnoosin, kuten ADHD tai Asperger. Palvelu keskittyy niihin haasteisiin, jotka liittyvät koulutukseen tai työelämään kiinnittymiseen pyrkien vahvistamaan nuoren valmiuksia työmarkkinoille. (Hiilamo ym. 2017.)

Työtyylianalyysi (The Working Style Analysis, WSA) osana Rovaniemen kulttuuriverstaan työkokeilua

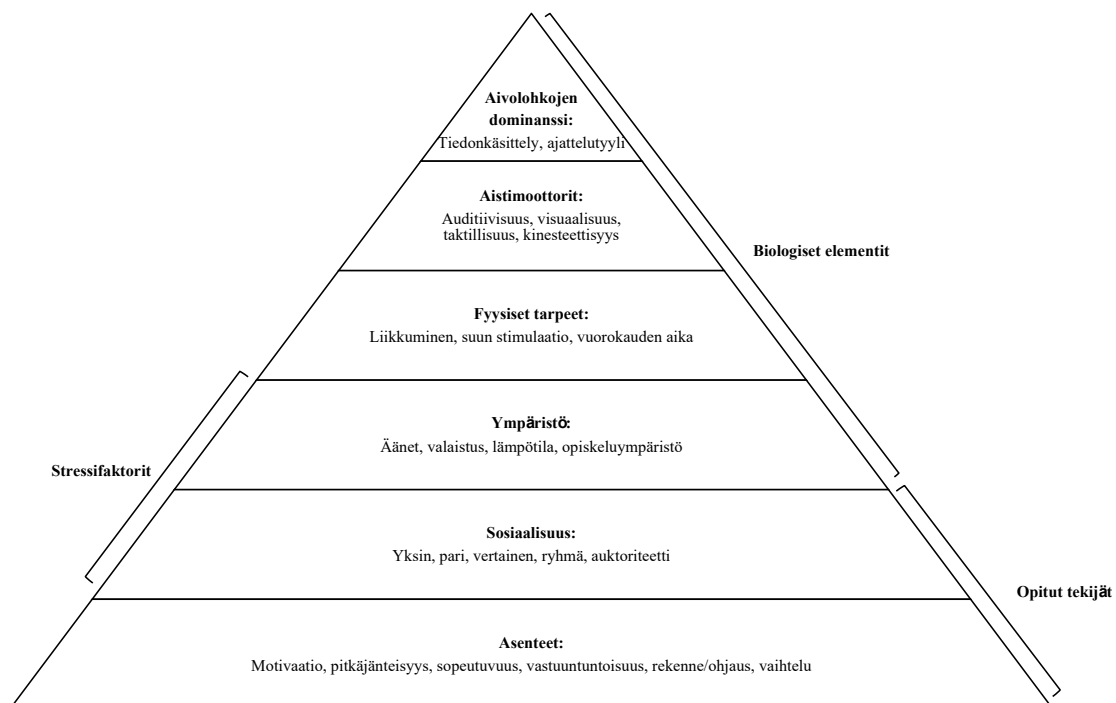
Barbara Prashnigin (1996) mukaan itsensä ja muiden ihmisten erilaisuuden ymmärtäminen mahdollistaa tasa-arvoajattelussa syvemmän merkityksen. Tätä ajattelua edistääkseen Uudessa-Seelannissa kehitettiin työtyylianalyysi, jota tutkin tässä tutkielmassa sosiaalipoliittisesta näkökulmasta työelämävalmiuksia vahvistavana keinona. Työtyylillä tarkoitetaan tapoja, joilla henkilöt keskittyvät, ajattelevat, omaksuvat sekä muistavat uutta ja vaikeaa tietoa työelämässä. Itselle luontaisten tapojen käyttäminen voimistaa vaikeiden ja ongelmanratkaisua vaativien tilanteiden hallintaa. Työtyylianalyysissä yhdistyvät oppimistyyli-teoria, älykkyyden eri lajit ja nopeutettu oppimisteoria, mutta keskeisin perusta on Dunnin & Dunnin vuonna 1978 luomalla yksilöllisiin oppimistarpeisiin perustuvalla oppimistyyli-mallilla, joista on omat versiot lapsille ja aikuisille. (Prashnig 1996.)

Työtyylianalyysi on yhteensä noin 14-sivuinen raportti, joka sisältää profiiliyhteenvedon ja kolme erilaista kuviota, joiden tulokset ovat käyttäjäystävällisesti avattu teksteinä raportissa. Raportissa sanallistetaan keinoja vahvuuksien hyödyntämiseen ja tehtäviä oman työskentely- tai opiskelutavan kehittämiseen. Menetelmän vahvuutena on sen käytännölläisyys ja konkreettiset harjoitukset (Skinner 2008). Työtyylianalyysi on tarkoitettu muun muassa seuraaviin tilanteisiin: itsetuntemuksen kasvattamiseen, ihmisten erilaisuuden hyväksymiseen, vuorovaikutustapojen hiomiseen, ongelmanratkaisukyvyyn parantamiseen, stressin vähentämiseen, ajankäytön hallitsemiseen, sopivan työskentely-ympäristön rakentamiseen, kokousten tehostamiseen, henkilövalintojen tueksi ja sopivien työryhmien muodostamiseen. Näiden monipuolisten tarkoituserien vuoksi se soveltuu esimerkiksi työnantajien, henkilöstöhallinnon tai kouluttajien työkaluksi. (Prashnig 1996.) Työtyylianalyysiä koskeva tieto on saatavilla muun muassa Prashnigin kirjallisuuden myötä, mutta menetelmän käyttö on kaupallista ja vaatii sen käyttäjältä kansainvälisen sertifiointin. Suomessa työtyylianalyysin kouluttamisesta ja maahantuonnista vastaa Consultica Oy.

Kritiikki työtyylianalyysiä kohtaan kohdistuu sen tieteellisen perustan ja kaupallisuuden ristiriitaan. Coffieldin ym. (2004) pohtivat kaupallisten oppimistyyli-teorioihin perustuvien menetelmien tieteellistä läpinäkyvyyttä. Skinner (2008) puoltaa näkemystä, sillä hänen mukaansa vastaavanlaisten menetelmien kaupallisuus voi olla eettisesti haasteellista, vaikkakin hän suosittelee niihin tutustumista käytännöllisyyden vuoksi. Lisäksi oppimistyyli-teoriaan perustuvien menetelmien haasteena on, sosiaalitieteelliselle kentällekin tyypillinen, mittauksen

ja konkreettisten vaikutusten tutkiminen (Coffield 2004). Prashnig toteaa Wallerille (2006) esittämässään vastalauseessa, että hänen menetelmänsä pohjautuvat vankkaan työkokemukseen opettajana sekä niiden ammatinharjoittajien kuulemiseen, jotka ovat hänen menetelmiään työssään käyttäneet. Työtyylianalyysi on moniulotteinen menetelmä, jotta käyttäjä ei pysty huijaamaan vastatessaan. Lisäksi sitä ei ole luotu psykologien työkaluksi, vaan käytännön toimintaa ohjaavaksi esimerkiksi opettajille luokkahuoneisiin.

Työtyylianalyysi koostuu kuviossa 5 esitetystä pyramidimallista, jossa neljä ylintä tasoa on luokiteltu biologiksi elementeiksi, jotka ovat: aivolohkojen dominanssi, aistimoottorit, fyysiset tarpeet sekä ympäristö. Kaksi alinta tasoa on luokiteltu opituiksi tekijöiksi, jotka ovat: sosiaalisuus ja asenteet. Biologiset elementit ovat geneettisiä ja opitut tekijät muodostuvat kasvuympäristössä ehdollistettujen kokemusten kautta. Nämä kuusi tasoa sisältävät yhteensä 23 ihmisen toisistaan erottavaa työskentelytapaa. Pyramidin neljännellä (ympäristö) ja viidennellä (sosiaalisuus) tasolla sijaitsevat stressifaktorit, eli ne olosuhteet, joita tulee välttää uuteen tai vaikeaan asiaan keskittyessä. (Prashnig 1996.)

Kuvio 5. Pyramidimalli työtyylianalyysin rakenteesta (Prashnig 1996)

Yksilöllinen oppimispotentiaali tulee käyttöön, kun ymmärretään erilaiset tavat tiedon omaksumiseen. Uusien ja haastavien asioiden oppimisen kannalta keskeisimmät aistimieltymykset ovat näkö-, kuulo-, kosketus- sekä liike- ja lihasaisti. Perinteiset opetustavat korostavat näkö- ja kuuloaistia, jolloin kokeilevan ja tekevän oppimisen kautta oppivat jäävät vaille oppimistarpeiden täyttymistä. Opettaja tai työelämässä perehdyttäjä/esihenkilö saa yksilöllisen oppimispotentiaalin parhaiten esiin hyödyntämällä kaikkia neljää oppimisen kannalta merkityksellistä aistia ja niiden mielen sisäisiä versioita, eli sisäistä dialogia, mielikuvitusta ja intuitiota. (Prashnig 1996.) Wallerin (2006) haastattelussa Prashnig toteaa, että työtyylianalyysin muista oppimisteorioihin perustuvista menetelmistä erottaa erityisesti taktillisuuden, eli tuntoaistin erottaminen koko kehon liike- ja lihasaistista. Tämän lisäksi menetelmän painotus on uuden ja vaikean asian oppimisessa, jota usein oppimistyyliteorioihin pohjautuvien menetelmien kritiikissä ei huomioida.

Tiedon omaksumisen lisäksi erilaisissa työtyyleissä on huomioitava erilaiset tavat ja nopeudet prosessoida uutta tietoa. Tiedon prosessoinnissa tunnistetaan karkeasti kolme erilaista tyyliä: kokonaisvaltaisempi, analyttisempi tai joustavampi tyyli – nämä tyylit eivät sulje pois toisiaan vaan ovat merkki hallitsevammasta prosessointitavasta. Kokonaisvaltaisempi prosessointityyli kuvaa asioiden tarkastelua kokonaisuuksista yksityiskohtiin, jossa taiteellisella ja tunteellisella ilmaisulla on suurempi merkitys. Analyttisempi prosessointityyli tarkastelee asioita yksityiskohtien kautta kokonaiskuvaan harkiten triviaaleimmatkin yksityiskohdat. Päättylogiikka etenee loogisesti. Joustavammassa tyylissä puolestaan käytetään saman verran sekä kokonaistavaltaista että analyttistä prosessointityyliä. (Prashnig 1996; 2000.)

Coffieldin ym. (2004) mukaan poliittisessa päätöksenteossa tulisi keskittyä opinnot keskeyttäneisiin nuoriin sen sijaan, että keskityttäisiin heidän oppimis- tai työtyyleihinsä. Prashnig (2000) puolestaan toteaa, että alisuoriutuminen perinteisessä opetuksessa voi ennakoita vastoinkäymisiä työmarkkinoilla ja kokee siksi oppimis- ja työtyylit tärkeäksi osaksi opetusta. Alisuoriutumista perinteisessä opetuksessa voidaan ennakoita kahdeksan eri tilanteen kautta. Alisuoriutuminen voi antaa opettajalle kuvan kiinnostuksen puutteesta, mikä voi oppilaan kohdalla pahimmillaan johtaa opintojen keskeyttämiseen, jos opetusta ei muokata oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Yleensä näiden oppilaiden kohdalla toteutuvat seuraavat merkit: 1) on tarve liikkua alituisesti, 2) haluavat käyttää monimuotoisia oppimismenetelmiä perinteisten sijaan, 3) eivät pysty keskittymään 15 minuuttia pidempään istuessaan perinteisesti kovalla penkillä pulpetin tai työpöydän ääressä vaan toimivat mieluiten vapaassa ympäristössä, 4) kirkkaat valot aiheuttavat levottomuutta, joten suosivat himmeämpää valaistusta, 5) haluavat

oppia uutta kosketus-, liike- ja lihasaistien kautta, 6) vaikeiden aiheiden opettaminen tulee sijoittaa varhaisen aamun sijaan aamu- ja iltapäiviin, 7) eivät nauti autoritaarisesta opettamisesta vaan kunnioittavat opettajan antamaa tasavertaista kohtelua ja 8) voivat olla väärinymmärrettyjä epäsopivien opetustapojen vuoksi, mutta haluaisivat heidän korkean sisäisen motivaation tulla huomioituksi. (Prashnig 1996; 2000.) Kun puututaan alisuoriutumiseen jo varhaisessa vaiheessa huomioimalla oppilaiden tarpeet, voi oppiminen ja oppimispolkuun kiinnittyminen olla perinteisessä opetuksessa alisuoriutuville oppilaille sujuvampaa.

4 Tutkimusasetelma

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen työtyylianalyysi on NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinona. Tutkimuksen tavoitteena on säilyttää tutkimukseen osallistuneiden nuorten ääni ja kokemukset ohjaavana tekijänä. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä hyötyä nuoret kokivat työtyylianalyysistä osana työkokeilua?
2. Mitä haasteita nuoret kokivat työtyylianalyysistä osana työkokeilua?
3. Millaisia muutoksia nuorten työtyylianalyyseissa oli havaittavissa työkokeilun aikana?

Kahta ensimmäistä tutkimuskysymystä varten haastattelin nuoria työkokeilun päätyttyä. Tutkin nuorten omakohtaisia kokemuksia työtyylianalyysistä ja selvitin nuorten kokemia työtyylianalyysiin liittyviä hyötyjä ja haasteita sisällönanalyysiä käyttäen. Kolmannen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää työkokeilun vaikutusta nuorten työtyylianalyysien tuloksiin. Nuoret täyttivät työtyylianalyysit kahdesti, työkokeilun alussa ja sen päätteeksi.

Aineiston analyysissä pyrin pitäytymään objektiivisessa tutkijan roolissa, mutta hyödynsin tietotaitoani sertifioituna työ-, oppimis- ja opetustyylien asiantuntijana. Koulutuksen olen saanut akkreditoidulta menetelmän asiantuntijalta Anne Penttiseltä sekä menetelmän luojalta emeritusprofessori Barbara Prashnigilta. Päädyin kahden tutkimusaineiston käyttämiseen, sillä se loi ilmiöstä laajemman kuvan huomioiden subjektiivisemmän ja objektiivisemmän perspektiivin. Lisäksi väestön terveyttä ja hyvinvointia tutkivan PHE:n (2014) politiikkasuosituksissa esitettiin, että NEET-nuoria tulisi tutkia lisää seurantamenetelmällä, jotta palveluita voidaan kehittää entistä kohderyhmälähtöisemmäksi. Tulosten pohjalta on myös mahdollista arvioida, miltä osin työtyylianalyysi on soveltuva menetelmä nuorten työkokeiluihin.

4.1 Työtyylianalyysien ja haastatteluiden aineistonkeruu

Otin yhteyttä vuoden 2021 syksyllä Rovaniemen kaupungin nuorisopalveluihin tiedustellakseni kiinnostusta osallistua pro gradu -tutkielmaani, sillä heidän hankkeeseensa osallistuvat nuoret vastasivat tutkimusintresseihini. Tutkimusjoukon valinta perustui laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytettyyn tarkoituksenmukaisuusotantaan. Elon ym. (2014) mukaan tarkoituksenmukainen tutkimusjoukon valinta sopii niihin tilanteisiin, joissa tutkija haluaa

aineiston koostuvan informanteista, jotka tuntevat tutkittavan ilmiön mahdollisimman hyvin. Aineiston heikkoutena puolestaan on sen luotettavuus aineiston laajuuden osalta.

Tutkimusintresseinäni olivat yli 18-vuotiaat NEET-nuoret, jotka osallistuivat samaan työkokeiluun. Aloittelevana tutkijana koin ennen aineiston keruuta, että samaan työkokeiluun osallistuneiden nuorten joukko auttaa minua ymmärtämään nuorten kokemuksia erityisesti Kulttuuriverstaan työkokeilun näkökulmasta. Pohdin ennakkoon, että nuorten kertomiin kokemuksiin vaikuttavat esimerkiksi asuinpaikkakunta, muut työkokeiluun osallistuvat nuoret ja työkokeilun valmentajat. Tutkimusjoukko on tarkoituksenmukaisesti valikoitunut, mutta edustavamman ja luotettavamman aineiston olisi voinut saada keräämällä aineiston esimerkiksi eri työkokeiluihin osallistuneiden nuorten kokemuksista tai huomioimalla myös työkokeilun valmentajien kokemukset. Alaikäiset nuoret olisivat olleet mielenkiintoinen tutkimuskohde, mutta heidän kohdallaan tutkimusprosessi olisi vaatinut enemmän eettistä valmistelua ja esimerkiksi yhteydenottoa huoltajiin.

Vapaa-ajan palveluiden palvelupäällikkö hyväksyi helmikuussa 2022 tutkimuslupahakemukseni. Pidimme etäpalaverin tammikuussa 2022, johon osallistuivat Kulttuuriverstaan ryhmä- ja yksilövalmentajat, nuorisopalveluiden esihenkilö sekä etsivä nuorisotyöntekijä, jolla on WSA & TSA asiantuntijan sertifikaatti. Tapaamisessa sovimme tutkimuksen rakenteellisesta sisällyttämisestä nuorten työkokeiluun. Nuorille esitetty tutkimuskutsu löytyy liitteestä 1. Seuraavaksi esittelen aineiston keruun siinä järjestyksessä, kun se tapahtuikin, eli ensin miten työtyylianalyysien aineisto kerättiin ja sen jälkeen paneudun haastatteluaineiston keräämiseen.

Työtyylianalyysit

Ryhmävalmentajat esittelivät tutkimukseni Kulttuuriverstaan työkokeilun kaikille osallistujille työkokeilun alussa tammikuussa 2022 ja työkokeilun ensimmäisten viikkojen aikana seitsemän (7) nuorta ilmoitti kiinnostuksen osallistua tähän tutkimukseen, jolloin he täyttivät työtyylianalyysiin johtavan kyselylomakkeen ensimmäisen kerran. Työkokeilun edetessä kaksi nuorista päätti keskeyttää osallistumisen tutkimukseen ja huhtikuussa 2022 viisi (5) nuorta täytti työtyylianalyysin kyselylomakkeen työkokeilun loppuvaiheessa. Osallistujamäärän väheneminen oli odotettavissa, se on yleinen haaste niiden tutkimusten kohdalla, joissa on pitkäaikaistutkimuksen elementtejä (Nikander & Keskinen 2023). Kahden keskeyttäneen nuoren työtyylianalyysijä ei huomioitu tutkimuksenteossa, jolloin analysoitavaa aineistoa muodostui tammi- ja huhtikuulta yhteensä kymmenen työtyylianalyysiä.

Työtyylianalyysin kyselylomake koostuu kuudesta eri aihealueesta. Ensimmäinen aihealue käsittelee työskentely-ympäristöä, toinen työskentelyyn liittyviä asenteita, kolmas sosiaalisia tekijöitä, neljäs aistimielitymyksiä, viides fyysisiä tarpeita ja kuudes tiedonkäsittelyä sekä ajattelutyöilyä. Kysymysten vastausvaihtoehdot ovat ”Täysin samaa mieltä”, ”Täysin eri mieltä” tai ”En osaa sanoa/riippuu tilanteesta”. Lomake on mahdollista täyttää englanniksi tai suomeksi, ja sen sai täyttää sähköiselle tai paperiselle lomakkeelle. Lomakkeen täyttö kesti keskimäärin 45 minuuttia ja kysely oli mahdollista täyttää osissa. Nuorten täyttäessä kyselylomakkeita, heidän tukena olivat yksilö- ja ryhmävalmentajat, mutta heitä oli ohjeistettu olemaan vastaamatta nuorten puolesta kysymyksiin. Nuoria ohjeistettiin täyttämään lomake itselleen mieluisassa paikassa, omassa haluamassaan tahdissa.

Jokainen nuori valitsi sähköisen kyselyn täyttämisen, eli aineistoa ei tarvinnut siirtää käsin Prashnigin ylläpitämään Creative Learning System -verkkoportaaliin vaan sähköisen lomakkeen täyttämisen jälkeen verkkoportaali loi valmiit raportit työtyylianalyyseistä. Työtyylianalyysin raportti on noin 14 sivuinen ja se sisältää profiilyhteenvedon, kirjalliset suositukset ja kolme erilaista kuviota, joissa esitetään nuoren henkilökohtaiset mieltymykset, epämieluisuudet ja joustavuudet kuudella eri tasolla. Työtyylianalyysin muodostuminen perustuu Prashnigin luomaan ohjelmistoon, eivätkä käyttäjät voi muokata tai muuttaa syntyneitä tuloksia. Etsivä nuorisotyöntekijä analysoi työtyylianalyysit henkilökohtaisissa tapaamisissa nuoren ja tämän oman ohjaajan kanssa noudattaen objektiivista asiantuntijuutta. Tilaisuuden jälkeen jokainen nuori sai kirjallisen raportin kehittämistehtävineen itselleen.

Haastattelut

Pidin neljä (4) puolistrukturoitua teemahaastattelua Rovaniemen Kulttuuriverstaalla ja yhden (1) etäyhteydellä huhtikuun lopussa 2022, kun etsivä nuorisotyöntekijä oli pitänyt työtyylianalyysin seurantatapaamiset nuorten kanssa. Teemahaastattelu on sopiva menetelmä erityisesti silloin, kun ilmiö ei ole kovin tunnettu ja haastatteluun halutaan vapaampi rakenne, jolloin olosuhteet sallivat vapaamman ilmapiirin. Teemahaastattelun onnistumisen kannalta olisi sopivaa tuntea haastateltavien sen hetkinen tilanne. Teemahaastattelun tavoitteena on keskustelun tavoin käsitellä tutkijan ennalta määriteltyjä teemoja. Se soveltuu haastattelumenetelmäksi, kun tutkija haluaa antaa rajattujen teemojen sisällä haastateltavalle tilaa jakaa omia kokemuksia ja ajatuksia aiheesta. Puolistrukturoitu puolestaan tarkoittaa, että haastateltaville esitetään tarkempia jo ennakkoon mietittyjä kysymyksiä pelkkien avoimien teemojen sijaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä tutkimuksessa haastattelut keskittyivät vuorovaikutukseen haastattelijan kanssa, eikä nuorilla ollut työtyylianalyseja saatavilla haastatteluhetkellä. Koen työtyylianalyysien puuttumisen näin haastattelujen jälkeen haastatteluaineiston laatua heikentävänä tekijänä. Mikäli nuorilla olisi ollut tammikuun ja huhtikuun työtyylianalyysit saatavilla haastatteluhetkellä, olisi niiden tuloksiin ollut helpompi palata haastattelun lomassa. Nyt nuorten vastaukset pohjautuivat siihen mitä he muistivat etsivän nuorisotyöntekijän kanssa käydyissä seurantatapaamisissa. Lyhyin haastattelu kesti 36 minuuttia ja pisin haastattelu yhden tunnin ja 24 minuuttia. Haastattelut äänitettiin nauhurilla.

Haastattelurunkoni (liite 2) perustui neljään pääteemaan: *ohjaus työtyylianalyysin pohjalta, tulevaisuuden suunnittelu, itsetuntemus ja muutokset työtyylianalyysissä*, joiden pohjalta loin tarkempia haastattelukysymyksiä. Teemojen ja tarkempien haastattelukysymysten avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini, jotka pohjautuvat myös teoreettiseen viitekehykseen. Puolistrukturoitu teemahaastattelu oli toimivin haastattelumuoto näiden nuorten kohdalla sekä minulle aloittelevana tutkijana. Pyrin luomaan haastatteluihin avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jotta haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa mahdollisimman vapaasti kokemuksistaan. Haastattelun teemat ja valmiit kysymykset loivat sopivat raamit keskustelun ohjaamiselle, sillä teemahaastattelussakin haastattelijan tulee saada tutkimustehtävän kannalta merkittäviä vastauksia (Tuomi & Sarajarvi 2018). Haastatteluissa ja haastattelukysymyksissä työtyylianalyysistä käytettiin selvyuden vuoksi käsitettä WSA-analyysi, jotta voitiin varmistua, että nuoret ymmärtävät, milloin haastattelijä kysyy työtyylianalyysistä ja milloin työkokeilusta. Työtyylianalyysi ja työkokeilu olisivat olleet liian samankaltaiset sanat ja erehtymisen vaara suurempi.

Rovaniemellä järjestetyissä haastattelutilanteissa pyrin huomioimaan haastateltavien työtyylianalyyseistä ilmenevät stressifaktorit, jotka liittyivät ääniin, valaistukseen, lämpötilaan ja kalustukseen. Stressifaktoreiden huomioimisen tulisi auttaa haastateltavia keskittymään paremmin haastattelutilanteeseen. Stressifaktoreiden huomioiminen tarkoitti esimerkiksi sitä, että haastateltava sai valita itse istuma- tai makuuasennon ja tilan valaistus oli säädetty haastateltavan mieltymysten mukaisesti. Koen tämän vaikuttaneen positiivisesti haastattelutilanteeseen ja helpottaneen luottamussuhteen luomista, sillä haastateltavat huomasivat aidon kiinnostukseni heidän tarpeisiinsa. Etähaastattelussa stressifaktoreiden huomioiminen oli hankalampaa ja koen sen vaikuttaneen heikentävästi haastattelutilanteeseen.

Haastattelut järjestettiin yksilöhaastatteluna teemojen henkilökohtaisuuden vuoksi. Tällöin jokaisella haastateltavalla oli yhtäläiset valmiudet vastata haastattelukysymyksiin eikä haastattelussa tarvinnut huomioida esimerkiksi yksilöiden sosiaalisia suhteita toisiinsa. Yksilöhaastattelussa nuorten ei tarvinnut pohtia muiden henkilöiden läsnäoloa vastatessaan henkilökohtaisiin kysymyksiin. Tuomi ja Sarajärvi (2018) esittävät, että haastattelun etuna on sen joustavuus ja haastattelijalla voi tarpeen tullen esittää kysymyksen uudestaan, oikaista tai selventää. Yksilöhaastatteluissa koin, että nuorille oli helppoa kysyä tarkentavia kysymyksiä tai haastattelukysymysten merkitystä. Nuorille omasta tilanteestaan kertominen oli tuttua ja haastattelut sujuivat soljuvasti ilman keskeytyksiä. Kahden nuoren kohdalla haastatteluajaa piti siirtää heistä johtuvista tekijöistä, mutta uudet haastatteluajat saatiin sovittua mutkattomasti Kulttuuriverstaan ryhmävalmentajien kanssa yhteistyössä. Verratessani kasvotusten pidettyjä haastatteluja etäyhteydellä pidettyyn haastatteluun, voin todeta, että kasvotusten pidetyissä haastatteluissa minun oli helpompi luoda avoin ja luottamuksellinen suhde haastateltavaan esimerkiksi elekielen avulla kuin etäyhteydellä pidetyssä haastattelussa. Tämän takia etäyhteydellä pidetty haastattelu oli selkeästi lyhyempi muihin haastatteluihin verrattuna.

4.2 Tutkimusmenetelmänä laadullinen sisällönanalyysi

Päädyin käyttämään laadullista sisällönanalyysiä niin haastatteluiden kuin työtyylianalyysien analyysin tutkimusmenetelminä, sillä se sopii monipuolisten aineistojen analyysiin. Laadullisen sisällönanalyysin tavoitteena on järjestellä aineisto löytäen aineistosta merkityksiä ja sitten sanallistaa ne tuloksiksi ja johtopäätöksiksi ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineiston järjestäminen tapahtui koodaamalla, joka on laadullisen tutkimuksen perinteinen käsittelytyökalu. Koodauksessa aineiston merkityksellisiä osia linkitetään toisiinsa sekä erotetaan toisistaan, jotta voidaan luoda yhtenevä yläluokka merkityksellisille osille, jotka muodostavat alaluokan. Koodauksen tavoitteena on tehdä aineistosta hallittava, mutta tutkijana pyrin antamaan aineistolle mahdollisuuden yllättää, jotta sieltä voisi ilmetä uusia näkökulmia. Koodaus tekee analysoinnista rajoitettua, sillä kaikkea aineistoa ei voi koodata. Toisaalta se täsmentää analyysin koskemaan nimenomaista tutkimusongelmaa jättäen ylimääräiset aineiston osat ulkopuolelle. (Juhila 2023.)

Tässä tutkimuksessa käytin haastatteluiden analysoinnissa induktiivista sisällönanalyysiä ja työtyylianalyysien analysoinnissa deduktiivista sisällönanalyysiä. Päädyin sisällönanalyysiin, sillä koin sen olevan hyvä analysointimenetelmä kahdelle erilaiselle aineistolle johdonmukaisuuden säilyttämiseksi. Kahden eri päättelylogiikan hyödyntäminen puolestaan toi

analyysiin variaatiota ja moniulotteisuutta. Kaiken kaikkiaan tavoitteenani oli luoda yleisempiä johtopäätöksiä molemmista aineistoista pieniin yksityiskohtiin tai kielenkäyttöön menemättä.

Laadullisen sisällönanalyysin voi toteuttaa joko induktiivisella tai deduktiivisella päättelylogiikalla. Induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee kolmivaiheisesti. Ensiksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Se tarkoittaa aineiston tiivistämistä tutkimustehtävän mukaisesti. Redusoinnissa on tärkeää huomioida, että esimerkiksi yhdessä haastatteluotteessa voi olla useita eri merkityksiä, jotka vaativat pelkistystä. Toisena vaiheena on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa ensimmäisen vaiheen otteista etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia luoden niistä ensin alaluokkia, sitten yläluokkia ja lopulta pääluokkia. Klusteroinnin tavoitteena on havaita luokkia yhdistäviä käsitteitä, jotka toimivat perustana tutkittavalle ilmiölle. Kolmas ja viimeinen vaihe on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen, jossa käydään läpi muodostetut luokat yhdistäen niitä toisiinsa, jotta voidaan luoda tutkittavaan ilmiöön vastaavia teorioita. Deduktiivisessä eli teorialähtöisessä sisällönanalyysissä muodostetaan ensin analyysirunko, joka perustuu aiempaan teoriaan tai käsitejärjestelmään. Tämän jälkeen analyysi etenee aiemmin esitetyn induktiivisen päättelylogiikan mukaisesti. Induktiivista ja deduktiivista sisällönanalyysiä erottaa abstrahointi, jossa deduktiivinen pohjautuu valmiiseen teoriaan ja induktiivisessä sisällönanalyysissä tutkijan tulee luoda käsitteet itse ilmiöön pohjaten. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

4.3 Raportointi ja sisällönanalyysin vaiheet

Tutkimukseeni osallistui yhteensä viisi rovaniemeläistä 22–28-vuotiasta NEET-nuorta. Anonymiteetin suojaamiseksi en käytä tässä tutkimuksessa osallistujia kuvaavia informantteja tutkimuksen missään vaiheessa, jottei Suomen mittakaavalla pienessä kaupungissa asuvia nuoria voida yhdistää vastauksiin. Yleisesti ottaen voin kertoa, että osallistujat olivat sekä miehiä että naisia. Yhdellä osallistujalla viimeisin koulutus oli peruskoulu ja neljällä toinen aste, joista yhdellä lukio ja kolmella ammattikoulu. Jokainen haastateltava asui yksin tai kumppanin kanssa, mutta jokainen nuorista laski perheeseensä kuuluvan vähintään yhden vanhemman ja sisaruksen, sisaruksia tai sisarpuolia. Kaikkien haastateltavien nimeämät vanhemmat olivat haastatteluhetkellä töissä, mikä on poikkeavaa verrattessa aiempaan NEET-nuoria koskevaan tutkimustietoon (esim. Public Health England 2014). Nuoret olivat päätyneet työkokeiluun joko TE-toimiston tai etsivän nuorisotyöntekijän kautta. Haastateltavia yhdisti osallistuminen Rovaniemen kaupungin kulttuuriverstaan työkokeiluun, mutta heitä erotti

henkilökohtaiset elämäkokemukset sekä syyt, miksi kukin on päätenyt koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle.

Haastattelujen raportointi ja induktiivinen sisällönanalyysi

Latasin tallennetiedostot Turun yliopiston verkkopalveluiden alaisena toimivaan Word-online järjestelmään, joka kirjoitti haastattelut tekstiksi. Tarkastin haastattelut manuaalisesti ja korjasin kaikki järjestelmän tekemät virheet sekä poistin toistuvat täytesanat, kuten ”ehkä”, sillä ne eivät olleet tutkimukseni kannalta merkittäviä. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 98 sivua kun käytössä oli Times New Roman -fontti, koolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Litteroinnin jälkeen aloitin analysoimaan aineistoa induktiivisen sisällönanalyysin kolmivaiheisen prosessin mukaisesti (Ks. taulukko 2). Ensimmäiseksi tulostin aineiston paperiseksi versioksi ja tutustuin aineistooni tarkasti saadakseni siitä kokonaiskuvan. Aloitin aineiston redusoimisen yliviivaamalla korostususeilla aineistosta nousevia yhteneviä näkökulmia ja ilmiöitä, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Pysin myös huomioimaan yleiskuvassa ne vastaukset, jotka eivät olleet tutkimukseni kannalta olennaisia, sillä niiden avulla pystyin hahmottamaan haastateltavien kokonaiselämäntilanteen. Tämän jälkeen klusteroin haastatteluotteet eli etsin samankaltaisuuksia, eroavaisuuksia ja yhteneviä käsitteitä redusoiduista aineistosta koodaten niitä sisällöllisten elementtien mukaan. Yhtenevät käsitteet lisäävät tutkimuksen perustan luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Sisällönanalyysin viimeisessä vaiheessa abstrahoin klusteroinnin tulokset eli loin teoreettiset käsitteet yhdistelemällä aineistosta ilmenneitä käsitteitä. Näistä syntyivät seuraavat pääluokat: itsetuntemuksen kohentuminen, työelämävalmiuksien myönteinen kehittyminen, tulevaisuuden näkymien myönteinen kehittyminen, nuorten mielenterveyden haasteet ja neuropsykologiset ongelmat, haastavuuden sitoutua prosesseihin ja työtyylianalyysin pintapuolinen hyödyntäminen. Jaoin pääluokat vielä tutkimuskysymysten mukaan koettuihin hyötyihin ja haasteisiin.

Taulukko 2. Esimerkki induktiivisesta sisällönanalyysistä työtyylianalyysistä koettuihin hyötyihin

Redusointi	Klusterointi	Abstrahointi
Minulla on kasvanut se tunne, että osaan tehdä työkokeilussa suoritettuja työtehtäviä ja voisin tehdä niitä myös työkseni.	Tulevaisuusajattelu Kyvykkyys	Tulevaisuuden näkemysten myönteinen kehittyminen
Olin ajatellut oman yrityksen perustamista. Työtyylianalyysin tuloksista näkyvä sisäinen motivaatio vahvisti ajatustani siitä.	Tulevaisuusajattelu Yrittäjyys	
Toivon mukaan viiden vuoden päästä minulla olisi ammattitutkinto ja kokopäivätyö, josta tienaisin omat rahat. Se toisi minulle vakaan elämäntilanteen	Tulevaisuusajattelu Kiinnittyminen työelämään	
Olen saanut lisämotivaatiota, että haluan opiskella sittenkin, ja voin tehdä sen eri tavoin kuin ennen.	Koulumyönteisyys Kiinnittyminen jatko-opintoihin	

Työtyylianalyysien raportointi ja deduktiivinen sisällönanalyysi

Osallistajat täyttivät kahdesti työtyylianalyysiin johtavat kyselyt Creative Learning System -verkkoportaalisissa, joka muodosti jokaisen osallistujan työtyylianalyysin automaattisesti. Latasin työtyylianalyysit portaalista ja tulostin niistä yhteensä neljä erilaista kuviota: profiiliyhteenvedon, ”Biologiset elementit”, ”Opitut tekijät” ja ”Mieluisin työskentelytyyli”, aineistoanalyysiä varten. Asettelin samalle sivulle tulostusta varten ”Opitut tekijät” ja ”Mieluisin työskentelytyyli” kuviot, jolloin yhtä työtyylianalyysiä kohden tulostin kolme sivua. Kokonaisuudessaan aineistoa oli 30 sivua.

Työtyylianalyysien analysointi deduktiivisella sisällönanalyysillä sujui jouhevasti, sillä kolmivaiheinen prosessi oli tullut tutuksi haastatteluiden analysoinnista. Prosessi on esitetty taulukossa 3. Aloitin työtyylianalyysien redusoinnin profiiliyhteenvedo-sivusta, josta laskin henkilöiden mieltymykset ja epämieluisuudet sekä ympyröin stressifaktorit analysointia varten. Lisäksi vertailin jokaisen nuoren tammi- ja huhtikuun työtyylianalyysien profiiliyhteenvedoissa tapahtuneita muutoksia. Yliviivasin muutokset ja kirjasin ne itselleni muistiinpanoiksi ylös klusterointia varten. Sivulta ”Biologiset elementit” laskin voimakkaat mieltymykset ja mieltymykset vasemmalta ja oikealta puolelta kahdesta ylimmästä tasosta ”Aivolohkojen dominanssi” ja ”Aistimoottorit”, ja merkitsin määrät raportin yläkulmaan analysointia varten. Sivulta ”Opitut tekijät” laskin voimakkaat mieltymykset ja mieltymykset sekä merkkasin

määrät raportin yläkulmaan analysointia varten. Kaikissa työtyylianalyyseissä oli mieltymyksiä, minkä takia en huomioinut joustavuuksia laskuissani. Kokonaiskuvaa tarkastellessani kuitenkin pyrin huomiomaan työtyylianalyysin tulokset kokonaisuudessaan huomioiden mieltymysten lisäksi niin joustavuudet kuin epämieluisuudetkin.

Aineiston redusoinnin jälkeen aloin klusteroida työtyylianalyyseistä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tarkastelin jokaisen nuoren työtyylianalyysijä tammi- ja huhtikuulta erikseen, ja tämän jälkeen asettelin kaikkien nuorten tammikuun työtyylianalyysit ja huhtikuun työtyylianalyysit vierekkäin, jotta pystyin tarkastelemaan niitä myös ryhmänä mahdollisimman laajan kokonaiskuvan saamiseksi. Klusteroinnissa etsin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia niin yksilöiden kuin ryhmänkin kannalta, joista muodostin käsitteitä. Tämä työvaihe oli merkityksellinen, jotta sain saatettua aineiston hallittavaan muotoon (Juhila 2023).

Lopuksi en tarkastellut enää vain nuorten työtyylianalyysien tuloksia vaan lisäsin tarkasteluun haastatteluaineiston ja työtyylianalyysien yhteyksien tutkimisen. Haastatteluaineistolla sain tuettua ryhmittelyä ja esitettyä löytämiäni ristiriitoja. Viimeistelin analysoinnin abstrahoinnilla, jossa pohjasin löytämäni ilmiöt Prashnigin (1996) oppimis- ja työtyyliteoriaan. Abstrahoinnissa syntyi seuraavat pääluokat: kehon liikkeet, työympäristön joustavuus, ryhmätyötaidot ja vahvistunut työidentiteetti.

Taulukko 3. Työtyylianalyysien tulosten deduktiivinen sisällönanalyysi

Redusointi	Klusterointi	Abstrahointi
"Tarvitsee kehon liikehdintää" Mielityksestä (tammikuu) → Joustavammaksi (huhtikuu).	Päämäärättömän liike vähentynyt	Kehon liikkeet
"Liike- ja lihasaisti, tekeminen" → vahvistunut entistä voimakkaammaksi tarpeeksi, verratessa tammikuusta huhtikuuhun.	Kinesteettisyys vahvistunut	
Hiljaisessa työtilassa keskittyminen muuttunut epämieluisuudesta joustavaksi tammikuusta huhtikuuhun	Joustavuutta hiljaisessa tilassa työskentelyyn	Työympäristön joustavuus
Kalustuksen merkitys muuttunut joustavammaksi. Tammikuussa nuorilla erittäin vahvoja tarpeita toimia vapaasti kalustetussa tilassa, kun huhtikuussa sekä toimistomainen että vapaasti kalustettu olivat joustavia.	Kalustuksen merkitys vähentynyt	
Tammikuussa nuoret suosivat aina tai tilanteen mukaan yksin työskentelyä. Huhtikuussa yksin tekeminen oli lähes kaikille epämieluisaa ja kaikilla jokin ryhmätyöskentelymuoto oli mieluisampi vaihtoehto.	Yksin tekeminen epämieluisampaa	Ryhmätyötaidot
Tammikuusta huhtikuuhun verratessa vertaisen, vertaisryhmän tai muun ryhmän kanssa työskentely oli vahvistunut merkittävästi.	Ryhmätyöskentely vahvistunut	
Osalle nuorista ulkoiset motivaation lähteet ohjasivat nuoria enemmän tammikuussa. Huhtikuussa nuorten suhtautuminen ulkoisen motivaation lähteisiin oli muuttunut todella kielteiseksi.	Ulkoiset motivaattorit heikentyneet	Vahvistunut työidentiteetti
Itseohjautuvuuden tunne mielityksenä kasvanut tammikuusta huhtikuuhun merkittävästi.	Itsenäisempi työote	

Työtyylianalyysien käyttäminen tutkimusaineistona antoi tutkimusjoukosta mielenkiintoista ja uutta tietoa sosiaalipoliittisesta näkökulmasta, mutta jokaisen työtyylianalyysin sisältäessä samat pohjajuuttajat huomasin tiedon olevan rajallista. Tutkijaetiikan mukaisesti en ollut mukana tapaamisissa, joissa työtyylianalyysijä analysoitiin nuorille, minkä vuoksi omat johtopäätökseni pohjautuvat täysin työtyylianalyysin teoriaan ja haastatteluista saamaani informaatioon, jolloin nuorten kokemat johtopäätökset voivat erota tässä tutkielmassa esitetyistä tuloksista.

4.4 Eettisten näkökulmien huomiointi

Tutkielman teossa kiinnitin erityistä huomiota tutkimuseetiikkaan. Pohjasin eettisen pohdintani tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaan yhdeksään pääpilariin tutkimuseetikasta: 1) rehellisyydestä, huolellisuudesta ja tarkkaavaisuudesta 2) eettisesti kestävästä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmistä 3) oikeaoppisesta viittaamisesta toisten julkaisuihin 4) tutkimusprosessi raportoidaan vaatimusten mukaisesti 5) tutkimusprosessi aloitetaan hyväksytyt tutkimusluvan myötä 6) oikeudet, velvollisuudet ja vastuut tulee olla selkeät tutkimukseen osallistujien kesken koko prosessin 7) rahoituslähteet ja muut sidonnaisuudet ilmoitetaan tutkimukseen osallistuville ja raportoidaan tulosten yhteydessä 8) tutkijan tulee pidättäytyä esteelliseksi, jos se on tarpeen 9) henkilöstö- ja taloushallinto noudattaa hyviä periaatteita, huomioidaan tietosuojat. (TENK 2012, 6–7.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee huomioida useita eettisiä näkökulmia pitkin tutkimusprosessia. Tutkittavat henkilöt osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä oli oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää osallistuminen väliaikaisesti tai lopullisesti missä vaiheessa tutkimusprosessia tahansa ilman seurauksia. Tutkittavilla oli myös oikeus vetäytyä tutkimuksesta pois sen jälkeenkin, kun osallistumisesta oli ilmoitettu tutkijalle. Tutkijana pyrin antamaan oikeudenmukaisen, selkeän ja tosiasiallisen kuvan tutkimuksesta, sen toteutuksesta ja tavoitteista, jotta tutkittavilla henkilöillä oli tarvittava tieto päätöksen tueksi.

Tutkimuksen teossa pyrin jatkuvaan objektiivisuuteen, mutta tiedostin koko tutkimusprosessin ajan omat ennakoasenteeni ja -ajatukseni menetelmää kohtaan huomioiden oman työhistoriani menetelmän parissa. Oman työhistoriani huomioon ottaen, ja objektiivisuuden ylläpitämiseksi tutkimuksen ulkopuolinen asiantuntija analysoi nuorten työtyylianalyysit heille. Haastattelutilanteissa pyrin asettumaan tutkijan rooliin havainnoiden nuorten kokemuksia aloittelevana sosiaalipolitiikan tutkijana, en WSA- & TSA-asiantuntijana.

Tutkimusprosessin alussa nuoret ovat saaneet osallistumiskutsun (liite 1), joka sisältää informaation tutkimuksesta ja tutkimuksen kulusta. Haastatteluiden alussa kertosin nuorille heille tässä luvussa aiemmin mainitut oikeutensa, kuten vapaaehtoisuuden tai kieltäytymisen. Lisäksi kysyin nuorten suostumusta osallistua haastatteluun ja tallensin suostumukset nauhalle. Suunnittelin aluksi kirjallisen suostumuksen pyytämistä, mutta koin tietoturvan kannalta turvallisemmaksi vaihtoehdoksi suullisen suostumuksen pyytämisen haastatteluiden yhteydessä.

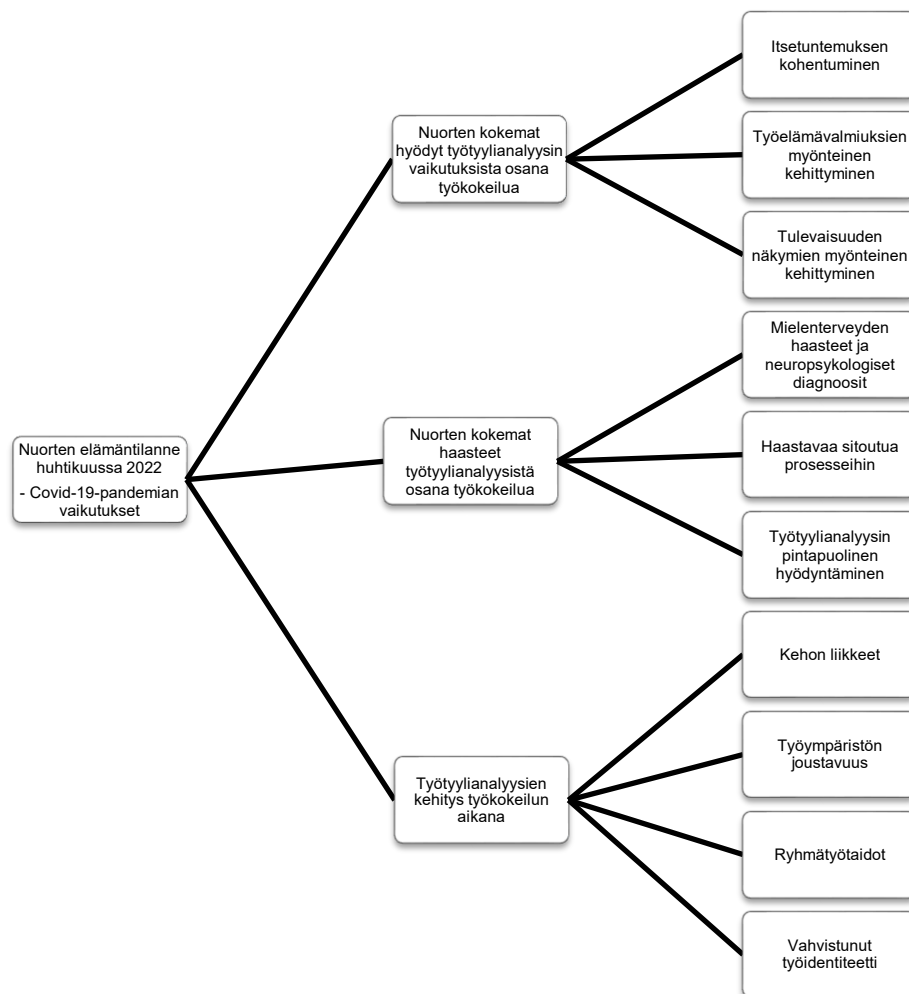
Tutkimuksen toteutusta varten nuoret tekivät yhteensä 12 kappaletta työtyylianalyysijä, joista seitsemän (7) kappaletta ensimmäisellä kierroksella ja viisi (5) toisella kierroksella, kahden keskeyttäessä ensimmäisen kierroksen jälkeen. Näin ollen kahden keskeyttäneen nuoren työtyylianalyysijä ei huomioitu tutkimuksen teossa. Työtyylianalyysit eivät ole kaikille saatavilla vaan niiden hankkimiseen tarvitsee olla sertifioitu WSA- & TSA-asiantuntija. Nuorten työtyylianalyysien kustannuksista vastasi Consultica Oy entisenä työnantajani, mutta tutkijana en ollut velvollinen raportoimaan tutkimuksen kulusta. Consultica Oy:llä on oikeus hyödyntää tutkielman tuloksia ja johtopäätöksiä halutessaan toiminnassaan.

Tutkimuksessa tutkittavat henkilöt pysyvät anonyymeinä, eli heidän henkilöllisyytensä (nimi, ikä, sukupuoli tai muu henkilötieto) ei tule ilmi missään kohdin tutkimusta. Tutkimuksessa noudatetaan luottamuksellisuutta, eli tutkittavien henkilöiden henkilökohtaisia tietoja ei tule ilmi. Tutkimukseen liittyvää aineistoa säilytetään tietoturvallisesti vain tarvittava aika, kuitenkin maksimissaan kaksi (2) vuotta. Aineiston säilyttämisessä noudatetaan hyviä tieteellisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan ja sen jälkeen.

Aineiston analyysissä käytetty Word-online versio on tietoturvallinen, sillä se toimii Turun yliopiston verkkopalveluiden alaisena ja järjestelmän käyttöä varten sinne tulee kirjautua Turun yliopiston henkilökohtaisilla tunnuksilla. Aineistoanalyysissä osallistujia ei eritellä sosiodemografisten taustatekijöiden mukaan, sillä kyseessä on haavoittavaisessa asemassa oleva ryhmä, joka toimii Suomen mittakaavassa pienessä kaupungissa. Tällä ratkaisulla säilytetään haastateltavien anonymiteetti läpi tutkimuksen.

5 Työtyylianalyysin merkitys nuorten työkokeilussa

Tässä luvussa esitän tutkimustulokset työtyylianalyysin merkityksestä nuorten työkokeilulle. Kuviossa 6 havainnollistan tulosten esittämistäjärjestyksen, jonka aloitan kuvaamalla nuorten haastatteluhetken elämäntilannetta ja siihen vaikuttaneita tekijöitä, mistä etenen kohti yksityiskohtaisempia tutkimustuloksia. Alaluvussa 5.1 esitän tutkimustulokset nuorten kokemista työtyylianalyysin hyödyistä. Pääluokat ovat itsetuntemuksen kohentuminen, työelämävalmiuksien myönteinen kehittyminen ja tulevaisuuden näkymien myönteinen kehittyminen. Alaluvussa 5.2 esitän tutkimustulokset nuorten kokemista haasteista työtyylianalyysin osalta. Pääluokat ovat mielenterveyden haasteet ja neuropsykologiset diagnoosit, haastavaa sitoutua prosesseihin ja työtyylianalyysin pintapuolinen hyödyntäminen. Viimeisessä alaluvussa 5.3 esitän tulokset työtyylianalyysissä tapahtuneista muutoksista työkokeilun aikana. Pääluokat ovat kehon liikkeet, työympäristön joustavuus, ryhmätyötaidot ja vahvistunut työidentiteetti.

Kuvio 6. Tulosten esittämistäjärjestys ja haastatteluaineiston sisällönanalyysin tulokset

Nuorten kuvaus elämäntilanteestaan huhtikuussa 2022

Suurin osa nuorista oli puheliaita ja he halusivat kertoa avoimesti omasta elämäntilanteestaan iloineen ja suruineen. Aloitan tulosten tarkastelun kuvaamalla nuorten esiin nostamia, heidän elämäntilanteeseensa vaikuttaneita tekijöitä. Etenkin NEET-nuorten kohdalla on hyvä huomioda, että nuorten taustat ja elämäntilanteeseen vaikuttaneet tekijät voivat olla hyvinkin erilaisia (esim. OECD 2016; Hiilamo 2018; Karjalainen ym. 2022).

Useat tutkimukseeni osallistuneet nuoret ilmaisivat, miten he olivat kyllästyneitä yhteiskunnallisiin asenteisiin, jotka kohdistuivat heidän NEET-statukseensa. Esiin nousi, miten vahvoja asenteita lähipiirillä oli sen suhteen, kuinka nuorena tulee kouluttautua, perustaa perhe ja luoda vakaa työura. Suurimmaksi osaksi nuorten ajatukset yhteiskunnallisista normeista ja heidän NEET-statukseensa johtavista syistä olivat valveutuneita. Haastatteluissa nuoret oma-aloitteisesti nostivat esiin yhteiskunnallisten rakenteiden ongelmakohtia sen sijaan, että olisivat syyllistäneet tilanteesta itseään yksilönä.

Kojon (2010) mukaan NEET-nuorten kokemien vaikeuksien ja nykyisen epävarman elämäntilanteen vuoksi, NEET-nuoret usein ajattelevat yhteiskunnan ongelmia oman elämäntilanteen kautta. Seuraavassa haastatteluotteessa nuori kertoi hänen ikäänsä ja sukupuoleensa liittyvistä yhteiskunnallisista odotuksista ja kokemastaan tuomitsemisesta, jotka johtivat arvottomuuden tunteeseen. Arvottomuuden tunne syntyi, kun hän saavutti normeihin liittyviä nivelvaiheita, kuten tutkinnon, myöhemmin kuin muut ikäluokkansa nuoret.

Ja sitten niinku itsellä se, että kun on ollut ns. niin vanha, kun on valmistunut ekaan ammattiin. Niin on, tosi monet on, kohtaa niinkö, kohtaa mut semmoisena niinku toisarvoisena ihmisenä. Tai hyvin paljon tulee sitä tuomitsemista, että miten sulla ei vielä kukaan ole muka ammatteja ja sä et ole mitään kouluja käyny, et niinkö peruskoulun jälkeen, ja miten sä et ole töissä ja niinku tämmöinen. Että se on vielä hirveän tuomitsevaa semmoista vanhanaikaista, että pitäisi olla, kaksikymppisenä pitää olla ammatti ja työt, ja sitten viimeistään kolmekymppisenä pitää olla jo kaksi lasta ja koira ja puoliso ja omakotitalot ja kaikki. Mä oon vaan silleen, niinku saanko mä vaan elää mun yksiössä niinkö loppuun asti yksin. Että niinku, ei, mun mielestä on niinku tosi ärsyttävää, että yhteiskunta odottaa tiettyjä asioita vaan sun iän tai sukupuolen perusteella, koska ei meistä, kaksi ihmistä ei ole koskaan samanlaisia, me ollaan kaikki erilaisia omalla tavallaan niin.

Osa nuorista oli turhautuneita siihen, ettei heitä nähty yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä heidän elämänsä aikana tapahtuneiden tai tapahtumatta jääneiden tilanteiden vuoksi. Kojon (2012) tutkimustulokset tukevat haastatteliieni nuorten kokemuksia, sillä ahdistuksen ja ulkopuolisuuden tunteet lisääntyivät NEET-nuorten verrattessaan omaa elämäntilannettaan

suoraviivaisesti nivelvaiheesta toiseen edenneisiin nuoriin. Puolestaan ne NEET-nuoret, jotka eivät olleet vertailleet omaa elämäntilannettaan toisten elämäntilanteisiin ajattelivat positiivisemmin tulevaisuudesta.

Suurin osa tähän tutkimukseen osallistuneista nuorista kertoi olevansa pääsääntöisesti tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseensa. Tyytyväisyyttä omaa elämäntilannetta kohtaan lisäsi työkokeilu, joka oli kohentanut elämänhallintaa, työelämätaitoja ja itseluottamusta. Toisaalta nuoret toivat myös esiin, että ”vielä olisi vähän petrattavaa” ja ”toki sitä toivoisi, että voisi olla töissä ja opiskella, jos saisi ihan vaan valita”. NEET-statukseen ja yleisesti elämäntilanteeseen vaikuttaneista haasteista keskusteltaessa nuoret toivat esiin muun muassa mielenterveysongelmat, unettomuuden ja päihteiden käytön. Lisäksi jokainen nuorista kertoi, että jokin lapsuuden tai nuoruuden tapahtuma, kuten perhesuhteet tai koulukiusaaminen vaikutti heikentävästi nykyiseen elämäntilanteeseen. Aiemman NEET-nuoriin liittyvän tutkimustiedon (esim. Myrskylä 2012; Goldman-Mellor ym. 2016; Aaltonen & Berg 2018; Haltia ym. 2019) valossa tulos oli odotettavissa.

Mikä ei olisi vaikuttanut, voisi olla helpompi. Mä luulen, että kaikki raskaat kokemukset muokkaa meistä semmoisia kun me ollaan nyt. En mä oikeastaan muista, mikä ei olisi muokannut. Kaikki lapsuuden aikaiset sitten niinku traumat tai semmoiset muokkaa meistä semmoisia, ku me ollaan. Ja niitä koittaa käsitellä...

Yllä nuori kuvaa omaa elämäntilannettaan, jonka kokee muovaantuneen ”raskaiden kokemusten” myötä. NEET-nuorille ja etenkin niiden nuorten kohdalla, joilla NEET-status on pitkittynyt, on tyypillistä, että lapsuudessa ja nuoruudessa on koettu vaikeita tilanteita, kuten vanhempien työttömyyttä ja perheen huono-osaisuutta (Myllyniemi & Gissler 2012, 88–89; Aaltonen ym. 2015). Nämä kokemukset vaikuttavat aiemmin mainitun haastatteluotteekin mukaan vielä nuorena aikuisena ja voivat olla rajoittavana tekijänä opiskeluiden tai työllistymisen suhteen.

Yllättävää oli, ettei covid-19-pandemia ollut vaikuttanut juurikaan joidenkin haastateltavien nuorten elämäntilanteisiin. Toisaalta tulos on ymmärrettävä, sillä useilla nuorilla oman elämäntilanteen epävarmuus ja mielenterveyden kanssa koetut haasteet varjostivat arkea, jolloin muiden asioiden käsittelylle ei jäänyt voimavaroja.

... eka koronavuosi meni toisaalta aika lailla ohi iteltä, kun siinä oli niin paljon kaikkea muuta, et korona ei oikein yltänyt mun semmoisessa listassa kovinkaan korkealle. Toki siinä mielessä, että tippuu vaikka opiskelusta ja sitten samaan aikaan ei saa käydä missään, eikä nähdä ketään, niin se ei välttämättä ollut kovin hyvä yhdistelmä.

Nuoren kuvauksesta ilmenee, että oma elämäntilanne oli hankala jo ennestään, minkä vuoksi hän ei kokenut covid-19-pandemiaa tärkeänä. Toisaalta osa nuorista kertoi, että pandemian vuoksi asetettujen rajoitusten takia opinnot jäivät kesken, etäopiskelu ilman kavereita oli hankalaa ja harjoittelupaikan saaminen oli vaikeaa. Opintojen keskeyttäminen oli yksi syy sille miksi, nuori oli haastatteluhetkellä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella.

Yhden nuoren kokemuksen mukaan Pohjois-Suomen covid-19-pandemiasta johtuviin rajoituksiin oli helppo sopeutua. Hän vertasi Etelä- ja Pohjois-Suomen koronarajoituksia, joissa hän koki olevan merkittäviä eroja. Näkemyksen hän perusti omiin kokemuksiinsa ja pääkaupunkiseudulla asuvien ystävien kanssa käytyihin keskusteluihin.

... täällä ei oo sillee ollut oikeastaan niin paha ollut, että salit ollut koko ajan auki.
-- . Ei oo sillee mitään väliä. Mä oon vaan elänyt semmoista, sen mukaan, koittanut sopeutua siihen. Ei se oo tuonut mulle mitään ahdistusta hirveän paljon.

Myös nuorisotutkimusseuran tutkimustulokset tukevat näkemystä covid-19-pandemian alueellisista vaikutuksista. On havaittu, että Suomessa rajoitukset ovat vaikuttaneet heikentävästi nuorten hyvinvointiin eniten Helsingissä ja muualla Uudellamaalla sekä yleisesti ottaen enemmän kaupungeissa ja keskustoissa kuin maaseuduilla. (Helfer & Myllyniemi 2022.) Sen sijaan EU-maissa tehdyssä alueellisessa vertailussa maaseudulla asuville NEET-nuorille pandemian vaikutukset olivat voimakkaammat kuin kaupungissa asuville (esim. Kvieskiené ym. 2021).

Helferin & Myllyniemen (2022) mukaan etenkin kaupungeissa asuvat nuoret kärsivät rajoituksista myös vapaa-ajan toiminnoissaan, kun eri harrastuspaikkojen ja julkisten tilojen käyttöä rajoitettiin pandemian leviämisen estämiseksi. Rajoitukset lisäsivät stressiä ja nuorten henkistä pahoinvointia. Toisaalta maaseudulla asuvat nuoret kokivat rajoitukset epäoikeudenmukaisempina, sillä pandemia ei ole ollut niillä seuduilla yhtä vakava kuin kaupungeissa. Maaseuduilla kontaktien välttely oli sujuvampaa ja nuorten arkea helpotti etäkoulu, jonka vuoksi pitkiin koulumatkoihin ei ollut enää tarvetta käyttää aikaa. Tutkimusten mukaan harvaanasutuilla alueilla asuvat nuoret kokivat elämän poikkeusaikana turvallisempina, sillä luonnossa liikkuminen vakautti pandemian aikaista arkea. Tässä tutkimuksessa saadut havainnot tukevat Helferin ja Myllyniemen (2022) tuloksia.

Tai aika paljon lajeja ollut, mitä mä harrastan, pystyy harrastaa, vaikka on korona, että ei ole semmoisia, että lumilautailua ja ulkoilua ylipäätään, kelkkailua, talvilajeja pystyy harrastaa, vaikka kavereiden kaa.

Rovaniemellä ja muualla Pohjois-Suomessa oli mahdollista harrastaa talvilajeja, kuten laskettelua ja lumikelkkailua, samaan aikaan kuin Etelä-Suomessa useat vapaa-ajanviettopaikat olivat suljettuina ja talviset olosuhteet epävakaampia talvilajien harrastamisen näkökulmasta. Osa nuorista hyödynsi näitä mahdollisuuksia, jolloin rajoitusten vaikutukset eivät heikentäneet merkittävästi hyvinvointia tai sosiaaliin suhteiden ylläpitämistä.

Sukupuolittaisessa vertailussa naishaastateltavat kokivat covid-19-pandemian aikana enemmän yksinäisyyden tunteita kuin miehet. Yksinäisyyden tunteisiin vaikuttivat koronarajoitukset, joissa kehoitettiin välttämään kontakteja, minkä vuoksi yksinasuvat nuoret jäivät kotiin vaille mitään kontakteja toisten ihmisten kanssa. Aiemmat tutkimustulokset tukevat havaintoa siitä, että nuoret naiset ovat kokeneet yksinäisyyttä nuoria miehiä enemmän (Kauppinen ym. 2021).

5.1 Nuorten kokemukset työtyylianalyysin hyödyistä

Yleisesti ottaen nuorten kokemukset työtyylianalyysistä olivat myönteisiä ja nuoret kokivat työtyylianalyysistä olevan hyötyä myös tulevaisuudessa muiden nuorten työkokeiluissa. Erityisen tyytyväisiä nuoret olivat olleet kuullessaan oman työtyylianalyysin kehittymisestä huhtikuussa pidetyssä seurantatapaamisessa, jossa verrattiin työkokeilun alussa tehtyä työtyylianalyysiä työkokeilun lopussa tehtyyn työtyylianalyysiin. Seurantatapaamisista kertoessaan useat nuoret olivat innostuneita ja toivat seurantatapaamiset esiin oma-aloitteisesti, sillä heistä oli mukavaa kertoa ”mitä siinä [työtyylianalyysissä] oli muuttunut”.

Seuraavaksi esittelen analyysin tuloksia nuorten kokemista työtyylianalyysin hyödyistä seuraavista pääluokista: itsetuntemuksen kohentuminen, työelämävalmiuksien myönteinen kehittyminen ja tulevaisuuden näkymien myönteinen kehittyminen.

Itsetuntemuksen kohentuminen

Jos mulle olisi vaikka joku tammikuussa sanonut, että sä haet maaliskuussa, eikö huhtikuussa töihin, niin mä olisin vaan nauranut sille, että ”Niin varmasti haen, en mä uskalla hakea töihin”. Niin se, että, sitä on saanut sitä itsevarmuutta, ja semmoista vähän niinku päässyt siitä semmoisesta, ”Onko, että, olenko minä hyvä ja onko tämä nyt hyvä jos minä tämän näin teen?” niin siitä sitten, sitä, on niin kun siinä on päässyt eteenpäin.

Ensimmäinen tuloksista ilmennyt pääluokka oli nuorten itsetuntemuksen kohentuminen. Tarkastellessani nuorten lähtökohtia itsetuntemuksen kohentumiselle, tuli huomioida ennen kaikkea ajanjakso ennen työkokeilua, työkokeilun aikana itsetuntemuksen kohentumiseen vaikuttaneet tekijät ja nuorten ajatuksenkulkuja työkokeilun lopulla. Yksi nuorista esitti, että

ennen työkokeilua itsensä kanssa vietetty aika selkeytti hänen käsityksensä itsestään. Sama ilmiö oli hänen kohdallaan toistunut myös covid-19-pandemian aikana, kun liikkumista ja sosiaalisia kanssakäymisiä rajoitettiin.

... on päässyt niinku silleen kunnolla viettämään aikaa itsensä kanssa. Ehkä vähän tutustua itseensä paremmin, että sitä on kuvitellut, että joo, kyllä sitä itsensä tuntee, mut sitä ku hetken pohdiskelee, ni eihän sitä tunnea itteään taas yhtään.

Ei voida kuitenkaan olettaa, että useat nuoret kokisivat samoin, sillä yleisesti ottaen globaalit kriisit heikentävät nuorten hyvinvointia ja aiheuttavat epävarmuutta (esim. Eurofound 2021, Helfer ym. 2022).

Tulokset osoittavat, että yksi työkokeilun aikana itsetuntemusta kohentanut tekijä oli työtyylianalyysin tulokset. Työtyylianalyysin tulokset voivat helpottaa nuoria sanoittamaan omaa minäkuvaa, jolla voi olla itsetuntoa vahvistava seuraus. Seuraava lainaus kuvastaa, miten työtyylianalyysi ja käytännön toimien yhdistelmä oli vahvistanut kyseisen haastateltavan minäkuvaa.

No on se varmaan sillain, niinku vahvistanut, -- että täällä on nähnyt käytännössä sen kans ja sitten se on niinku tullu siitä kyselystä [työtyylianalyysistä], että pystyy, pystyy ehkä vähän varmemmin just sanomaan, että joo mulla on ihan hyvä motivaatio tai että niinkö pystyy niinku ihmisten kanssa tekemään tai... Se on sillai vaikuttanut, että on niinku sellanen fiilis, että joo mä voin sanoa näin itsestäni.

Itsessään työtyylianalyysien kyselyihin vastaaminen ei ollut itsetuntemusta kohentava tekijä vaan nuorten työtyylianalyyseistä käymät keskustelut etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Nuorten tapaamiset olivat keskeisessä asemassa työtyylianalyysin tulosten ymmärtämisen suhteen. Työtyylianalyysin pohjalta käydyt keskustelut lisäsivät usean nuoren mukaan itseymmärrystä ja tietoa esimerkiksi siitä, miksi koulussa opiskelu oli tuntunut ahdistavalta aiemmin tai miksi opiskelut eivät olleet sujuneet. Nuoresta oli positiivista saada myönteisiä ajatuksia oman opiskelijaidentiteetin rakentamiseen, ahdingon ja epäonnistumisen sijaan.

...no jotain sitä itsetuntemusta lisää, tapoja jotenkin ajatella, että hei miten mä voisin oppia tämän, koska joskus tulee semmoinen, että ei vaan tiedä, miten, miksi mä oon ahdistunut tai, miksi mä tunnen näin tai noin.

Lisäksi eräs nuorista kertoi, että työtyylianalyysin tulosten mukaan hänen oli haastavaa ylläpitää motivaatiota työkokeilua kohtaan. Työtyylianalyysin tuloksen ja nuoren kanssa käydyn keskustelun pohjalta etsivä nuorisotyöntekijä oli nuoren luvalla raportoinut tästä työkokeilun ryhmävalmentajille.

Haastateltava: Kun siinä kakkoshaastattelussa tai siinä oli, sitten tuota niinku huomattiin, pistettiin merkille, että motivaatio on niinku tippunut, et se oli niinku ihan silleen suoranaisesti, niin sitten oli niinku puhetta, siinä niin sitten Arja on välittänyt viestiä eteenpäin että, nyt on taas vähän hankalaa, kun minä en kehtaa ikinä sanoa kellekään, kun mulla on heti semmoinen olo, että mä oon vaan vaivaksi. Niin sitten Arja, niinku anto palopuhetta, että nyt hän, että nyt tarvitsee apua. Niin heti, heti otettiin, seuraavana päivänä tuli niin etsivältä kuin täältä ohjaajatkin oli silleen, että “No niin aletaanpa hoitamaan näitä hommia.”

Haastattelija: Joo, koitko sä sen positiivisena asiana?

Haastateltava: Kyllä, mun mielestä oli ihanaa, että niihin reagoidaan äkkiä.

Nuori ei ollut itse kehdannut ottaa tilannettaan puheeksi ryhmävalmentajien kanssa, mutta oli erittäin ilahtunut siitä, miten nopeasti tilanteeseen reagoitiin työtyylianalyysin tulosten pohjalta. Nuoren kohdalla työtyylianalyysin tulokset toimivat välillisenä tekijänä, jolla ennaltaehkäistiin työkokeilun keskeyttäminen.

Yksi nuorista toi esille myös yleisen tyytyväisyytensä työkokeilun ohjaajia kohtaan. Hänen kokemuksestaan välittyi, että ohjaajat ovat pystyneet luomaan turvallisen tilan, jossa nuorilla on ollut mahdollisuus kehittyä omaan tahtiin ilman pakottamista. Nuorten saama palaute ei ollut “tuo on ihan paska, älä tee tuolla lailla”, vaan kannustavaa ohjausta, joka lisäsi nuoren itsevarmuutta omia taitojaan kohtaan.

Työelämävalmiuksien myönteinen kehittyminen

Toinen tuloksissa esiin noussut pääluokka hyödyistä oli työelämävalmiuksien kehittyminen. Myös tässä pääluokassa tarkastelin tuloksia peilaten nuorten elämäntilannetta ennen työkokeilua, työkokeilun aikana työelämävalmiuksien myönteiseen kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä ja nuorten ajatuksia aiheesta työkokeilun lopulla. Työelämävalmiuksien myönteinen kehittyminen on nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen kannalta tärkeä tulos. Parhaimmillaan työelämävalmiudet ennaltaehkäisevät työkykyä horjuttavia tekijöitä, kun nuori pystyy itseohjautuvammin tarkastelemaan omaa hyvinvointiaan ja työkykyä (Airila ym. 2018).

Työtyylianalyysin merkitys työelämävalmiuksien kehittämisessä ei ollut yhtä ilmiselvää kuin aiemmassa pääluokassa (itsetunnon kohentuminen). Tämä voi johtua osittain siitä, että työelämävalmiuksien ymmärtäminen ja kehittäminen kokonaisvaltaisesti voivat olla nuorille vaikeasti ymmärrettäviä. Usein työelämävalmiudet kehittyvät työnteon ja vuorovaikutuksen ohessa, eikä ne ole välttämättä yhtä selkeitä nuorille kuin asiantuntijoille tai työkokeilun valmentajille (esim. Airila ym. 2018).

Suurimmalla osalla nuorista työkokeilu kokemuksena oli vahvistanut omia mielenkiinnon kohteita ja lisännyt pystyvyyden tunnetta, mikä on työelämävalmiuksien kehittymisen kannalta keskeinen havainto. Esimerkiksi yksi nuori kertoi olleensa ”lievästi pessimistisempi tiettyjen asioiden suhteen”. Työkokeilun lopulla hänen minäkuvansa ja itseluottamuksensa omaa työskentelyä kohtaan oli vahvistunut, eli pystyvyyden tunne oli päihittänyt ennen työkokeilua koetun pessimistisyyden tunteen. Pystyvyyden tunteella tarkoitetaan nuoren omaa käsitystä siitä, kuinka motivoituneeksi ja kyvykkääksi hän kokee itsensä tuloksellista työtä tehdessään (Airila ym. 2018). Pystyvyyden tunnetta lisäsi nuoren työkokeilussa tekemät työtehtävät ja saadut onnistumisen kokemukset.

No ehkä mä olin lievästi pessimistisempi tiettyjen asioiden suhteen ennen kuin mä tänne tulin. -- Jotenkin tuntuu tämän kokeilun jälkeen todennäköisemmältä, että mä alan ainakin sitä tekemään.

Useat nuoret kokivat työkokeilun ryhmävalmentajilla olleen tärkeä rooli työkokeilun onnistumisessa. Erään nuoren mukaan työkokeilu oli muodostunut entistä moniulotteisemmaksi kokemukseksi, kun hän oli saanut ryhmävalmentajilta tukea työnhakutilanteessa, joka hänellä oli käynnissä työkokeilun aikana. Ryhmävalmentajat olivat olleet nuoren apuna ansioluettelon ja työhakemuksen tekemisessä sekä rohkaisseet häntä pitkin hakuprosessia. Osa onnistuneen työkokeilun reseptiä onkin nuorten työelämä- ja työnhakuvalmiuksien monipuolinen kehittäminen ja tukeminen (Airila ym. 2018).

Silleen, et on niinku saanut toteuttaa itseään, ja olla oma itsensä, ja niinku kuitenkin sitten saanut sitä tukea hirveän paljon siihen niinku muuhun semmoiseen siinä ohessa, mikä on niinku itsellä hakusessa. Just nää kaikki työnhaku hommat, ja kaikki tämmöiset. Niin sit on kuitenkin saanut niinku tosi paljon sitä tukea kaiken sen luomistyön tuota rinnalla.

Työelämävalmiuksien kannalta myös työyhteisön tuki ja hyvinvoiva tiimi edistävät yksilön hyvinvointia ja jaksamista työssä (Häkkinen 2018). Kysyttäessä ryhmävalmentajista, jotkut nuoret kokivat, etteivät olleet saaneet tasapuolisesti henkilökohtaista ohjausta tai palautetta. Suurin osa nuorista kuitenkin koki, että ryhmävalmentajat olivat onnistuneet tukemaan, motivoimaan, kannustamaan sekä luomaan hyvän ryhmähengen työkokeilun aikana.

Haastateltava: Siinä alkuaikoina etenkin, niin oli, jotenkin helppo hypätä heti tähän ryhmän sisälle, ja on tästä niinku toimiva porukka tullut.

Haastattelija: Joo, mitkä tekijät teki siitä sen, että siihen oli helppo hypätä?

Haastateltava: Varmaan se, että kaikki oli niin avoimin mielin ja sillee, helposti lähestyttävät nuo vetäjät oli, niin oli mukava hypätä siihen.

Myönteiset kokemukset ryhmävalmentajista ja kiinnittyminen työkokeilun työyhteisöön edesauttaa oppimista ja tehokkuutta töissä (Airila ym. 2018), mutta lisää myös valmiuksia kiinnittyä työmarkkinoille työkokeilun jälkeen. Työelämävalmiuksien myönteinen kehitys voi joidenkin nuorten kohdalla olla keskeinen tekijä NEET-statuksesta irtaantumiseen ja mahdollisen syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn.

Tulevaisuuden näkymien myönteinen kehittyminen

Kolmas hyötynäkökulman pääluokka on tulevaisuuden näkymien myönteinen kehittyminen. Positiivisella tulevaisuusajattelulla tarkoitan nuorten ymmärrystä vaikuttaa omaan tulevaisuuteen niiden toiveiden ja tavoitteiden kautta, joita nuoret ovat asettaneet itselleen (Ks. Kojo 2010). Myönteisen tulevaisuusajattelun tulokset jakautuivat neljään alaluokkaan: identiteetin vahvistuminen, lähitulevaisuudensuunnittelu, pitkäaikaisempi tulevaisuuden suunnittelu ja unelmointi.

Suurin osa nuorista koki työtyylianalyysillä olleen myönteinen vaikutus tulevaisuudensuunnitteluun niin lyhyellä kuin pidemmälläkin aikavälillä. Useat nuoret toivat esille, että erityisesti vahvuuksien hahmottaminen, heikkouksien hallinta ja uusien opiskelukeinojen ymmärtäminen olivat merkityksellisimpiä tuloksia oman identiteetin vahvistumisen ja siten tulevaisuuden suunnittelun näkökulmasta. Prashnig (1996, 221–225) painottaakin, että työtyylianalyysin tuloksissa tulee keskittyä vahvuuksiin ja niiden eri kombinaatioiden luomiseen sen sijaan, että pyrittäisiin kompensoimaan heikkouksia ja kehittämään niistä vahvuuksia. Seuraavassa otteessa yksi nuorista kuvailee saaneensa ”lisämotivaatiota” oivaltaessaan työtyylianalyysin myötä millä yksilöllisillä keinoilla hän pystyy kehittämään omia opiskelutaitojaan.

Haastateltava: No vitsi, on varmaan silleen, että saanut vähän niinku lisämotivaatiota “vitsi mä haluan opiskella sittenkin” ja “mä voin tehdä noin tai näin”.

Haastattelija: Kumpi on vaikuttanut tähän ohjaus vai WSA [työtyylianalyysi]?

Haastateltava: WSA [työtyylianalyysi]. Se, että mä pystyn tiiätkö niinkun, vähän niin kuin niitä keinoja, miten mä voin opiskella. Koska ennen oli vaan se, että istut pöydän ääressä opiskelet, ei onnistu. -- Niin nyt on vähän niinku mahdollisuuksia sanoa, niinku ajatella eri lailla. Niin se on varmaan aika paljonkin vaikuttanut, vaikka sitä ei osaisi niinku käytännössä huomatakaan.

Opiskeluidentiteetin lisäksi muutama nuorista kertoi, että voisi hyödyntää työtyylianalyysin tuloksia tulevaisuudessa esimerkiksi työhaastattelutilanteissa. Työhaastattelutilanteissa

monesti kartoitetaan työtä hakevan ominaisuuksia ja soveltuvuutta työtehtävään, minkä vuoksi omista piirteistä pitää pystyä kertomaan. Nuorten kertomuksissa toistui se, että työhaastatteluun mentäessä työtyylianalyysin tulokset voisivat tuoda itsevarmuutta ja täten vahvistaa työidentiteettiä. Työidentiteetin vahvistuminen voi auttaa myös työmarkkinoille kiinnittymisessä.

Niin kuin Aaltonen & Berg (2018) toteavat, nuorilla on monenlaisia ajatuksia tulevaisuuden suunnasta ja oman työuran kehittämisestä. Toisilla suunnitelmat painottuvat palkkatyöhön, toisten haaveillessa yrittäjyydestä. Yhden nuoren kohdalla työtyylianalyysin tulokset olivat vahvistaneet työidentiteettiä ja kyvykkyyttä ryhtyä yrittäjäksi. Yrittäjänä tai itsensä työllistäjänä nuorella olisi vapaus valita työntekotapa ja mahdollisuus ansaita elantonsa harrastuksellaan tehdessään siitä organisoidumpaa (Aaltonen & Berg 2018).

”No, jos jossain vaiheessa ollut ajatusta oman, vaikka yrityksenkin perustamisesta niin kyllähän se niinku se, et näkee, että se sisäinen motivaatio on siinä paperillakin [työtyylianalyysin tuloksissa] vahva, niin ehkä sitä sitten tukee, tai jollakin lailla tuota on tukenut sitäkin ajatusta taas, et se voisikin ehkä olla mahdollista.”

Nuoren kertoma on myös hyvä esimerkki, miten työtyylianalyysiä voitaisiin hyödyntää työllisyystoimissa tai etsivässä nuorisotyössä. Tämän nuoren kohdalla työnohjauksesta vastaavan tai etsivän nuorisotyöntekijän olisi luontevaa tukea nuorta yrittäjän polulle työtyylianalyysin tuloksien ja nuoren oman kertomuksen pohjalta. NEET-nuorten tukitoimissa onkin tärkeää kuunnella nuorta aidosti, jotta pystyy tarjoamaan nuoren omiin unelmiin ja intohimon kohteisiin sopivia palveluratkaisuita (Karjalainen ym. 2022). Näin voidaan myös mahdollistaa nuorten todellinen kiinnittyminen työmarkkinoille.

Kaikilla haastateltavilla nuorilla oli joitakin tulevaisuuden suunnitelmia työhön tai opiskeluun liittyen. Osalla nuorista lähitulevaisuudensuunnitelmat sijoittuvat jo seuraavalle kuukaudelle, toisilla puolen vuoden päähän. Nuorten lähitulevaisuudensuunnitelmiin kuuluivat koulutusvaihtoehtojen kartoittaminen, YouTube videoiden kuvaaminen, oppisopimusopintojen tai ammattikorkeakouluopintojen aloittaminen, ”itsensä kehittämisjuttuja” sekä kesätyöt tai oman alan työt. Nuorten pidempiaikaisia, viiden vuoden päähän sijoittuvia, tulevaisuudensuunnitelmia olivat muun muassa ”ammattipaperi”, oppisopimusopintojen aloittaminen, muutto toiselle paikkakunnalle

Toivon mukaan siinä vaiheessa olisi tuota joku ammattipaperi käytynä ja olisi niinku töissä kokoaikaisesti ja tienaisi omat rahansa ja olis silleen kohtuu vakaa sillä saralla elämäntilanne.

Kuten nuori kertoo, hän haaveilee ammattitutkinnosta ja vakituisesta kokoaikatyöstä, joka tasapainottaisi taloudellista tilannetta sekä elämäntilannetta yleisesti ottaen. Tämä tukee aiempia tutkimustuloksia, joissa on esitetty, ettei NEET-nuorten tavoitteena ole jäädä työn tai opintojen ulkopuolelle vaan nuorille on tärkeää päästä takaisin kiinni yhteiskuntaan ja työelämään (Goldman-Mellor ym. 2016).

Yleisesti ottaen nuorilla oli suhteellisen selkeitä tulevaisuudensuunnitelmia niin lähitulevaisuuteen kuin viiden vuoden päähän. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että unelmointi ja epärealistisen asioiden haaveilu oli kaikille nuorille haastavampaa kuin realististen tulevaisuudensuunnitelmien asettaminen. Kuten seuraavasta lainauksesta ilmenee, haastattelemani nuori kokee parhaaksi vaihtoehdoksi asua tulevaisuudessakin hänen nykyisessä asunnossaan, sillä kokee sen hänelle sopivaksi ja turvalliseksi. Niin sanotusti epärealististen asioiden tavoittelun uupuminen voi liittyä esimerkiksi siihen, että nuori on lapsena kokenut useita pettymyksiä ja kokenut, ettei unelmia voi saavuttaa, vaikka tekisi töitä niiden eteen (Ks. Kojo 2010).

Mä asuisin edelleen tossa mun pienessä yksiössä, koska se on hyvä, että mikään muu ei varmaan muuttuisi ko se, että mä olisin jossakin täällä Rovaniemellä töissä.

5.2 Nuorten kokemukset työtyylianalyysin haasteista

Vaikka työtyylianalyysillä koettiin olevan useita hyötyjä nuorille, siihen koettiin liittyvän myös tiettyjä haasteita. Koin haasteiden analysoimisen tärkeäksi osaksi tutkielmaa, jotta nuorten kokemusten pohjalta voidaan kehittää prosesseja, joissa työtyylianalyysi on mahdollisesti osa nuorten työkokeilua. Seuraavaksi esittelen analyysin tuloksia nuorten kokemista työtyylianalyysin haasteista seuraavista pääluokista: nuorten mielenterveyden haasteet ja neuropsykologiset ongelmat, haastavuuden sitoutua prosesseihin ja työtyylianalyysin pintapuolinen hyödyntäminen.

Nuorten mielenterveyden haasteet ja neuropsykologiset diagnoosit

Ensimmäinen pääluokka nuorten kohtaamista haasteista liittyi mielenterveyteen ja neuropsykologisiin diagnooseihin. Suurin osa nuorista kertoi hyvin avoimesti mielenterveys- ja/tai neuropsykologisista diagnooseista, jotka olivat vähintään osasyynä sille, miksi he olivat jääneet koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Yleisimpiä nuorten kertomia oireita olivat muun muassa masennus, unihäiriöt ja päihdehäiriöt (Ks. Karjalainen ym. 2022).

Ainakin ammattikoulussa oli sitten tiettyssä kohdassa vaikeuksia ehkä just sen takia, kun ei saanu yöllä nukutuksi niin sit tuli oltua pois koulusta. Ehkä tuollaista, niin ehkä siihen olis saanut sitten paremmin apua, jos se [ADHD] olisi diagnosoitu aikaisemmin.

Kuten nuori toteaa, mikäli hän olisi saanut ADHD-diagnoosin jo ennen toisen asteen opintoja, olisi opiskelu voinut olla mieluisampaa. Keskustelin nuorten kanssa myös siitä, minkä syyn tai syiden he olivat kokeneet vaikuttaneen niille ajanjaksoille, jolloin nuori ei ollut työelämässä tai opiskelemassa. Lähes kaikkien nuorten vastaukset viittasivat heti kokemuksiinsa mielenterveyshaasteisiin tai neuropsykologisiin diagnooseihin. Mielenterveyshaasteista yleisin nuorten kertoma diagnoosi oli masennus ja neuropsykologisista diagnooseista ADHD.

Haastattelija: Mitä syitä sä olet nähnyt niille jaksoille, kun sulla ei ole ollut työ- tai opiskelupaikkaa? Mistä se on johtunut?

Haastateltava: Hyvin pitkälti mielenterveydestä, että on ollut erinäisiä ongelmia siellä alalla, tai siellä puolella, niin tuota sitten ollut vähän vaikea, vaikea osallistua ja olla missään mukana.

Mielenterveyden haasteet ja neuropsykologiset diagnoosit näyttävät siis heijastuneen arjen hallintaan. On todella huolestuttavaa, miten vuosien 2005 ja 2015 välillä mielenterveyden häiriöistä johtuva työkyvyttömyys kasvoi 30 prosenttia nuorten aikuisten keskuudessa (Mattila-Holappa 2018). Lisäksi THL:n selvitys toteaa mielenterveyshaasteiden olevan suurin nuorten työkyvyttömyyttä aiheuttava tekijä 2020-luvun alkupuolella, ja nuorten kokemusten mukaan ne ovat keskeinen syy heidän työttömyyteensä tai koulutuksen keskeyttämiseen (Karjalainen ym. 2022). Niin aiempien tutkimusten kuin haastateltavien nuorten kertomusten valossa diagnoosien ja hoidon saaminen on vaikeaa, eivätkä nuoret saa tarvittavaa hoitoa aina riittävän nopeasti.

Työtyylianalyysin kannalta merkittävimiksi haasteiksi nostettiin kaksi eri näkökulmaa: työtyylianalyysin täyttäminen ja itsensä jatkuva reflektointi. Työtyylianalyysiä varten tutkimukseen osallistuneet nuoret täyttivät noin 45 minuuttia kestäneen kyselyn, jonka pohjalta syntyi työtyylianalyysin tulokset. Yksi nuorista kertoi, että hänelle oli ADHD:n vuoksi vaikea keskittyä yhteen tehtävään noin pitkäksi aikaa kerrallaan. Nuori kritisoi kyselyssä esiintyviä samantapaisia ja toistuvia kysymyksiä, jotka olivat vain esitetty eri näkökulmista. Toistuvat kysymykset ovat kuitenkin onnistuneiden ja luotettavien tulosten kannalta olennaisia, sillä niillä estetään vilppi kyselyssä vastaamisessa (Waller 2006). Sama nuori pohti myös, että mikäli hänellä ei olisi ADHD-diagnoosia, voisi vastaaminen onnistua sujuvammin.

Niinku tosi paljon toistoa, että mun niinkö ADHD aivohan sitten niinku meinas kyllästyä siihen, että oli niin paljon sitä samaa, mut mun mielestä se oli tosi semmoinen kattava niinku kuitenkin sillee, et jos niinku ottaa sen mun ADHD:n siitä pois.

Toisaalta toinen nuori kertoi, että ”ehkä ADHD:lle monesti on vaikea keskittyä tommoseen, mutta ei mulla niinku silleen sen kanssa ehkä ole ongelmaa”. Samainen nuori totesi, että vaikei hän kokenut ADHD:n vaikuttaneen kyselyn täyttämiseen, se oli hänestä ”tylsä juttu”.

Haastatteluiden lopussa kysyin nuorten näkemyksiä siitä, suosittelisivatko he työtyylianalyysin käyttöä nuorten työkokeiluissa tulevaisuudessa. Yksi nuorista koki, että nimenomaan omaehtoisen reflektoinnin, sosiaalipalveluiden asiakkuuden, mielenterveyshaasteiden setvimisen ja ADHD-diagnoosia varten tehdyn selvitystyön vuoksi hän on reflektoinut itseään niin paljon, ettei välttämättä itse hyötynyt työtyylianalyysin tuloksista niin paljon.

Se oli niinku hyvin pitkälti semmoinen niinku yksi lisää sinne pitkään litaniaan, ja kaikkia papereita mitä on jo täytetty tai tuommoisia, mutta ei se silti ei niinku yhtään huono ollut. -- Mä oon kuitenkin niin paljon tehnyt jo aikaisemminkin sitä reflektointia ja tutkiskelua ja kaikkea, niin monta vuotta. Varmaan ainakin kymmenen vuotta jo ehtinyt tutkia itseään niin, ei se enää silleen niinku hirveästi vaikuta, mutta olihan se tietenkin hyvä kokemuksena.

Monet NEET-nuoret ovat täyttäneet yhteiskunnallisen palveluverkon asiakkaina useita kyselyjä eri palveluiden piirissä, minkä kautta he ovat syventyneet omaan tilanteeseensa ja omaan minäkuvaan useita kertoja. Eri menetelmien käyttäminen auttaa ammattilaisia luomaan kokonaisvaltaisemman kuvan nuoren tilanteesta avun tarjoamisessa, mutta nuorten epämieluisat tunteet jatkuvasta elämäntarinan kertomisesta ovat täysin ymmärrettäviä. Yllä nuori kuvaili, että hänelle työtyylianalyysi oli ”yksi lisää sinne pitkään litaniaan”. Samainen nuori kuitenkin toi keskustelussa esille, että häntä nuorempien, kuten 16–20-vuotiaiden, nuorten kohdalla tuloksista olisi enemmän hyötyä, ”koska niillä on monesti aika hakusessa vielä ne omat vahvuudet”.

Suosittelusta kysyessäni eräs toinen nuori koki, että työtyylianalyysin tuloksista ei ole hyötyä, jos asennoituminen on vääränlainen. Nuoren mielestä oikeanlainen asenne on sellainen, jossa pystyy ”myöntää omat virheet, pitää olla heikko ja pitää olla epäonnistuva”. Hän koki, että parhaan hyödyn työtyylianalyysin tuloksista saa myönteisellä ja avoimella suhtautumisella. Mielenkiintoista on, että samainen nuori toi keskustelussa esille, että hän oli tammikuun työtyylianalyysiä tehdessään suhtautunut siihen välinpitämättömästi, sillä sen hetkisessä elämäntilanteessa hän priorisoi enemmän päihteitä kuin työkokeilua ja työkokeiluun kuuluvia

tehtäviä, kuten työtyylianalyysiä. Kevään myötä työkokeilu, psykiatrinen kuntoutus ja päihteiden käytön vähentäminen muuttivat hänen käsitystään työtyylianalyysistä ja lopputulos hänen sanoin oli: “vitsi täähän voisi olla hyvä juttu”.

Haastavuus sitoutua prosesseihin

Toinen pääluokka nuorten kokemista haasteista oli heidän vaikeutensa sitoutua prosesseihin. Pääluokka on lakea, sillä se sisältää pitkittyneelle NEET-statukselle tyypillisen tunteen, pelon sitoutua. Eli yleisesti ottaen niiden NEET-nuorten kohdalla, joilla NEET-status pitkittyy voi kyseessä olla nuoren henkilökohtainen haaste sitoutua tai kiinnittyä prosessiin (Karjalainen ym. 2022). Prosessi voi olla esimerkiksi kolmen vuoden koulutus tai 45 minuuttia kestävä työtyylianalyysiin johtavan kyselyn täyttö. NEET-nuorten kohdalla palveluiden ja tukitoimien tulisi olla aidosti niin rakenteellisesti, henkisesti kuin sosiaalisestikin matalalla kynnyksellä saavutettavia, jotta nuori kiinnittyisi niihin (Karjalainen ym. 2022). Tulosten perusteella vaikuttaakin, että liian korkea kynnyks ja sitoutuminen voi olla yksi syy sille, miksi kaikki työkokeiluun osallistuneet nuoret eivät halunneet tehdä työtyylianalyysiä tai jättivät prosessin kesken.

Sitoutuminen nousi myös yhdeksi keskustelun aiheeksi osan nuorista kanssa, kun kävimme läpi niitä tekijöitä, jotka olivat vaikuttaneet heidän nykyiseen elämäntilanteeseensa ja NEET-statukseensa. Yksi nuorista totesi, että on priorisoinut ”omia projekteja” ja ”tee-se-itse-hommia”, kuten ”älykotijuttujen tekemistä”, mikä on vaikuttanut hänen kohdallaan heikentävästi työnhakuun ja työelämään kiinnittymiseen.

Se on vähän niinku se syy, että mä en ole silleen aktiivisesti hakenut hirveästi töihin, kun vähän silleen halunnut tehdä välillä omiakin juttuja.

Omien luovien projektien priorisoimisen syynä oli niiden toteuttamisesta syntyneet onnistumisen kokemukset ja intohimo luovaan työhön. Keskustellessamme projekteista, kyseinen nuori oli selkeästi oman intohimon lähteen äärellä, sillä keskustelu eteni jouhevasti ja innokkaasti. Harrastukset ovat tärkeitä, sillä ne tukevat hyvinvointia, lisäävät työelämävalmiuksia ja puolestaan vähentävät syrjäytymisriskiä (Airila ym. 2018). Nuoren mukaan hän ei aiemmassa työssään päässyt hyödyntämään luovuutta tai tekemään konkreettisesti käsin monipuolisia työtehtäviä, mikä oli osasy syy irtisanoutumiselle. Tämän nuoren kokemus on hyvä esimerkki siitä, että etsivä nuorisotyöntekijä pystyisi ohjaamaan työstään irtisanoutuneen nuoren niiden työtehtävien pariin, jotka häntä oikeasti kiinnostaa ja missä hänen luontaiset vahvuutensa pääsisivät käyttöön.

Häikiön & Kallisen (2018) tutkimuksessa nuoret kokivat, että nuorille suunnatut palvelut toimivat parhaiten, kun toiminta on omaehtoista ja osallistuminen joustavaa. Yksi haastattemistani nuorista toi keskustelussamme esiin, että joustavampi ja nuorten toiveiden mukaisempi aikataulu edesauttaisi työkokeiluun kiinnittymistä.

... meillä on kuuden tunnin päivät, että jos mä oisin kahdestatoista kuuteen täällä niin siis ei olisi varmaan mikään ongelma, mut sit ku me ollaan yhdeksästä kolmeen, niin sitten vaan niinku tänäkin aamuna, mä oon silleen kymmeneltä avaan silmät “Joo, mä tuun kahdeksastoista”.

Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä pitkittyneelle NEET-statuselle voi olla tyypillistä arjen hallinnan menetys, eli esimerkiksi poikkeava unirytm. Mikäli työkokeilu tai muut yhteiskunnan palvelut olisivat aikataulullisesti joustavampia, voisi joidenkin NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittyminen olla helpompaa. Työtyylianalyysin tuloksista ilmenee, mitkä vuorokaudenajat ovat kullekin nuorelle sopivimmat ja tehokkaimmat työskennellä. Näitä tuloksia voisi hyödyntää työkokeilun rytmin luomisessa ja nuorten kiinnittämisessä työkokeiluun.

Työtyylianalyysin pintapuolinen hyödyntäminen

Kolmas pääluokka muodostui nuorten kokemuksista, joissa he kertoivat työtyylianalyysin summittaisesta hyödyntämisestä. Nuoret tekivät työtyylianalyysit kahdesti työkokeilun aikana ja kävivät niiden tulokset läpi työkokeilun ulkopuolisen henkilön, eli etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Työkokeilusta vastasi useampi ryhmävalmentaja ja lähes jokaisen nuoren ensimmäiseen työtyylianalyysin tulosten purkuun oli osallistunut yksi ryhmävalmentaja kuuntelemaan keskustelua. Nuorten kokemusten mukaan yksilöllisiä tuloksia ei huomioitu työtehtävien suunnittelussa tai jakamisessa, työympäristöä ei muutettu tarpeiden mukaisesti tai yksilöllisiä työtyylianalyysistä ilmenneitä vahvuuksia ei hyödynnetty.

Haastateltava: Ei niistä sinänsä oo kyllä keskusteltu, että mitä ne on niinku ollut, että mulla on semmoinen kuva ettei niitä hirveästi ollu hyödynnetty.

Haastattelija: Olisitko sä toivonut, että niitä [työtyylianalyysin tuloksia] oltaisiin hyödynnetty enemmän?

Haastateltava: No ehkä, tois ne ehkä niinku mahdollisuutta sitten vähän ehkä yksilökohtaistaa sitä [työkokeilua] tai, tai niin.

Yllä nuori esitti kehitysehdotuksena menetelmän syvällisempää hyödyntämistä työkokeilun aikana myös ryhmävalmentajien osalta, sillä se yksilökohtaistasi työkokeilua kokemuksena. Työtyylianalyysin tulokset soveltuvat esimerkiksi työnkuvan luomiseen, työryhmien

rakentamiseen ja vuorovaikutustilanteita helpottamaan (Prashnig 1996). Jotkut nuoret kokivat, että osa työkokeilussa tehdyistä työtehtävistä ja projekteista oli tuntunut nuorista ”tylsiltä” ja ”että niillä ei ole mulle mitään arvoa”. Yksilöllisempi ohjaus mahdollistaisi nuorten mielenkiinnon kohteiden kartoittamisen, minkä ainakin yksi nuori nosti esiin kehitysehdotuksena. Lisäksi hän esitti, että tässä tapauksessa työtyylianalyysi oli toiminut hänelle palautemittarina omasta kehittymisestään.

Ehkä itsellä sitten olisi ollut tarvetta tai halua niinku vähän enemmänkin käydä ton tyypistä läpi, niin sinänsä ehkä itselle ihan kiva lisä, että sai niinku jollakin tavalla palautetta.

5.3 Nuorten työtyylianalyyseissa tapahtuneet muutokset

Tässä alaluvussa esitän tulokset perustuen työkokeiluun osallistuneiden nuorten työtyylianalyyseissa tapahtuneisiin muutoksiin. Käsittelen neljää deduktiivisessa sisällönanalysissä syntynyttä pääluokkaa: kehon liikkeet, työympäristön joustavuus, ryhmätyötaidot ja vahvistunut työidentiteetti. Täydensin työtyylianalyysejä koskevaa analyysiä nuorten haastatteluaineisto-otteilla, jotta analyytinen katsanto olisi mahdollisimman perusteellinen.

Kehon liikkeet

Ensimmäinen työtyylianalyysien tuloksista muodostunut pääluokka on kehon liikkeet. Yhdistän tässä tarkastelussa työtyylianalyysin tuloksista päämäärättömän liikkeen tarpeen sekä aisteista taktillisuuden ja kinesteettisyyden. Päämäärätön kehon liikuttaminen tarkoittaa esimerkiksi jalan vaistomaista heiluttamista ajatustyötä tehdessä. Päämäärätön liikehdintä voi näyttäytyä ulkopuolisen silmiin levottomuutena ja siltä, ettei henkilö keskity tehtävään, vaikka tosiasiaassa se auttaa nimenomaisesti keskittymisessä (esim. Prashnig 2000). Taktillisuudella tarkoitetaan sormien ja ranteen tarkoituksenmukaista liikettä, kuten kirjoittamista ja kinesteettisyys puolestaan tarkoittaa koko kehon tarkoituksenmukaista liikettä, kuten kulttuurialalla videokuvaamista tai näyttelemistä.

Tammikuun työtyylianalyyseistä ilmeni, että jokainen nuori koki epämiellyttäväksi täysin paikallaan olon työtehtäviä tehdessään. Neljälle nuorista päämäärättömät kehon liikkeet olivat edellytys keskittymiselle ja yhdellä nuorista se riippui tilanteesta. Odotettavaa oli, ettei täysin paikallaan olo muuttunut työkokeilun aikana mieltymykseksi tai joustavaksi. Toisaalta yllättävä

tulos oli, että työkokeilun myötä neljällä nuorista päämäärättömän liikkeen tarve väheni. Yhdellä nuorista tulos pysyi samana.

Taktillisuutta ja kinesteettisyyttä tarkastellessa ilmeni tutkimusjoukon samankaltaisuus, sillä monet nuoret suosivat työnteossa kyseisiä aisteja. Tammikuussa kolmelle nuorelle taktillisuus oli mieltymys ja kaksi nuorista suosi taktillisia työtapoja tilanteen mukaan. Tulos pysyi samana myös huhtikuussa. Kinesteettisyyden kohdalla, tammikuussa neljälle nuorelle kinesteettisyys oli mieltymys ja yksi suosi fyysisiä työtehtäviä tilanteen mukaan. Huhtikuussa tulos oli vahvistunut myös tämän yhden nuoren osalta, kinesteettisyyden vahvistuessa joustavuudesta mieltymykseksi.

Työkokeilu sisälsi luovalle alalle ominaisia projekteja, esimerkiksi videokuvaamista ja näyttelemistä, joissa nuoret pääsivät käyttämään hyväksi heille sopivia aisteja. Aistimieltymysten hyödyntäminen edistää ongelmanratkaisukykyä, jota voi seurata onnistumisen tunteet. Tulosten mukaan työkokeilun aikana tarkoituksenmukainen kehon liike vahvistui, kun taas päämäärättömän liikkeen tarve laski. Työkokeilu onnistui ohjaamaan nuorten korkean aktiivisuustason tavoitteellisiin ja ongelmanratkaisua haastaviin työtehtäviin hyödyntämällä nuorten vahvuuksia.

... mukava päästä tekemään noita videoprojekteja etenkin ja sitten vähän jännä nähä mitä muuta sit niinku. Täällä on vähän päässyt silleen näyttelemäänkin ja se on kanssa ollut yllätykseksi ihan mukavaa.

Joustavampi työympäristö

Toinen pääluokka on työympäristön joustavuuden lisääntyminen. Työtyylianalyysin tuloksissa työympäristön osa-alueeseen sisältyvät äänet (hiljaisuus tai äänet/melu/musiikki), valaistus (kirkas tai himmeä), lämpötila (viileä tai lämmin) ja kalustus (muodollinen tai vapaa). Osasta nuorten työtyylianalyyseistä ilmeni, että työkokeilun myötä suhtautuminen työskentelyympäristöön muuttui sallivammaksi. Joustavan asennoitumisen kehittyminen voi olla merkki nuorten kokemista onnistumisen ja pystyvyyden tunteista työkokeilun aikana.

Tammikuun ja huhtikuun välillä neljällä nuorella työympäristön äänten tuloksissa tapahtui merkittäviä muutoksia. Keskeisimmät muutokset olivat joustavuuden lisääntyminen hiljaista työtilaa kohtaan ja mieltymysten vahvistuminen äänestä työtilaa kohtaan. Joustava suhtautuminen hiljaista työtilaa kohtaan tarkoittaa, että nuoren ollessa motivoitunut ja kiinnostunut työtehtävästä hän pystyy työskentelemään hiljaisessakin työtilassa. Tammikuun tulosten mukaan hiljaisessa tilassa työskentely oli suurimmalle osalle nuorista haastavaa.

Yllättävää on, että kolmella nuorista suhtautuminen äänekkästä työtilaa kohtaan on vahvistunut ja yhdellä nuorista heikentynyt mieltymyksestä joustavaksi. Prashnigin (1996) tutkimuksen mukaan Uuden-Seelannin toisen asteen oppilasta noin 40 prosenttia opiskelee mielellään meluisassa ympäristössä ja vain harva haluaa täysin hiljaisen työtilan. Vieraillessani Kulttuuriverstaalla havaitsin, että nuorten oli mahdollista työskennellä hiljaisessa studiossa tai meluisammissa ryhmätyötiloissa. Yksilöllisten tarpeiden kannalta sekä hiljaisuutta että ääntä tarvitsevien nuorten tarpeet tuli näin tilojen puolesta huomioitua. Monipuolisen työympäristön mahdollisuudet voivat olla syynä työtyylianalyysien tulosten kehittymiselle.

Kolmen nuoren työtyylianalyysien tulosten mukaan heidän suhtautumisensa työympäristön kalustukseen oli muuttunut mieltymyksestä joustavammaksi. Useimmiten esiintynyt tulos tammikuussa oli, että nuori kaipasi hyvin vapaata ja rentoa kalustusta ja suhtautuminen muodolliseen kalustukseen oli torjuva. Huhtikuun tuloksissa ilmeni, että suhtautuminen muodolliseen kalustukseen oli löyhentynyt sallivammaksi ja rentoon kalustukseen suhtauduttiin ehdottoman sijaan joustavammin.

Haastateltava: Mulla tuli hyvin vahvasti esiin justiinsa niissä, niissä tuota jutuissa [työtyylianalyysin tuloksissa], että se semmoinen virallinen työympäristö on mulle niinku ihan “no, no”, se pitää olla semmoinen vähän rennompi.

Haastattelija: Onko tää [työkokeilun ympäristö] ollu nyt sopiva?

Haastateltava: Kyllä tää on ollu, ja sit niinku justiinsa joku kaupassa työskentely. Sillee oman alan työt, niin se on helppoa, kun voit vaan viilettää siellä menemään.

Työtyylianalyysin tulokset lisäsivät nuorten ymmärrystä erilaisten työ- tai oppimisympäristöjen merkityksestä omaan suoriutumiseen ja jaksamiseen töissä tai opiskeluissa. Yksilölliset tarpeet huomioiva työympäristö lisää työntekijöiden tuottavuutta hyvinvointia unohtamatta.

Se oli tosi mielenkiintoinen ja ehkä se vähän niinku valotti itellekin, että, mitä, mitä niinku, ympäristöltä tarvitsee tai vaatii siihen, että pystyy tekemään ja jaksaa toimia.

STM:n (2019) työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset vuoteen 2030 mennessä tavoittelevat työurien pitenemistä vastaamalla tulevaisuuden haasteisiin, kehittämällä turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä edistämällä toiminta-, työ- ja työllistymiskykyä. Linjaukset jäävät kuitenkin pintapuolisiksi, eikä niissä tartuta konkreettisiin esimerkkeihin työkyvyn ja henkisen jaksamisen ylläpitämiseksi. Työtyylianalyysistä saatavan tiedon perusteella työpanosta ja työssä jaksamista voidaan tukea henkilökohtaisesti soveltuvilla olosuhteilla niin työpaikoilla kuin kotikonttoreilla, sillä jo pienet muutokset vaikuttavat

keskittymiseen ja työmotivaatioon. Työkokeiluun osallistuneiden nuorten työtyylianalyysien tulokset ja haastattelut puoltavat itsetuntemuksen ja työidentiteetin vahvistumista työympäristön osalta. Prashnigin (2000) mukaan parhaimmillaan oman arvion tunne lisääntyy omien tarpeiden tunnistamisen myötä.

Ryhmätyötaitojen vahvistuminen

Kolmas pääluokka on ryhmätyötaitojen vahvistuminen. Ryhmätyötaidoilla tarkoitetaan sosiaalisten tekijöiden kuten vertaisen, vertaisryhmän tai ryhmän kanssa työskentelyä. Ryhmätyötaitojen vahvistuminen jakautui kahteen näkökulmaan: yksin suoriutuminen väheni ja muiden kanssa työskentely vahvistui. Brewer (2013) esittää, että ryhmätyötaidot ovat työssä menestymisen ja tuloksellisuuden kannalta merkityksellisiä. Keskeisimmät ryhmätyötaidot ovat yhteisten tavoitteiden ymmärtäminen, ryhmän keskinäinen suunnittelu- ja päätöksentekokyky sekä vastuunkantaminen, joista myös alla olevissa otteissa nuoret kertovat.

Tammikuussa yhdelle nuorista yksin työtehtävistä suoriutuminen oli mieluisin vaihtoehto ja kahdelle nuorelle se oli toisinaan mieluisin vaihtoehto. Tämä tarkoittaa sitä, että nuoret suhtautuivat torjuvasti muiden kanssa toimimiseen työelämässä ja he kokivat pääsevänsä parhaisiin tuloksiin suoriuduttuaan työnteosta yksin. Yllättävää oli, että työkokeilun päätteeksi yhdenkään nuoren pääsääntöinen tavoite ei ollut työskennellä yksin vaan he kokivat muiden ihmisten heidän ympärillään lisäävän työn tuloksellisuutta.

Ehkä sitten se, et voi niinku tavallaan tehdä ryhmässä joidenkin kanssa niitä juttuja. Ettei tarvitse yksin välttämättä.

Saatu tulos on merkittävä, sillä NEET-nuorten menneisyydessä voi olla aiemmin koettuja luottamusongelmia toisiin ihmisiin, jotka ovat kantaneet myöhempiin elämänvaiheisiin (esim. Karjalainen ym. 2022).

Se on vaan mukavaa vaihteeksi silleen tehdä saman mielisten tyyppien kanssa, tai silleen muidenkin, joita kiinnostaa myös niinku se sama homma. Kun mulla ei itsellä kaveripiirissä hirveästi ole ketään, joita videojutut kiinnostaa.

Nuorille on tärkeää päästä toimimaan muiden samoista asioista kiinnostuneiden ikätovereiden kanssa. NEET-status voi olla esteenä, sillä usein sen seurauksena ovat yksinäisyyden tunteet koulu- tai työyhteisön puuttuessa arjesta (esim. Kiviniemi & Myllyniemi 2023). Työkokeilu onkin NEET-nuorille mahdollisuus irtaantua yksinäisyyden tunteista ja saada ympärilleen samoista asioista kiinnostunut yhteisö (Kojo 2010).

Vahvistunut työidentiteetti

Neljäs tutkimustulosten pääluokka on vahvistunut työidentiteetti. Tämä pääluokka jakautui kahteen keskeiseen tulokseen: ulkoisen motivaation heikkenemiseen ja autonomisempaan työotteeseen. Yleisesti työidentiteetillä viitataan tässä siihen, miten nuoret näkevät ja kokevat itsensä työmarkkinoilla. Työidentiteetti on muodostunut heidän aiempien työkokemusten ja kevään työkokeilun pohjalta.

Ulkoisella motivaatiolla tarkoitetaan, että esimerkiksi palkinnot, raha tai suosio ovat keskeisiä työidentiteettiä ohjaavia tekijöitä. Tammikuussa työtyylianalyysin tuloksissa kolmella nuorella ulkoinen motivaatio oli joustava. Se tarkoittaa sitä, että joissain tilanteissa raha tai suosio voi ohjata heidän toimintaansa oman sisäisen intohimon tai arvojen sijaan. Mielenkiintoista oli, että huhtikuun työtyylianalyysin tuloksissa kahdella kolmesta nuoresta ulkoinen motivaatio oli heikentynyt joustavasta epämieluisaksi. Ulkoisen motivaation merkityksen väheneminen on pääasiassa myönteinen kehityskaari, sillä silloin nuoren sisäinen motivaatio ja intohimo toimii työidentiteettiä ohjaavana tekijänä ulkoisten tekijöiden sijaan. Palkintojen, rahan tai suosion ohjatesa motivaatiota valta ei ole henkilön itsensä käsissä vaan esimerkiksi työnantajan tai muun auktoriteettiroolin motiivit saattavat ohjata henkilöä.

Työelämän prekarisaatio ja sosiaalisen median vallankasvu työmarkkinoiden kontekstissa ovat vaikuttaneet nuorten työidentiteettiin ja voivat olla syynä, miksi ulkoiset tekijät ovat motivoineet nuoria enemmän kuin sisäiset. Useat määräaikaiset työsuhteet ja sosiaalisessa mediassa käytävät sanattomat kilpailut työmarkkinatilanteen paremmuudesta aiheuttavat nuorissa riittämättömyyden tunteita (Siltala 2020). Silloin voi olla vaikea luottaa omiin näkemyksiin omasta työidentiteetistä ja tulevaisuudesta, jonka vuoksi voi olla helpompi orientoitua esimerkiksi palkan tai sosiaalisen median suosion mukaan.

Toinen keskeinen tulos on työn autonomian vahvistuminen. Alatalon ja muiden (2017) tutkimuksen mukaan 20–29-vuotiaat nuoret ovat läpi 2000-luvun kokeneet heikompaa työn autonomiaa vanhempiin ikäluokkiin verrattuna. Työn autonomia viittaa siihen, millä tavoilla nuori pystyy itse vaikuttamaan omaan työhön, työn rytmitykseen tai työtapoihin. Tutkimustuloksissani osan tutkimusjoukon työn autonomian vahvistuminen on myönteinen havainto, koska vaikutusmahdollisuudet ovat yhteydessä myönteisiin työoloihin ja työn laatuun (Ks. Alatalo ym. 2017).

Tammikuun työtyylianalyseissä vain yksi nuorista koki suosivansa työnteossa itseohjautuvaa otetta aina ja toinen nuori suosi tilanteen mukaan. Muut nuoret suosivat rakenteellisempaa ohjausta, johon kuuluivat säännöt, ohjeet ja selkeä viitekehys. Mielenkiintoista oli, että huhtikuun työtyylianalyysien tuloksissa kaikki nuoret suosivat mieluummin itseohjautuvaa työtettä sen sijaan, että muut ohjaisivat heitä.

No varmaan silleen, että pystyy, pystyy niinku just ruveta tekemään, ettei tarvitse siihen niinku ikään kuin sitä, että siinä on joku niinku oikeen oikeen niinku aloittamassa sitä tai, et se jää tekemättä jos joku ei siinä oo. Tykkään niiku, nii tehä sitte, ettei siihen tarvitse semmoista hirveätä ulkoista motivaatiota.

Näin voimakas itseohjautuvuuden vahvistuminen koko tutkimusjoukossa oli yllättävä tulos ja toisaalta osoittaa, että työkokeilu on vahvistanut pystyvyyden tunnetta, kun nuorilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa työtehtäviin ja -tapoihin ainakin jossain määrin. Tämä tulos selittynee ainakin osittain työkokeilun ryhmävalmentajien panostamisella nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin.

Prashnigin (1996) mukaan itseohjautuvuuden kasvu vahvistaa itsenäisyyttä, minkä seurauksena halu noudattaa myös muiden antamia ohjeita kasvaa. Keskeinen tekijä on yksilöllisten tarpeiden huomiointi ja yksilölliset vaikuttamismahdollisuudet. Näissä tuloksissa kuvattu työidentiteetin kokonaisvaltainen vahvistuminen voi parhaimmillaan edistää tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten työmarkkinoille kiinnittymistä tulevaisuudessa.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Työtyylianalyysiä ei ole aiemmin tutkittu sosiaalipoliittisesta näkökulmasta, mutta kasvatustieteellinen ja pedagoginen tutkimuskenttä on tunnistanut Prashnigin (1996; 2000) teorian ja soveltuvuuden nuorisotutkimukseen. Koin näin ollen perustelluksi selvittää, miten työkokeiluun osallistuneet nuoret kokivat työtyylianalyysin osana työkokeilua. Tarkastelin tässä pro gradu -tutkielmassa työtyylianalyysiä NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinona kahdella laadullisella aineistolla: haastatteluaineistolla ja työtyylianalyyseistä koostuvalla aineistolla. Tutkittava NEET-nuorten joukko koostui Rovaniemen Kulttuuriverstaan nuorten työkokeiluun osallistuneista nuorista keväällä 2022. Esittelen seuraavaksi keskeisimmät tutkimustulokset ja pohdin tutkimustulosten merkitystä sosiaalipolitiikan näkökulmasta.

Opiskeluajat ja työelämässä aloittaminen ovat molemmat keskeisiä nuoruuden nivelvaiheita. Useilla nuorilla ei kuitenkaan ole varmuutta valitsemastaan opiskelu- tai työalasta, minkä vuoksi nuoret saattavat joutua tekemään niin sanottuja turhia alanvaihtoja ja kokemaan tulevaisuuden epävarmuudesta johtuvaa stressiä. (Myllyniemi & Haikkola 2020.) Epävarmuus omaa tulevaisuutta kohtaan ja opintojen keskeyttäminen voivat lisätä riskiä ajautua työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle (Hiilamo 2018). Tämä on sosiaalipoliittisesta näkökulmasta huolestuttavaa, sillä etenkin pitkittynyt NEET-status lisää syrjäytymisriskiä (Oljemark 2013; Eurofound 2017, 56).

Työtyylianalyysi vahvisti suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneiden nuorten keskeisiä työmarkkinoille kiinnittymiseen liittyviä osa-alueita: itsetuntemusta, työelämävalmiuksia ja tulevaisuusajattelua. Lisäksi nuorten kokemukset työtyylianalyysistä olivat pääsääntöisesti positiivisia ja nuoret kokivat työtyylianalyysistä olevan monia hyötyjä. Työtyylianalyysi voisi siis mahdollisesti olla nuoria tulevaisuudensuunnittelussa tukeva keino, jonka avulla voisi vahvistaa opiskelu- tai työalaaan liittyviä päätöksiä ja vähentää epävarmuuden kokemuksia. Nuorille on pääsääntöisesti tärkeää opiskella tai työskennellä omien kiinnostuksen mukaisesti (Myllyniemi & Haikkola 2020). Tukemalla nuorten mielenkiinnon kohteita työkokeiluissa (esim. Furlong 2003), voidaan vahvistaa myös NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymistä työkokeilun päätteeksi.

Toisaalta on syytä huomioida, että työtyylianalyysi ei ole NEET-nuorten kohdalla täysin ongelmaton menetelmä. Nuorten kokemat haasteet työtyylianalyysistä jakautuivat kolmeen

erityylyiseen osa-alueeseen: mielenterveyshaasteet ja neuropsykologiset diagnoosit, prosesseihin sitoutuminen ja menetelmän pintapuolinen hyödyntäminen. Aaltosen ym. (2018) mukaan nuorten kokemat mielenterveyshaasteet ja neuropsykologiset diagnoosit voidaan nähdä sosiaalipoliittisesta näkökulmasta yhteiskunnallisena haasteena, sillä ne voivat alentaa nuorten toimintakykyä, jolla on puolestaan yhteys syrjäytymiseen. Nuorten kohdalla aktivoivat työllisyystoimet eivät välttämättä ole tehokkain tapa kiinnittää nuoria työmarkkinoille, vaan nuorten elämäntilannetta tulisi vahvistaa tarjoamalla hyvinvointia edistäviä palveluita.

Liesivuoren (2018, 36–41) mukaan nykypäiväin uusliberalistinen työmarkkinatilanne vaatii työntekijöiltä etenkin sopeutumiskykyä, vuorovaikutustaitoja ja itseohjautuvuutta, jotta työmarkkinoilla pärjää. Työtyylianalyysien tulosten perusteella työkokeilu on edistänyt tutkimieni nuorten kohdalla Liesivuoren (2018) esittämiä työorientaation piirteitä ja yleisesti ottaen nuorten työtyylianalyyseissa tapahtui yllättävän paljon muutoksia työkokeilun aikana. Työtyylianalyysien tulosten mukaan nuoret suhtautuivat työkokeilun jälkeen työympäristöön joustavammin, suosivat muiden kanssa työskentelyä yksin työskentelyn sijaan ja halusivat toimia itseohjautuvammin. Nuorten työorientaation kehittyminen on myönteinen tulos työmarkkinoille kiinnittymisen näkökulmasta. Tulosten perusteella koen, että työorientaation kehittymiseen on vaikuttanut työtyylianalyysin ja työkokeilun kombinaatio. Työkokeilu mahdollisti käytännön harjoittelun, kuten ryhmätyöskentelyn ja vuorovaikutuksen muiden nuorten kanssa eri projektien parissa. Ja puolestaan työtyylianalyysistä nuoret saivat ”ainakin jollakin tavalla palautetta”, eli työtyylianalyysin tuloksista ilmeni, että millä tavoin ryhmätyö- tai vuorovaikutustaidot olivat kehittyneet. Etsivän nuorisotyöntekijän ja nuorten välisissä keskusteluissa käytiin läpi vielä tarkemmin niitä syitä, mitkä olivat vaikuttaneet työtyylianalyysin tulosten kehittymiseen. Keskeistä on, että näiden työllisyystoimien kombinaatio on antanut nuorille lisää rohkeutta kohdata työelämä.

Kaiken kaikkiaan työtyylianalyysien tulokset viittasivat siihen, että tutkimukseeni osallistuneet nuoret edustivat hyvin rajattua ja spesifiä joukkoa nuoria. Esimerkiksi työtyylianalyysien yksilöllisissä tuloksissa selvisi, että nuorten työtyylianalyyseissä ilmeni useampia samankaltaisia piirteitä ja kehityskaaria. Mikäli joukkoon olisi valittu myös koulutukseen ja työelämään kiinnittyneitä nuoria, tuloksissa olisi voinut olla enemmän hajontaa. Johtopäätös on mielenkiintoinen, sillä ilman kahta erilaista aineistoa joukon samankaltaisuus ei olisi välttämättä selvinnyt tällä tavoin. Nuoria koskevissa tutkimuksissa erityisryhmät ovat harvemmin tutkijoiden kiinnostuksen kohteena (Ripatti & Manninen 2023), minkä vuoksi koin tärkeäksi päästää NEET-nuoret ääneen tässä tutkimuksessa. Kokonaisuudessaan kahden

aineiston ja analysointitavan käyttäminen antoi mahdollisuuden moniulotteisempaan analysointiin, ja ne toimivat hyvin toisiaan tukevin rakentaen mielenkiintoisen kokonaisuuden. Kahden aineiston analysointi mahdollisti myös nuorten kertomusten vertailun arviointimenetelmän tuloksiin. Oli esimerkiksi mielenkiintoista tarkastella, miten nuorten positiiviset kokemukset muiden kanssa työskentelystä ilmeni molemmissa aineistoissa. Toisaalta etenkin haastatteluaineiston luotettavuutta olisi tukenut kahden haastattelukierroksen pitäminen yhden sijaan, mutta aika- ja työraamin sisällä se ei olisi ollut mahdollista.

Johdannossa pohdin nykyisten työllisyystoimien riittävyttä NEET-nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen keinoina ja työllisyystoimien kokonaisvaltaista vaikutusta minäkuvaan pelkän työidentiteetin sijaan. Johtopäätöksenä saamieni tulosten ja aikaisempien tutkimusten (esim. Savolainen ym. 2015; Vauhkonen & Hoikkala 2020b) perusteella voin todeta, että työtyylianalyysillä on nuorille työmarkkinoille kiinnittävää voimaa, mutta se ei ole ainoana keinona riittävä työllisyystoimi. Työmarkkinoiden ja nuorten kannalta parhaisiin tuloksiin päästään yhdistämällä useita eri työllisyystoimia ja verkostoja, kuten vahvistamalla työnantajayhteistyötä. Tällöin tavoitetaan mahdollisimman monia nuoria, useista eri lähtökohdista. Toisaalta ei ole näyttöä, että työtyylianalyysin ja työkokeilun yhdistelmä voisi pureutua esimerkiksi juuri nuorisotakuun ”lukkiutumisvaikutuksen” ongelmaan. Eli nuoret siirtyisivät työelämään tai opiskelemaan heti työkokeiluun osallistuttuaan ja työtyylianalyysin tehtyään sen sijaan, että lukkiutuisivat välivaiheeseen.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että työtyylianalyysi osoittautui ainakin osalle nuorista kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi pelkän työidentiteetin vahvistumisen sijaan. Onkin mahdollista, että oppimistyylianalyysin hyödyntäminen ennaltaehkäisevästi kouluissa ja työtyylianalyysin hyödyntäminen myöhemmin työllisyyspalveluissa voisi lisätä kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä minäkuvasta sekä mahdollisesti ennaltaehkäistä heikompaa työmarkkina-asemaa aikuisuudessa. Huomionarvoista on, ettei yhteiskunta muutu toimivammaksi yksilön ominaisuuksia muuttamalla (Määttä & Kuisma 2023), mutta ehkä erilaisten oppimis- tai työtapojen laajempi ymmärrys edistäisi hyväksyvämpää sosiaalista kulttuuria.

Luontaista työskentelyotetta tukemalla voimavarat säilyvät ja työskentelyssä sekä oppimisessa saavutetaan myönteisiä tuloksia (Prashnig 1996, 21). Näin ollen, jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista perehtyä työtyylianalyysin soveltuvuuteen etsivien nuorisotyöntekijöiden työvälineenä. Vaasan kaupungin aikuissosiaalityöntekijät hyödynsivät työtyylianalyysiä

asiakasohjauksessa, ja Pohjanmaan hyvinvointialueen aikuissosiaalityön päällikkö Virpi Kortemäki koki sen tukevan moniulotteista asiakasohjausta (Consultica 2022). Tämän vuoksi työtyylianalyysi voisi olla erinomainen lisä etsivien nuorisotyöntekijöiden työkalupakkiin.

Haluan päättää tämän tutkielman Haltian, Savolaisen ja Palolan (2019) sanoihin:

”Nuorten kyseessä ollen liian pieniä toimia ei ole ja kaikkien nuorten selviytymistä ja etenemistä on tuettava, jatkossakin.”

Lähteet

- Aaltonen, S. & Berg, P. (2018) Nuorten aikuisten siirtymät palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. Nuorisotutkimus 36 (2018):2. Haettu <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2018/2/nuortena.pdf>.
- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015) Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 160. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Aho, S., Arnkil, R., Hämäläinen, K., Lind, S., Spangar, S., Tuomala, J., Ojala, S., Saloniemi, A., Stenvall, J., Melin, H. & Mäkiäho, A. (2022) Työllisyyden kuntakokeilujen arviointi: I väliraportti. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:3. Helsinki: Valtionneuvoston kanslia.
- Airila, A., Aho, O., Nykänen, M., Toivanen, M., Väänänen, A., Ågren, S. & Mantila-Savolainen, S. (2018) Nuorten osallisuus, työelämävalmiudet ja hyvinvointi. Hyviä käytäntöjä, tietoa ja vaikutuksia. Haettu <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-261-816-0>.
- Alatalo, J., Mähönen, E. & Räisänen, H. (2017) Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus. TEM-analyysejä 76/2017. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Alisaari, J., Heikkola, L. M. & Turunen, T. (2021) Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa paljon osaamista mutta myös kehitettävää: vahva äidinkieli ja tuettu koulukieli edistävät koulutuksellista tasa-arvoa. INVEST Policy Brief. Haettu <https://invest.utu.fi/wp-content/uploads/2021/05/Politiikkasuositus-Maahanmuuttajaoppilaiden-opetuksessa-paljon-osaamista-mutta-myos-kehitettavaa.pdf>.
- Brewer L. (2013) Enhancing youth employability: What? Why? and How? Guide to core work skills. Geneva: International Labour Organization.
- Brunila, K. & Lundalh, L. (2020) Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila ja Lisbeth Lundalh (toim.) Youth on the Move: Tendencies and Tensions in Youth Policies and Practices. Helsinki: Helsinki University Press. <https://doi.org/10.33134/HUP-3>.
- Coffield, F., Moseley, D., Hall, E. & Ecclestone K. (2004): Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review. Haettu <https://www.leerbeleving.nl/wp-content/uploads/2011/09/learning-styles.pdf>.
- Consultica (2022) Referenssit. Asiakasohjaus: Ainutlaatuisen työtavan ymmärtäminen on avain osatyökykyisten ja työttömien asiakasohjaukseen. Viitattu 30.11.2022. Haettu <https://www.consultica.com/referenssit-2.html>.

- Côté, J. (2000) *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity. What Does It Mean to Grow Up?* New York: New York University Press.
- du Bois-Reymond, M. & Stauber, B. (2005) Biographical turning points in young people's transition to work across Europe. Teoksessa Helena Helve & Gunilla Holm (toim.) *Contemporary Youth Research: Local Expressions and Global Connections*. 63-75. Lontoo: Routledge.
- Ecclestone, K., Biesta, G. & Hughes, M. (2010) Transitions in the lifecourse: The role of identity, agency and structure. Teoksessa K. Ecclestone, G. Biesta ja M. Hughes (toim.) *Transitions and Learning through the Lifecourse*. Haettu <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=456643>.
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. & Kyngäs, H. (2014) Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE Open*, 4(1). Haettu <https://doi.org/10.1177/2158244014522633>.
- Eurofound (2017) *Living and working in Europe 2016*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Eurofound (2021) *Impact of COVID-19 on young people in the EU*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Eurostat (2023) *Young people neither in employment nor in education and training by sex (NEET)*. Haettu https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/LFSI_NEET_A. Luettu 1.3.2023.
- Furlong, A., Cartmel, F., Biggart, A., Sweeting, H. & West, P. (2003) *Youth transitions: Patterns of vulnerability and processes of social inclusion*. Edinburgh: Scottish Executive Social Research.
- Goldman-Mellor, S., Caspi, A., Arseneault, L., Ajala, N., Ambler, A., Danese, A., Fisher, H., Hucker, A., Odgers, C., Williams, T., Wong, C. & Moffitt, T. E. (2016) Committed to work but vulnerable: Self-perceptions and mental health in NEET 18-year olds from a contemporary British cohort. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(2), 196-203.
- Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (2020) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Haltia, P., Savolainen, J. & Palola, E. (2019) *Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin*. Haettu <https://okm.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuole>

- lla+olevat+(NEET)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+(NEET)+nuoret,+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf.
- Harjunpää K., Ågren S. & Laiho S. (2017) Sujuvuutta siirtymiin – Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:1 Haettu https://www.oph.fi/download/182497.Sujuvuutta_siirtymiin.pdf.
- Helfer, A. & Myllyniemi, S. (2022) Asuinpaikan yhteys nuorten kokemuksiin korona-ajasta. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä - kirjoitussarja. Haettu <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma88>.
- Helfer, A., Manner, J. & Pitkänen, T. (2022) Poikkeustila toisen jälkeen: nuorten näkemyksiä koronasta Ukrainan sotaan. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Haettu <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma89>.
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen S. (2017) Nuorten osallisuuden edistäminen: Selvitysmiehen raportti. Helsinki: Diak puheenvuoro 11, Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Hiilamo, H. (2018) Osallistumistulo kannustaisi nuoria opiskeluun. Aikuiskasvatus 38 (2), 148–155. Haettu <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/download/88336/47503>.
- Huttunen, K. & Pekkarinen, T. (2016) Koulutuksen nivelvaiheet ja nuorten syrjäytyminen. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Aapola-Kari (toim.) Nuoruus hallitusohjelmassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 180, Verkkojulkaisuja 100. Haettu http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoruus_hallitusohjelmassa.pdf.
- Häkkinen, M. (2018) Työelämävalmiudet opiskelijoiden ja työelämän edustajien arvioimana. Teoksessa P. Naumanen & J. Liesivuori (toim.) Valmiina työelämään!: visioita ja näkökulmia työhyvinvoinnista ja työelämävalmiuksista sekä menetelmiä niiden kehittämiseen. Turku: VALTE.
- Häikiö, L. & Kallinen, Y. (2018) Nuorten aikuisten tarpeet ja asiantuntijoiden mahdollisuudet palveluiden suunnittelussa. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalveluiden käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 136. Haettu https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf#page=54.

- Juhila, K. (2023) Koodaaminen. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>. Viitattu 16.1.2023.
- Juntunen, A. (2020) Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämänkulun käännekohtissa. *Janus* 28 (1), 20–41. Haettu <https://journal.fi/janus/article/view/70093/49848>.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2013) Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013):5. Haettu <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110584/jarvinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Karjalainen, V. (2011) Aktiivisen sosiaalipolitiikan ristiriitainen tehtävä. Teoksessa E. Palola & V. Karjalainen (toim.) *Sosiaalipolitiikka – Hukassa vai uuden jäljillä?* Helsinki: Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Karjalainen, P., Huikko, E., Appelqvist-Schmidlehner, K., Jahnukainen, J., Manninen, M., Eväsoja, M. & Kautto, T. (2022) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys- ja päihdehoito – Suosituksia perusterveydenhuollon toimijoille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus THL.
- Kauppinen, E., Lahtinen, J. & Haikkola, L. (2021) Nuorten yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät korona-aikana. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Haettu <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma80>.
- Kivijärvi, A. & Myllyniemi, S. (2023) Tilasto-osio. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.) *Läpikriisien. Nuorisobarometri 2022*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Kojo, M. (2010) Laajentunut nykyisyys: nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. *Nuorisotutkimus* 2/2010. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kojo, M. (2012) Pause päällä. Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämänkulussa. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakausilehti*, 20(2), 94-110. Haettu <https://journal.fi/janus/article/view/50651>.
- Kuitto, K., Salonen, J. & Helmdag, J. (2019) Perhevapaat työurarinä? Trajektorianalyysi nuorten aikuisten työurapoluista. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:2.
- Kvieskienė, G., Ivanova, I., Trasberg, K., Stasytytė, V. & Celiešienė, E. (2021) Modelling of Social Policy and Initiatives under COVID-19: Rural NEET Youth Case Study. *Social Sciences* 10, no. 10: 393. Haettu <https://doi.org/10.3390/socsci10100393>.

- Liesivuori, J. (2018) Virkeät aivot työssä. Teoksessa P. Naumanen & J. Liesivuori (toim.) Valmiina työelämään!: visioita ja näkökulmia työhyvinvoinnista ja työelämävalmiuksista sekä menetelmiä niiden kehittämiseen. Turku: VALTE.
- Leskelä, R-L., Käsmä, L., Jokiranta, V., Salonen, N., Valtakari, M., Yli-Koski, M. & Määttä, M. (2022) Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2022. Eduskunta: Helsinki.
- Mattila-Holappa, P. (2018) Mental health and labour market participation among young adults. *Studies in social security and health* 152. Helsinki: Kela.
- Mayer, M., Eskelinen, J., Laasonen, V., Nyman, J., Valtakari, M., Ranta, T. & Yli-Koski, M. (2019) Työkokeilu TE-toimiston palveluna. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. *Työelämä* 2019:16. [online] Haettu <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-404-4>.
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Berg, N., Aro, H. & Marttunen, M. (2013) Elämäkulkua, mielenterveys ja hyvinvointi. Seurantatutkimus 16-vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32- ja 42-vuotiaina (TAM-projekti). Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Myllyniemi, S. & Gissler, M. (2012) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen, Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.) Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Myrskylä, P. (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? *Eva Analyysi* 1.2.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Haettu: <http://www.eva.fi/wpcontent/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>.
- Mäkinen, M. & Annala, J. (2011) Opintoihin kiinnittyminen yliopistossa. Teoksessa M. Mäkinen, V. Korhonen, J. Annala, P. Kalli, P. Svärd & V-M. Värri (toim.) Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere: Tampere University Press.
- Määttä, M. & Kuisma, M. (2023) Luovimista ja tukea – nuoret aikuiset epävarmoilla koulutus ja työmarkkinoilla. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.) Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Niemi, H. (2012) Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015. Elinvoimaa alueelle 11/2012. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Haettu https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/86254/Elinvoimaa_alueelle_11_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Niemi, H. (2018) Kunta työllisyydenhoitajana: työpakosta kokeiluihin. Tampere: Tampere University Press.

- Niittyalahti, S., Annala, J. & Mäkinen, M. (2019) Opintoihin kiinnittyminen ammatillisessa koulutuksessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(2), 9–23.
- Nikander, P. & Keskinen, K. (2023) Laadullinen seurantatutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/laadullinen-seurantatutkimus/>. Viitattu 16.1.2023.
- Nyysölä, K. (2002): Valmennusta ja varastointia. Nuorten työllisyys ja työvoimapolitiikka 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Silvennoinen (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Opetusministeriö.
- OECD (2016) *Society at a Glance 2016: OECD Social Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Ojala, S. (2016) Työttömyyden sanktioinnin sijaan aktiivisuuslisä yhteiskunnallisesta työstä. Teoksessa A. Halmetoja, S., Ojala & P. Koistinen (toim.) *Sosiaalipolitiikan lumo*. Tampere: Tampere University Press.
- Ojala, S. & Pyöriä, P. (2016) Vakautta vai epävarmuutta? Nuorten palkansaajien työuran alku 1980-luvulta 2010-luvulle. Teoksessa N. Järnefelt (toim.) *Työolot ja työurat – tutkimuksia työurien vakaudesta ja eläkkeelle siirtymisestä*. Helsinki: Eläketurvakeskus, tutkimuksia 08/2016, 25–49.
- Oljemark, J. (2013) Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa? Ajankohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. *Janus* 21 (1), 59-67.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023) Suomen koulutusjärjestelmä. Haettu <https://okm.fi/koulutusjarjestelma>. Luettu 15.1.2023.
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.
- Patrizio, M., Lodovici, M., Loi, D. (2017) Young women's unemployment in EU. European Parliament. Haettu <https://data.europa.eu/doi/10.2861/99593>
- Pekkarinen, E. (2022) Yhdenvertaisuus pandemian ajassa Lapsivaltuutetun vuosikertomus 2021. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:6. Turenki: Hansaprint Oy.
- Pekkarinen, E. & Vehkalahti, K. (2012) Johdanto. *Insituutiot lapsuutta ja nuoruutta rakentamassa – lapset ja nuoret instituutioita uudistamassa*. Teoksessa E. Pekkarinen, K. Vehkalahti & S. Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Perusopetuslaki 628/1999.

- Prashnig, B (1996) Eläköön erilaisuus: oppimisen vallankumous käytännössä. Jyväskylä: Atena.
- Prashnig, B. (2000) Erilaisuuden voima: opetustyyli ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Public Health England (2014) Local action on health inequalities: Reducing the number of young people not in employment, education or training (NEET). Health Equity Evidence Briefing 2014:3. Haettu https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/355771/Briefing3_NEETs_health_inequalities.pdf.
- Pyöriä, P. & Ojala, S. (2016a) Nuorten työasenteet puntarissa – eroaako Y-sukupuolvi edeltäjistään? Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):1.
- Pyöriä, P. & Ojala, S. (2016b) Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta. Sosiologia 53(1), 45-62.
- Pyöriä, P., Ojala, S. & Nätti, J. (2019) Työelämän muutokset ajassamme. Teoksessa T. Heiskanen, S. Syvänen & T. Rissanen (toim.) Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia. Tampere: Tampere University Press.
- Riihinen, O. (2011) Keskiluokkaistuva ja eriarvoistuva Suomi – hyvinvointivaltio koetuksella. Teoksessa E. Palola & V. Karjalainen (toim.) Sosiaalipolitiikka – Hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Ripatti, K. & Manninen, M. (2023) Psykologinen resilienssi nuoruusiässä: soveltava kirjallisuuskatsaus ja pilottitutkimus. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.) Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Rovaniemi.fi (2022) Kulttuuriverstas. [online] Haettu <https://www.rovaniemi.fi/Palvelut/Kulttuuriverstas/936f8728-3f90-42b0-b549-d705306c57e1>. Luettu 22.11.2022.
- Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 16.01.2022.
- Savolainen, J., Virnes, E., Hilpinen, M., & Palola, E. (2015) Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Siltala, J. (2020) Nuoret henkilökohtaisen toivon ja yleisen näköalattomuuden ristivedossa. Teoksessa L. Haikkola & S. Myllyniemi (toim.) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Shildrick, T., MacDonald, R., Webster, C. & Garthwaite, K. (2012) Poverty and insecurity: life in low-pay, no-pay Britain. Bristol: Policy.

- Skinner, D. (2008) Book Review: Network Continuum Pocket PAL series: London: Network Continuum. Sample volumes: S. Stanley (2006) *Creating Enquiring Minds* ISBN 1 85539 107 4 B. Prashnig (2006) *Learning Styles and Personalized Teaching* ISBN: 1 85539 149-X M. Fleetham (2007) *Multiple Intelligences* ISBN 1 85539 192 9 T. Haward (2007) *The Practical Guide to Independent Learning Skills* ISBN 978 1 85539 187 1 S. Bowkett (2007) *Emotional Intelligence* ISBN 1 85539 165 1. *Improving Schools*, 11(3), 277–278. Haettu <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1177/13654802080110030505>.
- Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. (2013) *Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla*. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö (toim.) *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Helsinki: Opetushallitus.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) *Turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä työkykyä kaikille. Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset vuoteen 2030*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2021) *Toimintasuunnitelma covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2022) *COVID-19-epidemian hillinnän hybridistrategian linjaukset vuonna 2022*. STM:n julkaisuja 2021:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Standing, G. (2011) *The Precariat: The New Dangerous Class*. London and New York: Bloomsbury Academic.
- SVT (2022) *Koulutukseen hakeutuminen. 11fy – Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin, 2000-2021*. Haettu https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_khak/statfin_khak_pxt_11fy.px/.
- Tamesberger, D. & Bacher, J. (2020) *COVID-19 Crisis: How to Avoid a ‘Lost Generation’*. *Intereconomics* 55, 232–238. Haettu <https://doi.org/10.1007/s10272-020-0908-y>
- Te-palvelut (2022) *Työkokeilun käytännöt ja säädökset*. [online] Haettu <https://www.te-palvelut.fi/erikoissivut/kaytannot-ja-saannokset#Tykokeilunjrjestj>. Viitattu 16.01.2022.

- TENK (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Haettu https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- THL - Sotkanet (2022) Nuorisotyöttömät, % 18-24-vuotiaasta työvoimasta (ind. 189). Tilastokeskuksen työvoimatutkimus ja Työ- ja elinkeinoministeriön työssäkäyntitilasto. Haettu <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/189>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2020) Työllisyyden kuntakokeilussa yhdistetään valtion ja kuntien resurssit työllisyyden edistämiseksi – kokeilut käynnistyvät maaliskuussa 2021. [online] Haettu <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/tyollisyyden-kuntakokeiluissa-yhdistetaan-valtioon-ja-kuntien-resurssit-tyollisyyden-edistamiseksi-kokeilut-kaynnistyvat-maaliskuussa-2021>.
- Ukkola, A. & Väättäin, H. (2021) Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin. Tiivistelmät 16:2021. Haettu https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/01/KARVI_T1621.pdf.
- Vanttaja, M., Af Ursin, P. & Järvinen, T. (2019) Kouluun sitoutumattomien nuorten tausta ja tulevaisuusodotukset. Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):5-6, 491-503. Haettu https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138886/YP1905-6_Vanttajaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. (2020a) Kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuus. Näkökulma 2020 (55).
- Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. (2020b) Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 153. Haettu https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf.
- Vehviläinen, J. (2006) Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Opetushallitus.
- Waller, B. (2006) The balanced use of learning styles in e-learning. Haettu <https://core-prod-assets.s3.ap-southeast-2.amazonaws.com/public/Uploads/files/The-balanced-use-of-learning-styles-in-e-learning-v2.pdf>.

Liitteet

Liite 1. Osallistumiskutsu

Osallistuminen tutkimukseen

Kutsun Rovaniemen kaupungin Kulttuuriverstaan työkokeiluun osallistuvia 18-28- vuotiaita nuoria osallistumaan tutkimukseeni *Työtyylianalyysi arviointimenetelmänä työkokeilussa*.

- Tutkimuksen tavoitteena on saada selville mitä hyötyjä työtyylianalyysi tuo työkokeiluun osallistuneille nuorille ja soveltuuko työtyylianalyysi osaksi työkokeilua.
- Kiinnostuksen kohteena on erityisesti nuorten kokemukset työtyylianalyysistä ja sen tuomasta informaatiosta tulevaisuuden suunnitelmiin.

Tutkimuksen kulku

- **Työkokeilun ensimmäisten viikkojen aikana:**
 - Osallistujat täyttävät joko sähköisen tai paperisen lomakkeen suomeksi tai englanniksi, josta muodostuu raportti osallistujan työtyylianalyysistä. Kesto noin 45 minuuttia.
 - Etsivä nuorisotyöntekijä, jolla on WSA & TSA asiantuntija sertifikaatti analysoi jokaisen henkilökohtaisen raportin osallistujan ja tämän oman ohjaajan kanssa. Tämän jälkeen osallistuja saa tulostetun raportin itselleen. Kesto noin 1 h.
- **Työkokeilun aikana (omaehtoista):**
 - Ohjaajat voivat tukea osallistujia raportin tuoman informaation pohjalta ja raportti voi toimia keskusteluiden pohjana.
- **Työkokeilun viimeisten viikkojen aikana:**
 - Osallistujat täyttävät joko sähköisen tai paperisen lomakkeen suomeksi tai englanniksi, josta muodostuu raportti osallistujan työtyylianalyysistä. Kesto noin 45 minuuttia.
 - Etsivä nuorisotyöntekijä, jolla on WSA & TSA asiantuntija sertifikaatti analysoi jokaisen henkilökohtaisen raportin ja tämän oman ohjaajan kanssa. Tilaisuudessa verrataan raportin tuloksia työkokeilun alussa tehtyyn työtyylianalyysiin. Tämän jälkeen osallistuja saa tulostetun raportin itselleen. Kesto noin 1 h.
 - Tutkijan pitämä teemahaastattelu osallistujien kokemuksista työtyylianalyysistä ja työkokeilusta. Teemahaastattelun teemat ovat seuraavanlaisia: *työtyylianalyysi, ohjaus työtyylianalyysin pohjalta, tulevaisuuden suunnittelu, itsetuntemus, muutokset työtyylianalyysissä*. Kesto tarkentuu myöhemmin.

Työtyylianalyysi

Analyysistä selviää sinun omat vahvuutesi arjen askareissa. Analyysi auttaa sinua ymmärtämään, mikä vaikuttaa sinun hyvinvointiisi. Sinulla on ainutlaatuinen tapa toimia. Analyysin avulla ympärillä olevat ihmiset osaavat kohdata sinut sinun tavallasi.

Kyseessä ei ole "testi", eli kukaan ei voi "onnistua" tai "epäonnistua". Väittämiin ei ole "oikeita" tai "vääriä" vastauksia, kyse on ihmisten erilaisista tavoista toimia.

Kyselylomakkeen esimerkkikysymyksiä:

- *Viihdytkö hiljaisessa tilassa vai kaipaatko ääniä ympärillesi?*
- *Haluatko tutustua uuteen asiaan lukemalla kirjalliset ohjeet vai haluatko lähteä tekemään ja kokeilemaan?*

Tutkimusetiikka

Tutkimus järjestetään niin, että tutkittavat henkilöt pysyvät anonymeinä, eli heidän henkilöllisyytensä ei tule ilmi missään kohdin tutkimusta. Tutkimus noudattaa luottamuksellisuutta, eli tutkittavien henkilöiden henkilökohtaiset tiedot ei ilmene. Tutkimukseen liittyvää aineistoa säilytetään tietoturvallisesti vain tarvittava aika, kuitenkin maksimissaan kaksi (2) vuotta.

Tutkittavat henkilöt osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää osallistuminen väliaikaisesti tai lopullisesti missä vaiheessa tutkimusprosessia tahansa ilman seurauksia. Tutkittavilla on myös oikeus vetäytyä tutkimuksesta pois sen jälkeenkin, kun osallistumisesta on ilmoitettu tutkijalle. Tutkijana pyrin antamaan oikeudenmukaisen, selkeän ja tosiasiallisen kuvan tutkimuksesta, sen toteutuksesta ja tavoitteista, jotta tutkittavilla henkilöillä on tarvittava tieto päätöksen tueksi.

Lisätietoja ja yhteystiedot

Tutkimus tehdään Turun yliopistossa (TY) ja sen suorittaa sosiaalipolitiikan maisteriopiskelija Nora Viljaniemi (valtiotieteiden kandidaatti). Pro gradu -tutkielmaa ohjaa sosiaalipolitiikan yliopistonlehtori Milla Salin Turun yliopistosta.

Nora Viljaniemi nora.m.viljaniemi@utu.fi +358 44 514 0296

Milla Salin milsal@utu.fi +358 50 407 6219

Liite 2. Haastattelurunko

Taustakysymykset

Ikä

Sukupuoli

Ketä perheeseesi kuuluu?

Jos sinulla on sisaruksia, minkä ikäisiä he ovat?

Jos sinulla on lapsia, minkä ikäisiä he ovat?

Asutko yksin vai jonkun kanssa? Kenen?

Ovatko vanhempasi töissä, opiskelevatko he tai ovatko he työttömiä?

Mikä on viimeisin koulutuksesi ja valmistumisvuosi?

Kauan olet ollut ilman työ- tai opiskelupaikkaa ennen tätä työkokeilua? Miten olet päätenyt tähän tilanteeseen?

Mitä syitä näet sille, ettei sinulla ole työ- tai opiskelupaikkaa?

Onko korona vaikuttanut siihen? Miten?

Oletko tyytyväinen nykyhetken elämäntilanteeseesi? Miksi?

Mihin olet tyytyväinen? Mihin et ole tyytyväinen?

Onko jokin lapsuuden tai nuoruuden tapahtuma/tapahtumat vaikuttaneet nykyiseen elämäntilanteeseesi? Miksi?

Miten päädyit hakemaan työkokeiluun? Miksi?

Oletko kiinnostunut erityisesti kulttuurialasta? Miksi?

Millaisia odotuksia sinulla oli työkokeiluun liittyen?

Oliko sinulla jotakin positiivisia tunteita työkokeiluun liittyen ennen työkokeilun alkua?

Oliko sinulla jotakin pelkoja tai negatiivisia tunteita työkokeiluun liittyen ennen työkokeilun alkua?

Onko odotukset tai ajatukset ja tunteet työkokeilua kohtaan muuttuneet työkokeilun aikana?

Itsetuntemus

Millaisilla sanoilla kuvailisit itseäsi tällä hetkellä?

Eroaako oma näkemyksesi siitä, miten muut näkevät sinut?

Millaista oli täyttää WSA kysely? Oliko jotkut osiot helpompia tai vaikeampia kuin toiset?

Millainen kokemus oli kuulla oman WSA-analyysin tuloksista?

Mitä tunteita tulosten kuuleminen aiheutti sinussa?

Oliko WSA-analyysin tulokset sellaiset mitä olit odottanutkin? Miksi?

Mitkä osa-alueet erityisesti?

Oliko tuloksissa jotain, mikä yllätti sinut? Mitä? Miksi?

Koetko, että jotkut WSA-analyysin tuloksista eivät pitäneet paikkansa? Mitkä? Miksi?

Onko WSA-analyysin tulokset vaikuttaneet siihen, miten näet ja koet itsesi?

Miksi on vaikuttanut? Miksi ei ole vaikuttanut?

Miten tulokset ovat näkyneet arjessasi? Miksi eivät ole näkyneet?

Onko koronapandemia vaikuttanut hyvinvointiisi, esimerkiksi fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen tai koettuun hyvinvointiisi? Miten?

Onko koronapandemia vaikuttanut itsetuntemukseesi? Miten?

Onko koronapandemia vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiisi? Miten?

Ohjaus WSA:n pohjalta

Millaisena koit henkilökohtaisen ohjauksen tämän työkokeilun aikana?

Saitko tarvitsemasi tukea ja apua? Minkälaista?

Missä ohjaajat onnistuivat erityisen hyvin? Miksi?

Mitä ohjaajat olisivat voineet tehdä toisin, jotta he olisivat onnistuneet ohjauksessasi paremmin? Miksi?

Mitä sellaisista olisit toivonut ohjaukselta, mikä nyt puuttui? Miksi?

Millaisena koit ryhmäohjauksen tämän työkokeilun aikana?

Saiko ryhmä tarvitsemansa tuen ja avun? Minkälaista?

Missä ohjaajat onnistuivat erityisen hyvin ryhmän kanssa? Miksi?

Mitä ohjaajat olisivat voineet tehdä toisin, jotta he olisivat onnistuneet ryhmän ohjauksessasi paremmin? Miksi?

Mitä sellaisista olisit toivonut ryhmän ohjaukselta, mikä nyt puuttui? Miksi?

Oliko ohjaaja mukana, kun sinun WSA analysoitiin sinulle?

Millaisena koit ohjaajan roolin analysointi tilaisuudessa? Olisitko toivonut, että rooli olisi ollut toisenlainen?

Oliko WSA-analyysin tuloksista apua ohjaajille työkokeilun aikana? Mitä? Miten?

Huomioitiinko WSA:n tuloksia ohjauksessa? Miten?

Koitko, että WSA:sta oli apua ohjaajille siinä, miten sinua ohjattiin?

Jos ei, miten olisit toivonut sen näkyvän?

Muutokset/kehitys

Mitä WSA antoi sinulle työkokeiluun? Miksi?

Olisiko työkokeilu ollut erilainen kokemus ilman WSA:ta? Millä tavalla?

Miten koet itse muuttuneesi työkokeilun alusta tähän päivään? Missä osa-alueissa? Miksi?

Miten työkokeilu on vaikuttanut tähän muutokseen?

Miten WSA on vaikuttanut tähän muutokseen?

Onko jotain muuta mikä on vaikuttanut tähän muutokseen esim. jollain muulla elämän osa-alueella?

Miten koet arkesi muuttuneen työkokeilun alusta tähän päivään? Missä osa-alueissa? Miksi?

Miten työkokeilu on vaikuttanut tähän muutokseen?

Miten WSA on vaikuttanut tähän muutokseen?

Onko jotain muuta mikä on vaikuttanut tähän muutokseen esim. jollain muulla elämän osa-alueella?

Minkälaisesta kehityksestä keskustelitte WSA:n kehitystapaamisessa?

Mistä olit samaa mieltä? Miksi?

Mistä olit eri mieltä? Miksi?

Oletko itse kokenut jotain kehitystä, mistä emme ole vielä keskustelleet? Miksi?

Mitä pidät merkittävimpanä käännekohtana kevään aikana tapahtuneessa kehityksessä?

Mikä oli parasta? Miksi?

Mikä on huonointa? Miksi?

Tulevaisuus

Mistä haaveilet työelämän suhteen tulevaisuudessa? Onko sinulla jotain haaveammattia?

Missä haluaisit olla 5 vuoden päästä?

Missä näet itsesi realistisesti olevan 5 vuoden päästä?

Koetko, että työkokeilu on auttanut sinua jotakin mistä on hyötyä tulevaisuuden suunnittelussa? Mitä? Miksi?

Onko ohjauksella ollut jotain roolia?

Koetko, että WSA on auttanut sinua jotakin mistä on hyötyä tulevaisuuden suunnittelussa?
Mitä?

Mikä on vaikuttanut tähän?

Mistä on ollut eniten hyötyä?

Koetko, että WSA:n tulokset auttaisivat myös muita työkokeiluissa mukana olevia tulevaisuudessa?

Ketä erityisesti?

Onko jotain ryhmää, ketä WSA:n tulokset eivät auttaisi?

Millaisia opiskeluun ja/tai työhön liittyviä suunnitelmia sinulla on seuraavaksi?

Tuleeko sinulla vielä mieleen jotain työkokeiluun tai WSA-analyysiin liittyvää asiaa tai kokemusta, jonka haluaisit tuoda esille?